

Nr 86.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen om ändring i vissa delar av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna; given Stockholms slott den 11 februari 1921.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels antaga bifogade förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna;

dels ock medgiva

a) att, därest vid uppskattning av rustnings- och roteringsbesvärer erfordras, att länsstyrelse biträdes av särskild sakkunnig, härav föranledda utgifter må bestridas av vederbörande anslag till ersättning för rustning och rotering, och

b) att — utan hinder av vad i § 3 av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna stadgas om bestämmande vart tionde år, varje gång för de närmast följande tio åren, av rustnings- och roteringsbesvärernas värde för det i § 1 av samma lag angivna ändamål — de genom kungörelsen den 31 december 1909 angående ny uppskattning av rustnings- och roteringsbesvärerna vid vissa truppförband för en tid av tio år, räknat från början av år 1910, fastställda värden må gälla jämväl under år 1921.

GUSTAF.

C. G. Hammarskjöld.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 2 december 1892 (nr 108) angående lindring i rustnings- och roteringsbesvär.

Härigenom förordnas,

dels att de i § 2 av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvär meddelade bestämmelser om vissa värden å rustnings- och roteringsbesvär vid båtsmanshållet skola, såvitt angår rusthåll och rotar, av vilka dylikt besvär fortfarande utgår, upphöra att gälla,

dels ock att § 3 i samma lag skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 3.

Länsstyrelse i län, varest ett eller flera effektiva rusthåll eller rotar vid truppförband eller båtsmanshållet finnas, skall första gången år 1922 för åren 1922—1926 samt därefter år 1926 och vart femte följande år, varje gång för de närmast kommande fem åren, i enlighet med av Kungl. Maj:t utfärdade närmare föreskrifter bestämma rustnings- och roteringsbesvärens värde för det i § 1 angivna ändamål beträffande samtliga inom länet befintliga rusthåll eller rotar, därvid särskilt värde skall fastställas för varje rusthåll eller rote.

Besvär över länsstyrelsens beslut i fråga, som ovan sägs, må anföras hos kammarkollegiet före klockan tolv å sextionde dagen från det beslutet gavs, och må över kammarkollegiets beslut besvär anföras hos Konungen före klockan tolv å sextionde dagen från det kollegiets beslut gavs.

Länsstyrelsens beslut rörande rustnings- eller roteringsbesvärs värde varde genom länsstyrelsens försorg ofördröjligen delgivet advokatfiskalen i kammarkollegiet, vilken äger att mot beslutet föra talan för bevarande av kronans rätt.

Underrättelse om att länsstyrelse eller kammarkollegiet meddelat beslut angående rustnings- eller roteringsbesvärs värde och om tiden då det skett skall genom myndighetens försorg ofördröjligen införas i allmänna tidningarna och i tidning inom orten samt med posten sändas till enskild part.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1922.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11
februari 1921.*

Närvarande:

Statsministern friherre DE GEER, ministern för utrikes ärendena greve
WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST,
BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, TAMM, HANSSON.

Efter gemensam beredning inom försvars- och socialdepartementen
yttrade chefen för förstnämnda departement, statsrådet Hammarskjöld
följande:

»Under framhållande av sambandet mellan den ifrågasatta utsträck-
ningen av värnplikten samt bibehållande av indelningsverket i dess då-
varande form hemställde riksdagen i skrivelse den 13 maj 1867, att
Kungl. Maj:t måtte låta utreda och vid uppgörande av förslag till arméns
organisation taga i övervägande, om och på vad villkor det på rote-
och rusthållare vilande besvär kunde lindras eller ock avlösas samt jäm-
väl på andra samhällsklasser fördelas. I anledning härav tillkallade
Kungl. Maj:t särskilda kommitterade för verkställande av utredning och
avgivande av förslag rörande lindring i nämnda besvär, vilka kommitte-
rade i ett år 1868 avgivet betänkande framlade sina undersökningar
av den årliga kostnaden, som genom besväret av roteringen och rust-
ningen uppkommit för den skattdragande jorden samt fortfarande ålåg
densamma, m. m., ävensom vissa härå grundade förslag. Ytterligare ut-
redning och förslag i ämnet förebragtes dels av dåvarande expeditions-
chefen Albert Anderson i hans år 1874 avgivna betänkande angående
sättet och villkoren för grundskatternas samt rustnings- och roterings-
besvärens avskrivning, dels ock av skatteregleringskommittén i dess ut-
låtande och förslag av år 1882; och ledde de sålunda verkställda ut-
redningarna slutligen till antagandet av lagen den 5 juni 1885 om lind-
ring i rustnings- och roteringsbesvären. Enligt denna skulle i rust-
nings- och roteringsbesvären för år 1886 och framgent lindring äga

rum med 30 procent av dessa besvärs uppskattade och i lagen angivna värde, som faststälts med ledning av förberörda utredningar.

Emellertid hade redan vid behandlingen i riksdagen av förslaget till nyssnämnda lag framhållits, att som villkor för den samtidigt beslutade avskrivningen av grundskatterna uppstälts medgivande av en *motsvarande* lindring i rustnings- och roteringsbesvären, men att full rättvisa mot rust- och rotehållare icke bleve skipad, förrän kostnaderna för indelningsverket blivit fixerade på samma sätt som grundskatterna. Under debatten i andra kammaren rörande lagförslaget hemställdes ock, att vid markegångssättningen efter år 1886 ny uppskattning årligen skulle äga rum av medelvärdet å rustnings- och roteringsbesväret för de till varje regemente eller kår hörande rusthåll eller rotar, samt att den kostnad, varmed rusthåll eller rote efter sådan uppskattning befunnes vara betungad utöver det i lagförslaget bestämda värdet, skulle gottgöras rusthållet eller roten av staten. Samtidigt med utfärdandet av lagen om lindring i besvären uppdrog också Kungl. Maj:t, under hänvisning till vad vid riksdagen sålunda förekommit, åt kammarkollegiet att gemensamt med arméförvaltningens civila departement och marinförvaltningen inkomma med förslag och utlåtande i frågan. Därvid erinrades, att då de verkliga kostnaderna för rustningens och roteringsens utgörande torde komma att tid efter annan i väsentligare mån förändras, det syntes böra tagas under övervägande, huruvida icke jämväl det penningvärde, varefter lindringen beräknades, borde i stället för att orubbligt förbliva vid samma i lagen om lindringen angivna belopp, medelst förnyade uppskattningar å lämpliga mellantider underkastas de förändringar, som kunde bliva erforderliga, för att detta värde skulle kunna å varje tid ungefärligen motsvara de verkliga kostnaderna.

I sitt i anledning härav avgivna utlåtande angåvo ämbetsverken, huru periodiska uppskattningar enligt ämbetsverkens mening kunde anordnas, men framhöllo tillika, att förslagets syfte, fixering av indelningsverkets bördor, med hänsyn till de betydande skiljaktigheterna i kostnaden vid olika rust- och rotehållsnummer, icke kunde uppnås på den angivna vägen. Härtill komme det enligt ämbetsverkens mening för förslagets oantaglighet avgörande skälet, att det vore stridande mot sunda statshushållningsgrundsatser, att rust- och rotehållare, vilka vid indelningsverkets bibehållande ensamma bestämde utgifterna för knektens och hästens anskaffning och underhåll, tillika finge för dessa kostnader likasom skriva räkning på statsverket.

Frågan om ändring av bestämmelserna i förenämnda lag den 5 juni 1885 om lindring i rustnings- och roteringsbesvären förekom där-

efter vid 1891 och 1892 års lagtima riksdagar samt 1892 års urtima riksdag. Därunder framhölls av statsutskottet vid 1891 års riksdag, att ehuru väl vid förslagen om de stora skattefrågornas lösning städse förutsatts, att nedsättning i grundskatterna skulle betinga motsvarande lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna, de rustnings- och roterings-skyldiga i själva verket icke erhållit samma lindring, som kommit grundskattegivare till del, enär till följd av prisförhöjningar och i övrigt svårigheten att exakt värdera rustnings- och roteringsprestationerna de vid den då gällande uppskattningen åsatta värden stundom måste anses väl låga. Utskottet förklarade, att utskottet, under sådana förhållanden och då vid det avgörande steg till dessa besvärers lindring, som då ifrågasatts, vikten av att söka på ett med rättvisa och billighet i möjligaste mån överensstämmande sätt ordna dessa angelägenheter än starkare framträdde, funnit sig såsom enda medlet till vinnande av ett sådant mål böra förorda en upprepad värdering av dessa besvär, vilken syntes böra verkställas av Kungl. Maj:t efter utredning av en nämnd, så sammansatt, att de olika intressena där bleve tillgodosedda. Under beaktande av angivna synpunkter antog därefter 1892 års urtima riksdag för sin del förslag till lag i ämnet; och utfärdades i enlighet härmed den 2 december 1892 lag angående lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna.

I sistnämnda lag stadgas uti § 1, att i rustnings- och roteringsbesvärerna skall, på sätt i lagen närmare angives, lindring äga rum att årligen utgå under åren 1893—1903 med vissa procent av dessa besvärers uppskattade värde samt från och med år 1904 med hela beloppet av samma värde. Sedan därefter i § 2 angivits, till vilka värden prestationerna för varje rusthåll eller rote skulle vid uppskattning av rustnings- och roteringsbesvärerna för det i § 1 angivna ändamål bestämmas dels vid båtsmanshållet dels ock för tiden intill år 1900 vid rust- och rotehållet i övrigt, föreskrives i § 3 bland annat följande: År 1899 och därefter vart tionde år, varje gång för de närmast följande tio åren, bestämmer Konungen rustnings- och roteringsbesvärens värde för det i § 1 angivna ändamål efter föregående utredning av en för varje landstingsområde, inom vilket finnas rusthåll eller rotar, tillhörande regemente eller kår, på visst sätt utsedd nämnd och utlåtande av vederbörande landsting, dock att, där inom ett landstingsområde antalet rusthåll eller rotar vid samma regemente eller kår understiger femtio, beträffande dessa icke erfordras något yttrande av nämnd. Efter det nämndernas förslag avgivits och vederbörande landstings yttranden inhämtats, bestämmas ifrågavarande värden till ett för varje rusthåll eller rote vid samma regemente eller kår i fullt tiotal av kronor angivet, lika belopp.

Härav framgår, att bestämmelserna om den periodvis återkommande uppskattningen av rustnings- och roteringsbesvärens värden icke blevo tillämpliga å besvären vid båtsmanshållet. Anledningen härtill torde hava varit, att båtsmanshållet av 1887 års riksdag satts på vakans, vilken vakanssättning beräknades vara slutförd med år 1895.

I enlighet med stadgande i § 13 av lagen den 2 december 1892, att de ytterligare bestämmelser, som för tillämpning av föreskrifterna i lagen kunna finnas erforderliga, meddelas av Konungen, har i kungörelse den 23 juli 1897 föreskrivits, bland annat, att vederbörande länsstyrelse skall vidtaga åtgärder för utseende av uppskattningsnämnd, att nämnden skall sammanträda första gången år 1898 och därefter vart tionde år senast under förra hälften av juli månad, samt att det åligger vederbörande länsstyrelse att efter mottagandet av de vid nämndens sammanträde förda protokoll däröver inhämta landstingets yttrande samt till Kungl. Maj:t före den 15 oktober ovan angivna år insända landstingets yttrande jämte eget utlåtande och övriga handlingar i ärendet.

För tioårsperioden 1910—1919 hava värdena å rustnings- och roteringsbesvären fastställts genom kungörelse den 31 december 1909 (svensk författningssamling nr 176).

Förslag till uppskattning av rustnings- och roteringsbesvär under tioårsperioden 1920—1929.

Sedan länsstyrelserna i Stockholm, Uppsala, Nyköping, Linköping, Jönköping, Växjö, Göteborg, Vänersborg, Mariestad, Karlstad, Örebro, Västerås, Gävle och Luleå till Kungl. Maj:t överlämnat av vederbörande nämnder för respektive läns landstingsområde på grund av ovanberörda föreskrifter uppgjorda förslag till uppskattning av rustnings- och roteringsbesvären vid ifrågakommande truppförband för tioårsperioden 1920—1929 jämte av landsting och länsstyrelser däröver avgivna yttranden ävensom länsstyrelsen i Östersund anmält sig icke hava funnit anledning vidtaga åtgärder för tillsättande av nämnd, hava kammarkollegiet och statskontoret anbefallts att inkomma med utlåtande i detta ärende.

Ämbetsverken hava den 15 december 1919 avgivit det infordrade utlåtandet samt tillika överlämnat yttrande i ämnet av kammaradvokatfiskalsämbetet (se bil. A).

Yttrande av kammaradvokatfiskalsämbetet.

I sitt yttrande har advokatfiskalsämbetet till en början anmärkt, att, ehuru år 1918 den författningenliga förutsättningen förelegat för tillsättandet av uppskattningsnämnd i enlighet med föreskrifterna i 1892 års lag och ovannämnda kungörelse, länsstyrelserna i Kalmar, Kristianstad, Malmö och Falun uraktlätit att vidtaga dylik åtgärd, ävensom att länsstyrelsen i Umeå underlätit att till Kungl. Maj:t anmäla, att inom

Västerbottens landstingsområde antalet effektiva rotar vid ett och samma regemente ej uppgått till 50. Numera hade dock, enligt vad advokatfiskalsämbetet inhämtat, antalet effektiva rotar vid ett och samma regemente nedgått under 50 i Kristianstads och Kopparbergs län.

Advokatfiskalsämbetet har härefter framhållit, att den uppskattning, som skett år 1909 och framgent skulle äga rum, hade kunnat väsentligen förenklas i förhållande till vad som varit fallet vid tidigare uppskattningar. Då numera nya soldater icke anställdes och några nya soldatkontrakt förty ej inginges, kunde nämligen de kostnader, som besvären betingade, i stort sett anses bestämda, såvitt anginge de i besväret ingående prestationerna. Dock vore att märka, att rust- och rotehållare, som i allmänhet haft att förse soldat med torp, jämlikt kungörelse den 2 december 1892 vore oförhindrade att till soldat utgiva allenast kontant lön. Skedde detta, ägde emellertid soldat rättighet att efter ett år, räknat från näst efter därom gjord framställning inträffande laga fardag, erhålla torp med kåltäppa eller planteringsland — en rättighet, som likväl, enligt vad erfarenheten givit vid handen, endast sparsamt utnyttjats.

I den följande framställningen har advokatfiskalsämbetet använt benämningen »kontantkontrakt» å de kontrakt, enligt vilka blott kontanta löneförmaner utgå, och »naturakontrakt» å övriga, enligt vilka soldaten äger av rust- eller rotehållarna i regel bekomma, förutom städja eller lega, jämväl lön, torp, s. k. hemkall — bestående av spannmål, viktualier, hö, halm m. m. — mulbete, vedbrand, gårdselfång samt vissa skjutsar, jämte det rust- och rotehållare skola svara för nybyggnad och underhåll av torpets byggnader ävensom i viss omfattning för torpets brukning. Till rusthållares skyldighet hör därjämte att anskaffa och underhålla häst, vilken skyldighet numera endast undantagsvis utgöres effektivt.

Advokatfiskalsämbetet framhåller vidare, att varken år 1898 eller år 1908 vederbörande nämnder torde kunna anses hava tillfredsställande löst den dem tilldelade uppgiften att uppskatta den kostnad, rustnings- och roteringsbesväret betingade. Detta framginge redan därav, att nämndernas förslag i regel icke blivit grundläggande för Kungl. Maj:ts beslut. Båda nämnda år hade nämligen inom kammarkollegiet och statskontoret efter grundliga utredningar verkstälts nya uppskattningar av besvären, därvid värden erhållits, som ofta väsentligt skilt sig från nämndernas. I huvudsak hade därefter av Kungl. Maj:t fastställts de av ämbetsverken uträknade värdena.

Advokatfiskalsämbetet har därefter ingått på en granskning av de nu föreliggande uppskattningarna. För att kunna verkställa dylik granskning har ämbetet införskaffat samtliga nu gällande soldatkontrakt. Äm-

betet påvisar, hurusom, jämte det utredning av nämnd icke skett rörande rustnings- och roteringsbesväret vid 11 av här ifrågavarande regementen, de av nämnder verkställda utredningarna rörande rustnings- och roteringsbesvären vid övriga regementen äro ytterst bristfälliga och i vissa fall icke ens bereda möjlighet till prövning av de föreslagna värdena. Ämbetet har i regel icke heller sett sig i stånd att verkställa ny uppskattning.

Orsakerna till det sålunda angivna resultatet av nämndernas arbete har ämbetet funnit vara mångahanda. Till en början syntes, framhåller ämbetet, förhållandet bero därpå, att nämnderna i allmänhet visat sig icke vara lämpliga organ att handhava det grundläggande arbetet för bestämmande av värdet å besvären. Nämnderna hade i regel icke förskaffat sig kännedom om de särskilda kontraktens innehåll och övriga på saken inverkan omständigheter, utan nöjt sig med att helt summariskt och utan verklig eller i varje fall tillfyllestgörande utredning föreslå vissa värden. Till huvudsaklig del vore emellertid orsakerna till berörda missförhållanden att söka i de nuvarande lagbestämmelserna, vilka på grund av ändrade förhållanden lade hinder i vägen för uppnåendet av det med desamma avsedda ändamålet, nämligen beredande av full ersättning åt rust- och rotehållare för det dem åliggande besväret. Sålunda hade de nämnder, som verkställt en omsorgsfull utredning, mött en betydande svårighet i bestämelsen, att värdet skulle bestämmas till ett för varje rote eller rusthåll vid regementet lika belopp. Medan förmanerna enligt kontantkontrakten förut kunnat betraktas i stort sett likvärdiga med förmanerna enligt naturakontrakten, rådde numera härutinnan en betydande skillnad. Läget vid en uppskattning kunde hava varit det, att lönen enligt kontrakten i genomsnitt uppgått till 200 kronor men förmanerna enligt naturakontrakten kunnat värderas till 600 kronor. Hade i sådant fall antalet av båda slagen kontrakt varit lika, torde rätta värdet å besväret hava bort sättas till 400 kronor. Följden härav hade blivit, att alla rust- eller rotehållare, som hade kontantkontrakt med sina soldater, skulle hava gjort en direkt vinst å 200 kronor, medan de, som hade naturakontrakt, lidit en förlust å samma belopp. Vidare hade bestämelsen om uppskattning av besväret för tio år framåt på grund av nuvarande osäkerhet rörande prisläget under den kommande tioårsperioden vållat olösliga svårigheter till ernående av ett tillförlitligt värde. Slutligen syntes stadgandet, att utredning av nämnd icke erfordrades, då inom ett landstingsområde antalet rusthåll eller rotar vid samma regemente understege 50, icke längre vara tillfredsställande. Skälet till stadgandet angäves i särskilda utskottets utlåtande vid 1892 års urtima riksdag så,

att yttrande av nämnd i dylika fall icke vore erforderligt, då det uppskattade värdet av ifrågavarande rusthålls eller rotars prestationer icke skulle kunna utöva något nämnvärt inflytande på den siffra, som för regementet i dess helhet komme att fastställas, och att kostnaden för en särskild värdering därför borde undvikas. Det kunde emellertid numera inträffa, att beträffande ett regemente totalantalet rotar icke uppginge till 50. I dylika fall komme sålunda eventuellt ingen utredning alls att verkställas av nämnd.

Då de nuvarande bestämmelserna i ämnet sålunda icke syntes advokatfiskalsämbetet fylla det med dem avsedda ändamålet, har ämbetet ifrågasatt vissa ändringar i 1892 års lag, i huvudsak åsyftande att bereda rust- och rotehållare den av statsmakterna avsedda fulla ersättningen för kostnaderna vid besvärets utgörande, men tillika att förebygga det missförhållande, att den av statsverket utbetalade ersättningen överstege rust- eller rotehållares verkliga kostnader vid besvärets fullgörande.

Ämbetet har därvid föreslagit, att ett individuellt värde skulle fastställas för varje särskild rote eller rusthåll, att dessa värden skulle erhålla en väsentligt kortare giltighetstid än nu vore fallet, förslagsvis tre år, samt att fastställandet av värdena skulle överflyttas från Kungl. Maj:t å länsstyrelserna. Såväl kronans som den enskildes rätt kunde, framhåller ämbetet vidare, tillgodoses genom den besvärsrätt, som komme att finnas mot länsstyrelsens beslut. Besvärsrätten kunde tänkas ordnad på samma sätt som enligt lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor, d. v. s. rätt till besvär inom 60 dagar från beslutets dag. I sådant fall syntes föreskrift böra meddelas om delgivning av länsstyrelsens beslut med kammaradvokatfiskalsämbetet.

Ämbetet bemöter den möjliga invändningen, att det skulle sakna praktisk betydelse att nu, då indelningsverket sedan lång tid tillbaka vore ställt på avskrivning, vidtagna förändringar av ifrågavarande bestämmelser. Ämbetet påvisar nämligen, hurusom antalet effektiva rotar under vissa angivna förutsättningar kan beräknas utgöra, år 1922 1,832, år 1925 1,611, år 1930 1,071, år 1935 434 och ännu år 1939 7.

I sitt förenämnda utlåtande av den 15 december 1919 hava kammarkollegiet och statskontoret förklarat sig finna vad av advokatfiskalsämbetet i huvudsak anförts vara av den betydelse, att en revision av de nu gällande bestämmelserna syntes ofrånkomlig. Den av advokatfiskalsämbetet verkställda utredningen måste sålunda — framhålla ämbetsverken — till en början anses ådagalägga, att skillnaden i kostnaden för de

Yttrande av
kammar-
kollegiet och
statskontoret.

olika rotarna eller rusthållen vid samma regemente vore högst väsentlig. Största olikheten torde föreligga mellan å ena sidan kontantkontrakten och å andra naturakontrakten, men även inom vardera av nämnda grupper vore skillnaden anmärkningsvärd. På sätt förut antytts, måste bibehållandet av den nuvarande anordningen med ett enda värde för samtliga rotar eller rusthåll vid ett regemente medföra, att en del rotar komme att erhålla en ersättning, som med åtskilliga hundratal kronor överstege den verkliga kostnaden vid besväret, under det vid andra rotar ersättningen med kanske lika mycket understeg den verkliga kostnaden. Särskilda värden å besväret syntes förty böra bestämmas för varje rusthåll och rote. Denna anordning hade även, på sätt inhämtades av advokatfiskalsämbetets utredning, tidigare varit ifrågasatt, men icke befunnits lämplig med hänsyn bland annat till de väsentliga kostnader, som ansetts därmed komma att bliva förbundna. Emellertid vore att märka, att, på sätt advokatfiskalsämbetet statistiskt påvisat, dels antalet effektiva rotar numera högst väsentligt nedgått och ständigt minskades, dels ock antalet kontantkontrakt, vilka näppeligen kunde bereda någon svårighet vid uppskattningen, utgjorde omkring hälften av samtliga kontrakt.

Med hänsyn till de rådande osäkra prisförhållandena torde en uppskattning av rustnings- och roteringsbesvären blott vart tionde år numera vara synnerligen olämplig. Advokatfiskalsämbetet hade föreslagit, att värdena skulle fastställas endast för tre år i sänder. Då det emellertid syntes angeläget, att nya uppskattningar med därav föranledda besvär och omkostnader icke skedde oftare än nödvändigt, ansåge ämbetsverken, att ifrågavarande värden borde kunna fastställas att gälla var gång för en femårsperiod.

I fråga om nu gällande ordning för de förevarande värdenas uppskattning och fastställelse hade advokatfiskalsämbetet påvisat, att de för ändamålet valda nämnderna måste anses hava på ett synnerligen otillfredsställande sätt fyllt sin uppgift. Dessa nämnders bibehållande syntes ämbetsverken fördenskill varken nödigt eller lämpligt. I stället syntes det näppeligen vara förenat med någon betänklighet, att utredningen rörande de med ifrågavarande besvär förenade kostnaderna anförtroddes åt länsstyrelserna själva. Därest förberedande utredningar uppdroges åt vederbörande landsfiskaler, syntes, med hänsyn till å ena sidan att uppskattningar icke skulle komma att verkställas oftare än vart femte år och å andra sidan det betydande antalet kontantkontrakt, länsstyrelserna icke härigenom komma att alltför mycket betungas. Det syntes emellertid ämbetsverken vidare, som om det icke vore vare sig nödvändigt eller — med hänsyn till aktuella förslag rörande decentralisation av

regeringsärenden — lämpligt, att värdena skulle fastställas av Kungl. Maj:t, utan torde jämväl detta fastställande kunna överlätas å länsstyrelserna. Såväl enskildas som kronans rätt torde kunna på ett fullt bebyggande sätt tillgodoses, om, såsom advokatfiskalsämbetet föreslagit, besvär över länsstyrelses beslut i ämnet finge föras hos exempelvis kammarkollegiet, därvid kronans rätt lämpligen borde iakttagas av advokatfiskalsämbetet, som förty borde delgivas vederbörande länsstyrelses beslut.

Såsom en sammanfattning av vad sålunda erinrats syntes ämbetsverken alltså en revision av de här berörda författningsbestämmelserna böra ske i den riktning, att — i stället för de hittillsvarande, för samtliga rusthåll eller rotar vid samma regemente gemensamma värdena å rustnings- och roteringsbesväret — ett individuellt värde fastställdes för varje särskild rote eller rusthåll, att sistnämnda värden, i anseende till de inträdda osäkra prisförhållandena, erhöle en väsentligt kortare giltighetstid än nu vore fallet, förslagsvis fem år, samt att den nuvarande anordningen — med en förberedande utredning jämte förslag av en särskild uppskattningsnämnd, förslagets hänskjutande till landstingets och länsstyrelsens yttrande samt värdenas fastställande i sista hand av Kungl. Maj:t — ersattes med ett förenklat förfarande, anordnat exempelvis på det sätt, att befattningen med ifrågavarande uppskattningar överlämnades till länsstyrelserna, som, efter en grundläggande utredning jämte förslag av vederbörande landsfiskaler och sedan rote- och rusthållarna beretts tillfälle att däröver inkomma med yttrande, meddelade slutlig fastställelse av värdena i fråga, därvid rätt till fullföljd av talan mot dessa länsstyrelsernas beslut borde inrymmas åt såväl de enskilda rote- och rusthållarna som kronan.

För den händelse ifrågavarande förslag vunne statsmakternas gillande, borde, efter vederbörande ämbetsmyndigheters hörande och i så god tid, att under år 1920 nya värden hunne fastställas, genom kungl. förordning utfärdas närmare föreskrifter rörande tillämpningen av de föreslagna lagbestämmelserna. Därvid torde vad av advokatfiskalsämbetet i sådant avseende föreslagits böra vinna beaktande. Särskilt syntes böra uppmärksammas, att därest efter den 31 december 1919 förändring ägde rum i gällande avtal mellan soldat och rote- eller rusthållare, värdet av rotens eller rusthållets prestationer borde, utan hänsyn till de inträdda förändringarna, icke fastställas högre än till värdet av nuvarande prestationer. I annat fall skulle statsverket kunna åsamkas betydliga kostnader på så sätt, att de soldaten tillkommande förmånerna höjdes genom

överenskommelser, som träffades, sedan det blivit känt, att staten utbetalade ersättning för desamma.

Därest Kungl. Maj:t skulle dela ämbetsverkens mening, att de gällande lagbestämmelserna i förevarande ämne numera icke möjliggjorde ens en tillnärmelsevis rättvis uppskattning av kostnaderna av rustnings- och roteringsbesväret, ävensom att förty snarast möjligt en ändring av dessa bestämmelser borde åvägbringas, uppställde sig frågan, huruvida, med hänsyn därtill att ett medgivande till en dylik lagändring kunde utverkas först under loppet av 1920 års riksdag, med ett fastställande av nya värden för den instundande tioårsperioden kunde i avbidan därå anstå.

Vid ett övervägande härav torde kunna framhållas, hurusom det egentliga syftet med bestämmelsen i 3 § i 1892 års lag väl finge anses vara, att vart tionde år ny uppskattning av värdena skulle äga rum, medan det däremot torde vara av oväsentlig betydelse, huruvida det nya värdet fastställdes året innan eller samma år som värdet första gången skulle tillämpas, blott fastställandet skedde i god tid före den i samband med kronouppbörden i slutet av året skeende utbetalningen av ersättningsbeloppen.

Det torde ytterligare för den sålunda uppkomna frågans bedömande kunna erinras, att, då på sätt förut upplysts beträffande vissa län, lagenlig uppskattning genom nämnd icke ägt rum, ärendet i allt fall icke kunde komma att hos Kungl. Maj:t föreligga i ett skick, som motsvarade ett strängt iakttagande av gällande författnings föreskrifter rörande dess förberedande handläggning.

Skulle Kungl. Maj:t med hänsyn till den omförmälda lagbestämmelsens ordalydelse och oaktat den nu föreliggande utredningens bristfällighet likväl anse sig böra år 1919 fastställa nya värden för tio år framåt, torde följande böra beaktas. Ifrågavarande värden, som ju skulle hänföra sig till samtliga rotar eller rusthåll vid respektive regemente, torde böra fastställas till så lågt belopp, att vid en eventuell enligt de föreslagna bestämmelserna verkställd individuell uppskattning för ingen rote eller rusthåll skulle komma att ernås lägre belopp än det sålunda fastställda. I annat fall skulle till synes icke kunna hindras, att då vederbörande rote eller rusthåll väl måste anses äga rätt att under samtliga kommande 10 år påfordra ersättning med minst det sålunda under år 1919 fastställda värdet, en del rotar och rusthåll komme att på statsverkets bekostnad göra en otillbörlig vinst, motsvarande skillnaden mellan det fastställda värdet och de verkliga kostnaderna. På sätt advokatfiskalsämbetet föreslagit, torde i sådant syfte kunna fastställas ett

värde av 100 kronor att gälla för samtliga regementen med undantag av Livregementets dragoner, där värdet å hela rustningsbesväret borde fastställas till 425 kronor och å skyldigheten att hålla karl 100 kronor.

Genom ett sådant förfarande, som det nyss angivna, skulle väl lagens bestämmelser formellt taget komma att iakttagas, men reellt skulle givetvis därigenom brytas mot desamma i betänklig grad. De sålunda bestämda värdena skulle nämligen, ehuru uttryckligen fastställda att gälla för tio år framåt, i själva verket ej vara avsedda att någonsin tillämpas, utan måste — vare sig riksdagen bifölle eller avloge det förslag om ändrade grunder, som kunde komma att av Kungl. Maj:t framläggas — nya bestämmelser meddelas om de värden, som skulle i realiteten bliva gällande. Vid sådant förhållande funne sig ämbetsverken icke kunna förorda detta alternativ utan ansåge, att med fastställandet av ifrågavarande värden borde anstå, tills riksdagen meddelat sitt beslut i frågan.

På grund av vad sålunda anförts hemställde kammarkollegiet och statskontoret, att Kungl. Maj:t måtte, innan fastställelse skedde av nya värden å rustnings- och roteringsbesvärerna, *dels* i proposition till 1920 års riksdag föreslå sådan ändring av § 3 av förberörda lag den 2 december 1892, att däri komme att stadgas, att år 1920 för åren 1920—1924 samt sedermera år 1924 och därefter vart femte år, varje gång för de närmast följande fem åren, länsstyrelsen i län, varest fortfarande funnes effektivt rusthåll eller rote, skulle bestämma rustnings- och roteringsbesvärets värde för det i § 1 angivna ändamål, därvid länsstyrelsen hade att fastställa särskilt värde för varje rusthåll eller rote inom länet, *dels ock*, under förutsättning att en dylik lagändring komme att genomföras, genom förordning utfärda närmare föreskrifter rörande tillämpningen av de nya lagbestämmelserna.

Vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t den 31 december 1919 yttrade dåvarande statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet till statsrådsprotokollet, bifogat den till 1920 års riksdag avlätna proposition nr 64, bland annat, att den i ärendet verkställda utredningen, för vars huvuddrag i det föregående redogjorts, oförtydligt ådagalade behovet av ändrade bestämmelser rörande uppskattning av rustnings- och roteringsbesvärens värde. Ärendet föreläge ännu icke i det skick, anförde bemälda departementschef vidare, att detsamma kunde slutgiltigt underställas Kungl. Maj:ts prövning, men vore det hans avsikt att, så snart sig göra läte, framlägga förslag till erforderlig ändring av ifrågavarande lagbestämmelser. Vid sådant förhållande och med hänsyn till vad myndigheterna

Proposition
till 1920 års
riksdag angående
uppskattning av
rustnings- och
roteringsbe-
svärens värde
under år
1920.

därom anfört, torde det icke vara lämpligt att på grundval av nu gällande lagbestämmelser i ämnet för den instundande tioårsperioden fastställa nya värden å rustnings- och roteringsbesvärerna, utan syntes med sådan uppskattning böra anstå i avvaktan på avgörandet av frågan om en revision av berörda lagbestämmelser. Då emellertid, även om sistnämnda fråga hunne föreläggas 1920 års riksdag till avgörande, en förnyad värdering, anordnad i huvudsak på sätt myndigheterna föreslagit, näppeligen kunde slutföras i så god tid, att densamma vunnit laga kraft vid den tidpunkt, då den å 1920 belöpande ersättningen för ifrågakvarande besvär skulle till rust- och rotehållarna utbetalas, syntes ersättningen för nämnda år lämpligen böra utgå enligt de genom förenämnda kungörelse den 31 december 1909 för tioårsperioden 1910—1919 fastställda värden; och torde riksdagens medgivande härutinnan böra inhämtas.

I enlighet med vad sålunda anförts beslöt Kungl. Maj:t genom proposition föreslå riksdagen medgiva, att — utan hinder av vad i § 3 av lagen angående lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna den 2 december 1892 stadgades om bestämmande vart tionde år, varje gång för de närmast följande tio åren, av rustnings- och roteringsbesvärens värde för det i § 1 av samma lag angivna ändamål — de genom kungörelsen den 31 december 1909 angående ny uppskattning av rustnings- och roteringsbesvärerna vid vissa truppförband för en tid av tio år, räknat från början av år 1910, fastställda värden finge gälla jämväl under år 1920.

Sedan riksdagen bifallit förevarande proposition, utfärdades i enlighet härmed den 19 mars 1920 kungörelse angående uppskattning av rustnings- och roteringsbesvärens värde vid vissa truppförband under år 1920 (svensk författningssamling nr 99).

Över myndigheternas ifrågakvarande förslag till ny ordning för uppskattning och fastställelse av rustnings- och roteringsbesvärens värde hava infördrats yttranden från länsstyrelserna i de län, varest fortfarande finnas effektiva rusthåll eller rotar vid regemente eller kår. Länsstyrelserna hava i allmänhet ansett en revision av nu förefintliga bestämmelser vara erforderlig.

Av de hörda länsstyrelserna, till antalet 20, hava länsstyrelserna i Stockholm, Linköping, Jönköping, Växjö, Kalmar, Kristianstad, Karlstad, Västerås, Gävle och Falun förklarat sig till alla delar biträda förslaget.

Yttranden
från veder-
börande läns-
styrelser.

Länsstyrelsen i Malmö, som emellertid håller före, att de ersättningsbelopp, vilka ännu återstå att gälda, icke torde vara av någon avsevärd betydelse vare sig för statsverket eller ersättningstagarna själva samt att det synes vara väl sent att för det återstående ringa antalet ersättningstagare införa ett rätt omständligt förfarande för åstadkommande av en bättre ordning i nu ifrågavarande avseende, har ingen principiell erinran mot kammarkollegiets och statskontorets förevarande förslag.

Länsstyrelsen i Umeå har icke annat att erinra mot förslaget, än att ersättningen borde bestämmas enligt medeltalet av de senast gångna fem årens verkliga utgifter, varjämte länsstyrelsen påpekar att, därest det skulle anses, att en prövning av ersättningarna genom länsstyrelserna kunde medföra ojämnhet i ersättningsbeloppen, prövningen torde böra anförtros åt central myndighet, förslagsvis kammarkollegiet. Länsstyrelsen framhåller såsom särskild orsak till sitt tillstyrkande i övrigt av förslaget, att länsstyrelserna för bedömandet av värdet av de från rote- och rusthållarna utgående förmåner numera torde hava tillfälle att anlita sakkunnigt biträde.

Länsstyrelserna i Örebro, Göteborg, Mariestad och Östersund hava icke annan erinran att framställa mot förslaget, än att uppskattningen av besvären enligt dessa länsstyrelserns mening möjligen borde ske under medverkan av särskilt tillkallade sakkunniga — enligt länsstyrelsens i Örebro åsikt utan förberedande utredning av vederbörande landsfiskal. Länsstyrelsen i Östersund ifrågasätter alternativt, att yttrande i uppskattningsfråga av vederbörande länsstyrelse inhämtas från sakkunnigt håll, exempelvis hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Länsstyrelsen i Luleå har icke annat att erinra mot förslaget än att uppskattningsnämnderna borde bibehållas för verkställande av den förberedande utredningen, men att emellertid till ledning för nämndernas arbete borde meddelas särskilda anvisningar rörande grunderna för uppskattnings verkställande.

Medan sålunda ovannämnda 17 länsstyrelser i huvudsak icke haft något att erinra mot ämbetsverkens ifrågavarande förslag, hava de tre övriga länsstyrelserna — i Vänersborg, Nyköping och Uppsala — ställt sig avvisande mot samma förslag.

Länsstyrelsen i Vänersborg finner sålunda icke, att något vägande skäl av myndigheterna anförts för överflyttande å länsstyrelserna av fastställandet utav rustnings- och roteringsbesvärens värde. Enligt länsstyrelsens mening bör uppskattningen fortfarande verkställas av nämnd. Då materialet för uppskattningen lättast kan tillhandahållas av veder-

börande regementschefer, vilka äga tillgång till soldatkontrakten och genom soldaterna kunna erhålla erforderliga kompletterande uppgifter i ämnet, borde enligt länsstyrelsens åsikt uppskattningen ske regementsvis. Av nämndens tre ledamöter borde en utses av vederbörande regementschef, en av landstinget i det län, där flertalet av regementets rusthåll eller rotar äro belägna, samt den tredje ledamoten av vederbörande länsstyrelse. Länsstyrelsen anser det också kunna ifrågasättas, huruvida icke uppskattningen helt borde anförtros åt vederbörande militära myndigheter. Länsstyrelsen förordar förslaget, att ett individuellt värde åsattes varje rusthåll eller rote. Vad beträffar giltighetstiden för de fastställda värdena uttalar länsstyrelsen, att bestämda tidpunkter för framtida värderingar icke torde böra bestämmas, utan att det borde ankomma på Kungl. Maj:t att, då förhållandena på prismarknaden därtill föranleda, förordna om ny uppskattning. Dessutom betonar länsstyrelsen angelägenheten av att särskilda bestämmelser meddelas rörande grunderna för uppskattningen.

Länsstyrelsen i Nyköping anser ändrade bestämmelser rörande fastställandet av ifrågavarande besvärs värden icke erforderliga, utan håller före, att en tillfredsställande lösning torde kunna vinnas genom att låta de gamla värdena undergå den höjning, som med hänsyn till penningvärdets fall torde kunna anses skälig. Beträffande rusthåll eller rotar med s. k. kontantkontrakt borde enligt länsstyrelsens mening föreskrivas, att ersättningen icke finge överstiga utgifterna för besvärets fullgörande. Länsstyrelsen förordar förslaget att minska giltighetstiden för de åsatta värdena från tio till fem år.

Länsstyrelsen i Uppsala förklarar sig icke hava funnit tillräckliga skäl för överflyttning å länsstyrelserna av uppskattningen av ifrågavarande ersättningar.

Framställning om ersättning till rotehållarna för roten nr 39 av Norrlands 3:e roteringsbåtsmanskompani. I en till Kungl. Maj:t inkommen skrift har en av rotehållarna för roten nr 39 av Norrlands 3:e roteringsbåtsmanskompani. framställning om gottgörelse för den merkostnad roteringsbesvärets utgörande betingat utöver den ersättning, rotehållarna enligt lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären uppburit för år 1919.

Över denna framställning hava dels marinförvaltningen dels ock kammarkollegiet och statskontoret gemensamt anbefallts att avgiva yttranden.

Marinförvaltningens yttrande. Marinförvaltningen har i yttrande den 22 april 1920 över framställningen erinrat, att enligt lagen den 2 december 1892 ersättning för rote-

ringsbesväret vid ifrågavarande båtsmanskompani utginge med 120 kronor för år. Under framhållande, att ehuru numera endast ett fåtal båtsmansnummer kvarstode effektiva, rätt och billighet likväl syntes kräva, att åtgärder vidtoges för att penningvärdets fall måtte föranleda ökning i ersättningsbeloppen för båtsmanshållet, ävensom att det syntes marinförvaltningen skäligt, att uppskattningen härav skedde på samma sätt som för rustnings- och roteringsbesväret vid armén, har marinförvaltningen hemställt, att vid pågående utredning rörande ändrade grunder för ifrågavarande besvärs uppskattande vid armén jämväl måtte tagas under övervägande, huruvida icke berörda besvär vid båtsmanshållet borde ersättas enligt likartade grunder som motsvarande besvär vid armén.

I gemensamt yttrande den 8 oktober 1920 över framställningen hava kammarkollegiet och statskontoret, med överlämnande av ett utav kammaradvokatfiskalsämbetet avgivet tjänstememorial, uttalat sin anslutning till vad marinförvaltningen i ärendet anført.

Kammar-
kollegiets och
statskontorets
yttrande.

I berörda tjänstememorial har advokatfiskalsämbetet erinrat, att jämlikt § 1 av lagen den 2 december 1892 lindring i rustnings- och roteringsbesvären skulle, på sätt i lagen närmare angäves, äga rum från och med år 1904 med hela beloppet av besvärens uppskattade värde ävensom att i § 2 av samma lag föreskrivits, att vid uppskattning av nämnda besvär för det i § 1 angivna ändamål prestationerna för varje rusthåll eller rote skulle vid båtsmanshållet kompanivis bestämmas till vissa närmare angivna värden av lägst 50 och högst 120 kronor. Värdet av prestationerna vid båtsmanshållet, anförde ämbetet vidare, vore sålunda fixerat utan att, på sätt som vore gällande vid arméns truppförband, vara föremål för ny uppskattning vart tionde år i enlighet med § 3 i 1892 års lag. Anledningen till denna begränsning i sagda lagrumms tillämplighetsområde vore att finna i 1887 års riksdags beslut om båtsmanshållets sättande på vakans och vakanssättningens beräknade slutförande före år 1899, då enligt 1892 års lag prestationerna vid arméns truppförband första gången skulle omvärderas. Den antydda beräkningen hade emellertid visat sig vara felaktig, vilket framginge redan av det förhållandet, att i riksstaten årligen upptoges ett belopp till ersättning för rustning och rotering vid flottan. Den 1 januari 1922 torde antalet effektiva båtsmansnummer hava nedgått till 10, men ännu så sent som år 1931 kunde en båtsman — vid roten nr 263 vid Blekinge 1:a kompani — antagas vara i tjänst.

Advokatfiskalsämbetet har vidare framhållit, att intet av de ännu gällande kontrakten mellan rust- och rotehållare, å ena, samt båtsmän, å andra sidan, vore av den beskaffenhet, att däri avtalats allenast kontant lön, utan utginge till samtliga båtsmän jämte lönen naturaförmaner av olika slag och omfattning. Något bedömande i detalj av kostnaden för besvärets utgörande hade icke synts ämbetet erforderligt och hade för övrigt med enbart kontrakten som material icke varit genomförbart. Sålunda hade värdet av vissa prestationer — såsom brukningshjälp, mulbete, gärdselfång — på grund av bland annat kontraktens härutinnan svävande bestämmelser icke kunnat av ämbetet uppskattas. Hemkallet däremot hade med ledning av vederbörliga markgångstaxor i regel varit uppskattbart. Vid beräkandet av kostnaden hade det framgått, att enbart hemkallet betingat ett värde betydligt överstigande hela den till rust- och rotehållarne utgående högsta ersättningen.

Av det ovan anförda syntes det ämbetet framgå, att ändrade bestämmelser för ersättningen till rust- och rotehållarne vid båtsmanshållet vore av behovet påkallade. Syftemålet med 1892 års lag, anförde ämbetet vidare, torde hava varit att åt rust- och rotehållarne bereda full gottgörelse för de med rust- och roteringsbesvärets utgörande förenade kostnader.

Advokatfiskalsämbetet har slutligen hemställt, att den föreliggande framställningen icke måtte föranleda annau åtgärd, än att blivande förslag till ändrade bestämmelser rörande uppskattningen av rustnings- och roteringsbesvären måtte komma att omfatta jämväl samma besvär vid båtsmanshållet.

Departements-
chefen.

Kammarkollegiets och statskontorets förevarande förslag går ut på, att ett individuellt värde skall fastställas för varje särskild rote eller rusthåll, att nämnda värden, i anseende till de inträdda osäkra prisförhållandena, böra erhålla en giltighetstid av allenast fem år, samt att den nuvarande ordningen för uppskattning av värdet av besvären bör ersättas med ett förenklat förfarande, anordnat exempelvis på det sätt, att befattningen med ifrågakvarande uppskattningar överlämnas till länsstyrelserna, vilka, efter en grundläggande utredning jämte förslag av vederbörande landsfiskaler och sedan rote- och rusthållarna beretts tillfälle att däröver inkomma med yttrande, meddela slutlig fastställelse av värdena i fråga, därvid rätt till fullföljd av talan mot dessa länsstyrelsernas beslut bör inrymmas åt såväl de enskilda rust- och rotehållarna som kronan.

Av den förebragta utredningen synes otvetydigt framgå, att de nu gällande föreskrifterna i ämnet icke äro tillfredsställande samt att en revision av samma föreskrifter är nödvändig för möjliggörande av en rättvis uppskattning av kostnaderna för ifrågavarande besvärs fullgörande. I betraktande av antalet av de effektiva rusthåll och rotar, vilka ännu förefinnas och åtskilliga år framåt beräknas bestå, lär en sådan revision äga icke ringa praktisk betydelse. Att den ifrågasatta revisionen får omfatta även besvären vid båtsmanshållet, vilka icke varit föremål för någon omvärdering sedan tillkomsten av 1892 års lag, torde allenast vara med rättvisa förenligt. Jag tillåter mig att i fråga härom erinra, att 1892 års urtima riksdag i skrivelse nr 4 uttalat, att den av 1887 års riksdag beslutade vakanssättningen av båtsmanshållet, såvitt bedömas kunde, komme att fullständigt genomföras inom den år 1887 beräknade tiden av åtta år, men att, därest mot förmodan rustnings- och roteringsbesvären vid båtsmanshållet framdeles komme att ånyo effektivt utgöras, riksdagen ansett det vara en naturlig sak, att dessa besvär, i likhet med vad riksdagen beslutit beträffande övriga rustnings- och roteringsbesvär, bleve underkastade ny och periodvis återkommande uppskattning.

Enligt ämbetsverkens mening är det, särskilt med hänsyn till rådande osäkra prisförhållanden, icke tillfredsställande, att värdena fastläsas för så lång tidrymd som tio år. Denna åsikt torde icke kunna jävas; och finner jag förslaget, att ny uppskattning av värdena skall äga rum vart femte år, väl avvägt.

Syftet, att ersättningarna i möjligaste mån skola motsvara de verkliga kostnaderna för besvären, lär med hänsyn till den olika tungan av natura- och kontantkontrakt icke kunna effektivt vinnas annorledes än genom att fastställa ett individuellt värde för varje rusthåll eller rote.

Omläggas grunderna för värdesättningen på sådant sätt, torde anledning saknas att hos Kungl. Maj:t bibehålla bestyret med värdenas fastställande, utan torde detta, såsom föreslagits, böra överflyttas å länsstyrelserna.

Vad den förberedande utredningen, som bör föregå länsstyrelsernas beslut, vidkommer, hava kammarkollegiet och statskontoret föreslagit, att denna skulle uppdragas åt landsfiskalerna. Därjämte hava vid denna fråga några länsstyrelser gjort gällande, att länsstyrelserna i och för uppskattningen borde få anlita särskilda sakkunniga. Emellertid torde det icke vara nödvändigt att för närvarande fatta definitiv ståndpunkt till spörsmålet om den lämpligaste formen för verkställande av den förberedande utredningen, utan torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att,

därest förevarande förslag i huvudsak vinner statsmakternas bifall, efter vederbörande ämbetsmyndigheters hörande bestämma därom i samband med utfärdande av föreskrifter rörande tillämpningen av de nya lagbestämmelserna i ämnet. Jag vill i detta sammanhang endast erinra, att de kostnader, som skulle föranledas av anlitaandet av dylika sakkunniga, icke synas mig nödvändigöora beredandet av särskilda medel för ändamålet på annat sätt, än att medgivande hos riksdagen utverkas till att sagda kostnader må bestridas av vederbörande anslag till ersättning för rustning och rotering, vilka ju hava förslagsanslags natur, och synes någon höjning av anslagen i anledning härav icke påkallas.

För underlättande av länsstyrelsernas arbete med ifrågavarande världens fastställande och vinnande av möjligast enhetliga principer för värdesättningen torde här ovan antydda föreskrifter rörande tillämpningen av de nya lagbestämmelserna jämväl böra, såvitt möjligt, innefatta vissa allmänna grunder för värdesättningen. I övrigt synes vad kammaradvokatfiskalsämbetet anført i förevarande hänseende böra vinna tillbörligt beaktande vid utfärdandet av dylika föreskrifter.

Mot länsstyrelses beslut i nu ifrågavarande ämne bör besvärsmätt givetvis tillkomma såväl kronan som enskild part. För de bestämmelser därom, jag ämnar föreslå, hava motsvarande föreskrifter i lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor tjänat till ledning.

Därest nu ifrågasatta lagändringar av riksdagen beslutas, är, såsom nämnts, erforderligt, att efter vederbörlig utredning föreskrifter utfärdas rörande tillämpningen av de nya bestämmelserna. Icke minst på grund härav torde knappast kunna förväntas, att länsstyrelserna skola medhinna att fastställa rustnings- och roteringsbesvärens värde för innevarande år i tillräckligt god tid före den tidpunkt, då den å året belöpande ersättningen för omförmälda besvär skall utbetalas. Med hänsyn härtill torde det icke kunna undvikas att låta de nya bestämmelserna i ämnet träda i kraft först med ingången av år 1922. Vid sådant förhållande bör, i likhet med vad beträffande år 1920 ägde rum, riksdagens medgivande utverkas därtill, att de genom förenämnda kungörelse den 31 december 1909 för tidsperioden 1910—1919 fastställda värden må gälla även för innevarande år. Härvid har jag tagit under överbägende frågan, huruvida det skulle vara möjligt att redan för innevarande år bereda rust- eller rotehållare, vilka på grund av dem åliggande byggnadsskyldighet eller andra omständigheter äro speciellt betungade, särskild ersättning utöver den, som utgår enligt nyssnämnda kungörelse. I betraktande av de praktiska svårigheter, varmed en dylik åtgärd skulle vara förenad, har jag emellertid icke ansett mig böra framställa förslag härom.»

Sedan föredragande departementschefen härefter uppläst det förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna, som han i anslutning till det nu anförda låtit upprätta inom försvarsdepartementet, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att

dels antaga berörda förslag

dels ock medgiva

a) att, därest vid uppskattning av rustnings- och roteringsbesvär erfordras, att länsstyrelse biträdes av särskild sakkunnig, härav föranledda utgifter må bestridas av vederbörande anslag till ersättning för rustning och rotering, och

b) att — utan hinder av vad i § 3 av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna stadgas om bestämmande vart tionde år, varje gång för de närmast följande tio åren, av rustnings- och roteringsbesvärernas värde för det i § 1 av samma lag angivna ändamål — de genom kungörelsen den 31 december 1909 angående ny uppskattning av rustnings- och roteringsbesvärerna vid vissa truppförband för en tid av tio år, räknat från början av år 1910, fastställda värden må gälla jämväl under år 1921.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik von Horn.

Bil. A.

Vördsamt memorial.

Genom särskilda remisser den 16 juni och den 26 november 1919 hava kungl. kollegium och kungl. statskontoret infordrat advokatfiskalsämbetets yttrande i ärende angående uppskattning av rustnings- och roteringsbesvären för åren 1920—1929. I anledning härav får ämbetet vördsamt anföra följande.

Jämlikt 1 § i lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären skall lindring i besvären, på sätt i lagen närmare angives, äga rum från och med år 1904 med hela beloppet av besvarens uppskattade värde. I 3 § av berörda lag stadgas, såvitt nu är i fråga, följande: År 1899 och därefter vart tionde år, varje gång för de närmast följande tio åren, bestämmer Konungen rustnings- och roteringsbesvarens värde för det i 1 § angivna ändamål efter föregående utredning av en nämnd och utlåtande av vederbörande landsting. Omförmälda nämnd skall för varje landstingsområde, inom vilket finnas rusthåll eller rotar, tillhörande regemente, bestå av ordförande och fyra ledamöter, av vilka ordföranden och en ledamot utses av Konungens befallningshavande, en ledamot av landstinget och två ledamöter för varje regemente av vederbörande rust- eller rotehållare. Där inom ett landstingsområde antalet rusthåll eller rotar vid samma regemente understiger femtio, erfordras beträffande dessa icke något yttrande av nämnd. Efter det nämndernas förslag avgivits och vederbörande landstings yttranden inhämtats, bestämmas ifrågavarande värden till ett för varje rusthåll eller rote vid samma regemente i fullt tiotal av kronor angivet, lika belopp. Erforderliga föreskrifter angående val av de ledamöter, som utses av rust- och rotehållare, meddelas av Konungen. — I kungl. kungörelsen den 23 juli 1897 med vissa bestämmelser rörande nyssberörda nämnd föreskrives, bland annat, att nämnden skall sammanträda första gången år 1898 och därefter vart tionde år, senast under förra hälften av juli månad, å tid och ort, som Konungens befallningshavande bestämmer och låter meddela ordföranden och ledamöterna i nämnden, att vid nämndens sammanträde skall föras protokoll, vilket skall innehålla det av nämnden upprättade förslag, samt att det åligger Konungens befallningshavande, förutom vidtagande av vissa åtgärder vid valet av de utav rust- och rotehållare i nämnden utsedda ledamöter, att efter mottagandet av det vid nämndens sammanträde hållna protokoll däröver inhämta landstingets yttrande samt till Kungl. Maj:t före den 15 oktober ovan angivna år insända landstingets yttrande jämte eget utlåtande och övriga handlingar i ärendet.

Med tillämpning av dessa bestämmelser skulle sålunda Konungens vederbörande befallningshavande före den 15 oktober 1918 hava inkommit till Kungl. Maj:t med de till förevarande ärende hörande handlingar.

Med de nådiga remisser, som avlåtits till ämbetsverken den 12 juni och den 25 november 1919, hava överlämnats handlingar i ärendet från Konungens befallningshavande i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs och Norrbottens län. Dessutom har Konungens befallningshavande i Jämtlands län anmält, att befallningshavanden icke funnit anledning vidtaga åtgärder för tillsättande av nämnd. Av Konungens befallningshavande i övriga län, varest effektiva rusthåll eller rotar äro belägna, hava Konungens befallningshavande i Kalmar, Kristianstads, Malmöhus och Kopparbergs

län underlåtit iakttaga föreskrifterna i 1892 års lag och ovannämnda kungörelse, ehuru förutsättningen för tillsättande av nämnd år 1918 varit för handen, och har Konungens befallningshavande i Västerbottens län, där antalet effektiva rotar understigit 50, icke anmält detta förhållande för Kungl. Maj:t. Numera har antalet effektiva rotar i Kristianstads och Kopparbergs län nedgått under 50.

Innan ämbetet övergår till en granskning av nämndernas förslag, får ämbetet lämna en översikt av de uppskattningar, som tidigare ägt rum, ävensom i samband därmed en redogörelse för tillkomsten av det grundläggande stadgan- det i ämnet, 3 § i 1892 års lag.

I sådant avseende får ämbetet till en början erinra om sambandet mellan försvars- och skattefrågorna. Av två skilda grunder kom avskrivningen av rustnings- och roteringsbesvären att bliva beroende av försvarsfrågans lösning. Dels ansågs det nämligen som bekant, att en utsträckning av värnplikten lämpligen borde motsvaras av en inskränkning av indelningsverkets bördor, och dels blev ju en ökning av landets försvarskrafter betingad av en nedsättning i grundskatterna, vilken i och för sig ansågs böra medföra ett avlyftande av rustnings- och roteringsbesvären såsom i likhet med grundskatterna ett på jorden vilande onus. Under framhållande av sambandet mellan utsträckning av värnplikten samt bibehållandet av indelningsverket i dess dåvarande form hemställde riksdagen i underdänig skrivelse den 13 maj 1867, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och vid uppgörande av förslag till arméns organisation taga i övervägande om och på vad villkor det på rote- och rusthållare vilande besvär måtte kunna lindras eller ock avlösas samt jämväl på andra samhällsklasser fördelas. I anledning härav tillkallade Kungl. Maj:t kommitterade för utredning och förslag rörande lindring i nämnda besvär. I sitt år 1868 avgivna betänkande i ämnet anförde kommitterade i fråga om uppskattning av besvärens värde inledningsvis följande (sid. 43): »Till utredningen av den fråga, som blivit kommitterade förelagd, har vidare hört att undersöka och angiva vad årlig kostnad, som genom besväret av roteringen och rusthållsindelningen uppkommit för den skattdragande jorden samt fortfarande densamma åligger. Genom de av kommitterade för detta ändamål gjorda beräkningar, vilka varit förenade med flera svårigheter, hava väl icke ofelbara uppgifter kunnat ernås, men kommitterade våga föreställa sig att därmed hava kommit det sanna och verkliga förhållandet så nära som möjligt.» Kommitterade, som gävo skilda framställningar rörande de båda besvären, verkställde ock olika beräkningar av kostnaderna för utgörande av desamma. Dessa beräkningar företedde sinsemellan dock huvudsakligen allenast den olikheten, att beräkningen av den ursprungliga kostnaden vid rusthållsindelningen icke såsom i fråga om roteringen grundades å med orterna ingångna allmänna kontrakt utan å vissa i äldre handlingar funna uppgifter rörande kostnaden. Rusthållsindelningen har nämligen icke, såsom roteringen, sin grund i överenskom- melser mellan kronan och allmogen i de skilda provinserna, de så kallade knektekontrakten, utan i ett åtagande av enskilda åbor eller ägare av hemman att utrusta karl och häst emot att få åtnjuta räntan av hemmanet, som då indelades till rusthållshemman. — Såsom av det förestående framgår, skulle kommitterade icke blott beräkna den kostnad, som uppkommit för den skattdragande jorden, utan jämväl den kostnad, som fortfarande ålåg densamma. Kommitterade erinrade härvidlag, hurusom den ovillkorliga skyldigheten för rust- och rotehållarna att utan avseende på kostnaden till rikets tjänst uppsätta knekt och häst i för- ening därmed, att inträde i krigstjänst vid indelta armén vore frivilligt och be- roende på legoavtal emellan rust- eller rotehållaren och mönstergill karl, haft

till följd, att äldre bestämmelser om knekts förmåner av rusthållet eller roten kommit ur bruk. Till ledning för nämnda beräkningar rörande roteringen, som i det följande närmast uppmärksammas, synas kommitterade hava haft uppgifter angående soldaternas löneförmåner och rotehållarnas åtaganden vid *varje* rote, vilka uppgifter infordrats från rotehållarna genom kompanicheferna. Vid granskning av dessa uppgifter befunnos de emellertid — till synes särskilt beträffande kostnaderna för mulbete, vedbrand, gårdselfång, torpens brukning och byggnadernas underhåll samt i fråga om torpjordens avkastning — sig emellan förete större skiljaktigheter än som av olika ortsförhållanden kunde förklaras och vilka tycktes föranledda såväl av de olika synpunkter, från vilka man utgått, som av verkligt missförstånd och felaktig uppskattning. Kommitterade förklarade, att för dem återstode endast att efter noga granskning söka rätta felen och överdrifterna. För utförande därav antogo kommitterade vissa närmare angivna grunder. De medelbelopp av dåvarande roteringskostnaden, som därvid uträknades för regementen och kårer, voro sinsemellan väsentligen skiljaktiga: högsta medelkostnaden vid Västgöta-Dals — nu Hallands — regemente belöpte sig till 162 kronor 57 öre och lägsta vid Norrbottens fältjägarrekår — nu Norrbottens regemente — till 63 kronor 39 öre. Kommitterade uttalade härom, att dessa skiljaktigheter väl till en del härledde sig därifrån, att soldaten i den ena orten betingat sig högre villkor än i den andra, men att de dock även hade sin förklaringsgrund dels i de olika varuvärdena å särskilda orter och dels i den större eller mindre jordrymd, som åt soldaten blivit upplåten. Kommitterade stannade emellertid icke vid de beräkningar, som nu nämnts, utan verkställde, på det att den då utgående kostnaden måtte kunna ur flera synpunkter bedömas, åtskilliga andra medeltalsberäkningar och lämnade uppgifter, varom vid betänkandet följade tabeller lämnade närmare besked. Av dessa framgå i fråga om roteringen, bland annat, kommitterades medelberäkning för nummer av hela dåvarande kostnaden för besväret, av kostnaden efter vakansavgift, efter endast kontant lön och efter lön med torp ävensom högsta vakansavgiften vid regementet och medium av högsta vakansavgiften vid varje kompani. I fråga om de båda senare uppgifterna anförde kommitterade, att de antagit dessa uttrycka de tal, som närmast angåve den dåvarande verkliga kostnaden, ävensom att, om detta antagande finge anses riktigt, de utförda beräkningarna i det närmaste skulle hava träffat rätta förhållandet.

Det arbete, som kommitterade nedlagt vid fullgörandet av sitt uppdrag såväl i det avseende, varom här varit fråga, som ock i övrigt, ledde väl icke till någon lagstiftning i ämnet. Men de beräkningar, som verkställdes, blevo av grundläggande betydelse för senare åtgöranden i och för avskrivning av besvären.

Så begagnades i det betänkande, som avgavs år 1874 av dåvarande expeditionschefen Alb. Anderson angående sättet och villkoren för grundskatternas samt rustnings- och roteringsbesvärens avskrivning, vid uppskattning av besvärens kostnader ovan berörda från rust- och rotehållare infordrade uppgifter samt tillämpades med viss jämkning de av omförmälda kommitterade följda beräkningsgrunder. Sålunda beräknades (sid. 56 f.):

städjans och *legans* årskostnad till en tjugonedel av det belopp, som vid antagandet av karl enligt uppgifterna betalats;

lönen lika med uppgifterna;

hemkallet, bestående av spannmål, viktualier, hö, halm m. m., efter medeltalet av 1864—1873 årens markegångspris;

mulbete, vedbrand och *gårdselfång* enligt uppgifterna;

skjuts och *kvarnresor* enligt uppgifterna;

kostnaderna för *torpets brukning* samt *torpets behållna arkastning* till visst belopp för varje kvadratrev åker respektive åker samt äng och hagmark;

kostnaderna för *torpets nybyggnad* och *underhåll* med ledning av gällande markegång för vakant soldatrote till i allmänhet 12,50 kronor för varje torp årligen;

kostnaderna för *remontering* till 40 kronor årligen för varje häst, utgörande å en tjänstetid av 10 år fördelad kostnad för inköp av häst efter avdrag av hästens värde vid kasserandet; samt

hästens underhåll efter de värden, 1868 års kommitterade antagit, eller 130 kronor per år.

De resultat, vartill expeditionschefen Anderson kom i sitt betänkande, voro på få undantag när något högre än ovanberörda kommitterades.

Beräkningen av de medelvärden för roterings- och rustningsprestationerna, som därefter föreslogos av skatteregleringskommittén och som slutligen stadfästades genom lagen av den 5 juni 1885, byggde väsentligen på expeditionschefen Andersons uppskattning. Kommittén anförde härutinnan följande i sitt den 13 september 1882 avgivna utlåtande och förslag (sid. 15): »Vad nu först soldathållet angår, så ligga de av ovanbemälda kommitterade år 1868 beräknade värden väl långt tillbaka och äro för övrigt liksom de i markegångstaxorna upptagna rotevakansavgifter i de flesta fall för låga. Av dessa anledningar har kommittén till grund för sina beräkningar uti ifrågavarande avseende antagit de i ovanberörda betänkande av år 1874 beräknade kostnader för effektivt rusthåll eller rote samt medeltalet av vakansavgifterna enligt de från och med år 1870 upprättade vakanskontrakt. Medeltalet av dessa båda beräkningsgrunder, ökat till närmaste tiotal av kronor, har i allmänhet antagits utgöra värdet å den prestation, som åligger ett rusthåll eller rote vid särskilda regementen och kårer, likväl med den inskränkning att, därest värdet härigenom i något fall kommit att i avsevärd mån understiga medeltalet av vakansavgifterna, samma värde höjts till närmaste tiotal däröver.»

De värden, som sålunda bestämdes i 1885 års lag angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären, synas hava avsetts att gälla utan någon förändring under avskrivningstiden. Att detta icke var i överensstämmelse med rust- och rotehållarnas intresse visar den debatt, som förekom i andra kammaren vid behandlingen av förslaget till ovannämnda lag (andra kammarens protokoll del 3 nr 40 sid. 48 ff.). Under framhållande, att som villkor för den samma dag beslutade avskrivningen av grundskatterna uppsatts medgivande av en *motsvarande* lindring i rustnings- och roteringsbesvären, men att full rättvisa mot rust- och rotehållare icke bleve skipad, förrän kostnaderna för indelningsverket blivit fixerade på samma sätt som grundskatterna, föreslog nämligen en ledamot, Sven Nilsson, bland annat, att vid markegångssättningen skulle efter år 1886 ny uppskattning årligen äga rum å medelvärdet av rustnings- och roteringsbesväret för de till varje regemente eller kår hörande rusthåll eller rotar, samt att den kostnad, varmed rusthåll eller rote efter sådan uppskattning befundes vara betungad utöver det i lagförslaget bestämda värdet, skulle gottgöras rusthållet eller roten av staten. Ehuru det berättigade i syftet med förslaget vitsordades från skilda håll, vann detta icke riksdagens gillande, möjligen beroende därpå, att förslaget såsom väckt i kammaren icke varit föremål för utskottsbehandling eller annat närmare övervägande. Förslaget blev dock uppmärksammat från statsmakternas sida. I anledning av förfrågningar, huruvida regeringen hade för avsikt att framlägga något förslag till fixerande av indelningsverkets bördor, förklarade nämligen dåvarande statsministern Themptander vid överläggningen i andra kammaren om

värnpliktslagen (andra kammarens protokoll 1885 del 4 nr 54 sid. 4—5), att syftet med det ovan berörda förslaget syntes honom vila på fullt billiga grunder och otvivelaktigt vara förtjänt av ganska stort avseende, emedan endast därigenom kunde beredas en likställighet i förmåner mellan å ena sidan dem, som utgjorde grundskatter, och å andra sidan rust- och rotehållare. Löfte gavs ock om medverkan efter ärendets närmare utredning därtill, att en framställning i det huvudsakliga syfte, förslaget angäve, måtte underställas riksdagens prövning.

Samtidigt med utfärdandet av lagen om lindring i besvärerna uppdrog också Kungl. Maj:t i nådigt brev åt kungl. kollegium under hänvisning till vad vid riksdagen, enligt vad ovan anförts, förekommit att gemensamt med kungl. arméförvaltningen å civila departementet och kungl. marinförvaltningen inkomma med förslag och utlåtande i frågan, samt anförde härvid, att då de verkliga kostnaderna för rustningens och roteringens utgörande torde komma att tid efter annan i väsentligare mån förändras, det syntes böra tagas under överbärande, huvuvida icke jämväl det penningvärde, varefter lindringen beräknades, borde i stället för att orubbligt förbliva vid samma i lagen om lindringen angivna belopp medelst förnyade uppskattningar å lämpliga mellantider underkastas de förändringar, som kunde bli erforderliga för att detta värde skulle kunna å varje tid ungefärligen motsvara de verkliga kostnaderna.

I anledning av detta nådiga brev redogjorde berörda ämbetsverk i underdånigt utlåtande den 29 december 1886 för de utvägar, som för det i nådiga brevet omförmälda ändamålet kunde ifrågasättas. Ämbetsverken uppehöll sig utförligt vid det Nilssonska förslaget och angävo närmare, huru periodiska uppskattningar enligt deras förmenande skulle anordnas. Sälunda skulle prestationerna uppskattas, så vitt möjligt i närmaste överensstämmelse med ovan omförmälda grunder för beräkningen av de i 1885 års lag fastställda medelvärden; dock att jämförelsen med medelsiffror för kontraktensliga vakansavgifter, vilken endast varit en nödfallsutväg för 1880 års kommitté, vid dessa följande mera fullständiga uppskattningar av verkliga kostnaden icke torde behöva ifrågakomma. Uppskattningarna, som ej syntes böra återkomma oftare än vart tionde år, borde emellertid icke verkställas av markegångsnämnderna utan av särskilda kommissioner, så sammansatta, att såväl rust- och rotehållares som statsverkets intressen samt nödig ortkännedom och sakkunskap inom desamma vore vederbörligen representerade. Emellertid funne ämbetsverken det Nilssonska förslagens syfte, fixering av indelningsverkets bördor, med hänsyn till de betydande skiljaktigheterna i kostnaden vid olika rust- och rotehållnummer, icke kunna uppnås på den angivna vägen, vartill komme det enligt ämbetsverkens mening för förslagets oantaglighet avgörande skälet, att det vore stridande mot sunda statshushållningsgrundsatser, att rust- och rotehållare, vilka vid indelningsverkets bibehållande ensamma bestämde utgifterna för knektens och hästens anskaffning och underhåll, tillika finge för dessa kostnader likasom skriva räkning på statsverket. På dessa och andra grunder ifrågasattes lämpligheten att låta förslaget bli föremål för någon framställning till riksdagen.

I de propositioner, som Kungl. Maj:t avlät till 1891 och 1892 års lagtima samt sistnämnda års urtima riksdagar angående ändring i lagen om lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna den 5 juni 1885, upptogs ej heller några bestämmelser om ny uppskattning av besvärerna, vilkas värden angävos till samma belopp som i 1885 års lag. Motionsvis framställdes emellertid förslag härutinnan vid alla tre riksdagarna. Statsutskottet vid 1891 års riksdag uttalade (utlåtande nr 53 sid. 31) den meningen, att, ehuru väl vid förslagen om de stora skattefrågornas lösning städse förutsatts,

att nedsättning i grundskatterna skulle betinga motsvarande lindring i rustnings- och roteringsbesvären, de rustnings- och roterings-skyldige i själva verket icke erhållit samma lindring, som kommit grundskattegivare till del, enär till följd av prisförhöjningar och i övrigt svårigheten att exakt värdera rustnings- och roteringsprestationerna de vid den då gällande uppskattningen åsatta värden stundom måste anses väl låga. Utskottet förklarade, att utskottet under sådana förhållanden och då vid det avgörande steg till dessa besvärs lindring, som nu ifrågasatts, vikten av att söka på ett med rättvisa och billighet i möjligaste mån överensstämmande sätt ordna dessa angelägenheter än starkare framträdde, funnit sig såsom enda medlet till vinnande av ett sådant mål böra förorda en upprepad värdering av dessa besvär, vilken syntes böra verkställas av Kungl. Maj:t efter utredning av en nämnd, så sammansatt, att de olika intressena där bleve tillgodosedda. De betänkligheter, som ovannämnda ämbetsverk uttalade mot periodisk uppskattning av besvären under ett samtidigt bibehållande av indelningsverket, synas sålunda icke hava avskräckt utskottet. Det synes sannolikt, att utskottet velat undvika den väsentligaste av de utav ämbetsverken påpekade olägenheterna medelst stadgandet, att Kungl. Maj:t skall bestämma värdet och att nämnden hänvisats att verkställa utredning. Under behandlingen av detta utskottsutlåtande i riksdagen yttrade sig bland andra författaren till 1874 års berörda betänkande, dåmera generaldirektören Anderson, och anförde (första kammarrens protokoll del 3 nr 31 sid. 9) utom annat: »För min del får jag säga det, att jag har ingenting emot statsutskottets förslag, dels därför att det överensstämmer med lagens mening, att det skall vara ersättning efter verkliga värdet, dels också därför, att jag icke kan se någon egentlig fara, om man antager statsutskottets förslag. Prestationernas värde skall efter detta förslag bestämmas av Kungl. Maj:t efter utredning av en nämnd — — — — — och jag kan icke annat än förutsätta, att Kungl. Maj:t därvid kommer att tillgodose statens intresse.» Förslaget föll, därigenom att försvarsfrågan icke vann sin lösning. Samma öde rönt det förslag, som utarbetades av statsutskottet vid 1892 års lagtima riksdag. Detta utskott hade (utlåtande nr 41 sid. 24) ingått i en närmare utveckling av sätet för uppskattningarnas anordnande och därvid bland annat uttalat lämpligheten av att över uppskattningarna upprätta särskilda längder, vilka borde insändas till Kungl. Maj:t efter yttrande däröver av vederbörande landsting. Vid urtima riksdagen år 1892 uppnåddes så enighet i försvarsfrågan, varigenom även förslag om förnyade uppskattningar av rustnings- och roteringsbesvären bifölls. Det särskilda utskottet vid denna riksdag förklarade (utlåtande nr 4 sid. 6 ff.) sig i allt väsentligt hava anslutit sig till den uppfattning, som statsutskottet vid lagtima riksdagen samma år gjort gällande. Beträffande vissa detaljer av den anordning, statsutskottet tänkt sig, hade utskottet en något avvikande mening, likasom utskottet över huvud taget ansett lämpligt, att vissa närmare angivna föreskrifter intoges i lagen. Efter en redogörelse för innehållet i det föreslagna stadgandet gavs detsamma den formulering, som därefter med en mindre väsentlig jämkning återfinnes i ovanberörda 3 § av 1892 års lag angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären.

Den föregående framställningen torde ådagalägga, att uppskattning av besvären är förenad med ej ringa svårighet och vansklighet, att uppskattningen av vissa viktiga prestationer är beroende av uppgifter från orten, att föremålet för uppskattningen är den kostnad, besværets utgörande verkliga betingar, att 3 § i 1892 års lag tillkommit för att söka bereda full likställighet mellan rust- och rothållare å ena och grundskattegivare å andra sidan, att den utredning, nämnd har

att verkställa, bör innefatta en beräkning av kostnaderna för besväret, att utredningen avsetts skola vara grundläggande för Kungl. Maj:ts beslut, att de värden, som bestämmas enligt 1892 års lag, skola träda i stället för dem, vilka, på sätt ovan anförts, grunda sig å omsorgsfullt utförda och noggrant prövide uppskattningar, samt att med hänsyn härtill nämndens beräkning bör uppfylla samma krav på noggrannhet och tillförlitlighet som de tidigare uppskattningarna.

Varken år 1898 eller år 1908 torde nämnderna kunna anses hava löst den uppgift, som tilldelats dem. Detta framgår redan därav, att nämndernas förslag icke blivit grundläggande för Kungl. Maj:ts beslut. Såväl år 1899 som år 1909 verkställde nämligen advokatfiskalsämbetet, som för yttrande fått till sig överlämnad nådig remiss till kungl. kollegium och kungl. statskontoret att avgiva underdånigt utlåtande i ärendena, nya uppskattningar av besvären och kom då till resultat, som ofta väsentligen skilde sig från nämndernas. De av advokatfiskalsämbetet föreslagna värden jämkades i vissa fall av ämbetsverken, varefter Kungl. Maj:t bestämde dessa värden, år 1899 med ett fåtal ändringar. I fråga särskilt om det material, som legat till grund för nämndernas utredning, får ämbetet anföra följande. Ämbetet har uppmärksammat, hurusom chefen för kungl. lantförsvarsdepartementet år 1898 synes i skrivelse till regements- och kårchefer — under uttalande av det önskvärda, att nämnd för fullgörande av sitt uppdrag röde tillgång till ett större material av faktiska uppgifter rörande rustnings- och roteringsbesvärens värde än den erfarenhet i enstaka fall angående dessa, som av nämndens ledamöter kunnat inhämtas och varpå dessa personers åsikter eller yrkanden rörande ersättningens storlek måste stödja sig — hava anmodat nämnda chefer att till Konungens befallningshavande avlämna uppgifter å medeltalet av de kontanta förmåner och andra prestationer, som betingats enligt de under åren 1893—1897 ingångna kontrakt. Rörande de uppgifter, som sålunda skulle hava inkommit, anförde advokatfiskalsämbetet i memorial den 15 juni 1899, att det i allmänhet varit önskligt, att fullständigare redogörelser lämnats för löneförmånerna enligt de kontrakt, som upprättats under åren 1893—1897 eller det större eller mindre antal år på 1890-talet, som de lämnade uppgifterna avsåge. Vid ärendets föredragning funno jämväl ämbetsverken, att de officiella uppgifter, å vilka uppskattningen av rustnings- och roteringsbesvärens värde skulle grunda sig, i många fall vore alltför bristfälliga, i anledning varav ämbetsverken i skrivelser den 7 juli nämnda år till arméfördelningscheferna anhöllo om kompletterande upplysningar. Dessa avsågo huvudsakligen de *varje* soldat tillerkända löneförmåner såväl i kontant som in natura enligt de åren 1893—1897 ingångna kontrakt. I fråga om soldat anslagen jord begärdes meddelande rörande dels arealen i olika ägoslag, dels, där jorden vore utarrenderad, det därför betingade arrendebelopp. Härjämte fäste ämbetsverken uppmärksamhet på vikten, att så vitt möjligt angående alla uti de ifrågakommande kontrakten omförmälda arter av naturaprestationer lämnades sådana upplysningar, att prestationernas värde med ledning därav kunde beräknas. — Den anmodan att lämna vissa upplysningar, som sålunda synes hava utgått till vederbörande truppförbandschefer år 1898, torde ej äga motsvarighet 1908. I åtskilliga fall saknas nämligen upplysningar bland handlingarna och lämnas ingen antydan i protokollet om förekomsten av dylika. Advokatfiskalsämbetet anförde i memorial den 4 november 1909, att ämbetet funnit nämndernas uppskattning i allmänhet otillfredsställande. Ämbetsverken funno jämväl enligt underdånigt utlåtande den 30 i nämnda månad det anmärkningsvärt, att de av nämnderna förebragta utredningar med få undantag vore alltför knapphändiga för att kunna läggas till grund för värdenas uppskattning.

Den uppskattning, som skedde år 1909 och framgent skall äga rum, företer en väsentlig skillnad i förhållande till tidigare i fråga om det material, som bör ligga till grund för uppskattningen. Detta beror å indelningsverkets avskaffande. Tidigare var kostnaden att hålla soldat icke på det sätt fixerad, som den nu är. Medan kostnaden till avsevärd del tidigare hänförde sig till de kontrakt, som senare upprättades med soldaterna och vilkas innehåll alltså ej var känt vid uppskattningarna, anställas numera inga soldater och upprättas förty icke några nya kontrakt utan ske allenast ändringar i de gamla. De kostnader, som besvären numera betinga, kunna alltså i stort sett anses bestämda, såvitt angår prestationerna. Dock är att märka, att rust- och rotehållare, som i allmänhet haft att förse soldat med torp, jämlikt kungl. kungörelse den 2 december 1892 äro oförhindrade att till soldat utgiva allenast kontant lön. Sker detta, äger emellertid soldat rättighet att efter ett år, räknat från näst efter därom gjord framställning inträffande laga fardag, erhålla torp med kåltäppa eller planteringsland. — Den efterföljande undersökningen giver emellertid vid handen, att sådana förändringar förekommit sparsamt. En annan omständighet, som jämväl inverkar i förevarande hänseende, är möjlighet av soldats avgång genom död eller avsked, även denna dock av mindre betydelse. Med hänsyn till att värdet å ena sidan är avsett att utgöra full ersättning för den kostnad, besväret nu betingar, samt å andra sidan skall bestämmas till ett för varje rote eller rusthåll vid samma regemente lika belopp, bör värdet grundas å ett medeltal av kostnaderna för samtliga rotar. På grund av vad nu anförts är det av stor vikt till ernående av ett riktigt resultat, att nämnden äger kännedom *dels* om kostnaden för besvärets utgörande, helst för samtliga rotar eller rusthåll men i allt fall för ett flertal av desamma, *dels ock* om den tid, dessa kontrakt med hänsyn till soldats ålder böra beräknas gälla. Utan sådan kännedom, som nu sagts, synes en tillförlitlig uppskattning omöjlig att verkställa.

Ämbetet övergår härefter till en granskning av nämndernas uppskattningar utav rustnings- och roteringsbesvären vid regementena. För detta ändamål och i anslutning till vad yttrats rörande det material, som bör ligga till grund för värdebestämningen, har ämbetet funnit nödigt äga tillgång till samtliga vid indelta armén gällande kontrakt. Såsom ovan antytts, kunna rust- och rotehållare antingen avlöna soldat med allenast kontant lön eller ock tillhandahålla honom torp jämte andra förmåner. De kontrakt, vari allenast kontant lön avtalats, hava kallats kontantkontrakt och övriga naturakontrakt.

Livregementets grenadjärer.

Vid regementet, som till en del utgör avsuttet kavalleri, uppgår antalet effektiva rusthåll och rotar till 158, varav 85 äro belägna i Örebro län, 34 i Västmanlands, 20 i Södermanlands, 18 i Värmlands samt 1 i Stockholms län.

Utredning av nämnd föreligger blott för rotarna i Örebro län eller för något mera än hälften av hela antalet rusthåll och rotar. Nämnden i detta län har föreslagit, att kostnaden för ett rotenummer måtte uppskattas till 500 kronor 25 öre. — Till detta resultat kom nämnden genom att höja de belopp, som vid 1909 års förrättning beräknats, med 50 procent. Nämnden ansåg höjningen skälig »med hänsyn till stegringen av pris å naturaprestationerna» och begagnade såsom utgångspunkt vid bestämmande av procentsatsen stegringen av rågriset, men jämväl övriga naturaprestationer »såsom ved, hö och husreparationer» togos i betraktande. Landstinget har förklarat sig icke hava något att erinra mot detta förslag. Konungens befallningshavande har däremot i sitt underdåniga utlåtande anført följande: »Det är givetvis ytterst vanskligt att under nu rådande ovissa

förhållanden uttala sig något bestämt angående värden, avsedda att tillämpas under tio år framåt, men Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande har ansett sig icke sakna skäl för den meningen, att de föreslagna beloppen äro väl höga. Medelvärdet å i hemkallet ingående prestationer om 3,30 hektoliter råg, 4,08 deciton hö och 5,1 deciton råghalm för tioårsperioden 1908—1917 — om nu hemkallet skulle anses i viss mån normerande — har ökats till 84 kronor 28 öre mot 53 kronor 59 öre för perioden 1888—1897 samt 63 kronor 62 öre för perioden 1898—1907, vadan, med hänsyn tagen jämväl till inträffad värdestegring å övriga prestationer, nämndens åsikt, att rustnings- och roteringsprestationerna ökats i värde med omkring 50 procent icke alldeles saknar stöd av de under löpande period gångse värdena. Men då nämnden till utgångspunkt valt högre värden än de av Eders Kungl. Maj:t tidigare fastställda, torde dess slutsatser icke kunna godkännas. Mot värdenas bestämmande till 50 % av de senast fastställda talar emellertid, att under de senaste åren den allmänna prisstegringen varit synnerligen stark och att priserna antagligen under hela nästa tioårsperiod komma att hålla sig icke obetydligt över värden, upptagna hälften högre än de för löpande period gällande. En förmodan att medeltalet för nästkommande period kommer att ligga omkring 75 % högre än de år 1909 av Eders Kungl. Maj:t fastställda värdena torde äga visst fog för sig, och får Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande, ehuru medveten om, att dess förslag är i vissa avseenden grundat på allenast sannolikhetsberäkningar, vilka kunna vara oriktiga, i underdånighet hemställa, att rustnings- och roteringsbesvärerna för nästinstundande tioårsperiod bestämmas — — — — — beträffande

Livregementets grenadjärer till 385 kronor.»

Nämndens uppskattning torde icke kunna göra anspråk på tillförlitlighet. De förutsättningar för vinnande av en riktig uppskattning, som ovan angivits, äro nämligen icke i någon mån uppfyllda. Den viktigaste förutsättningen, att äga fullständig kännedom om de kostnader, vars medeltal skall uppskattas, saknas helt och hållet. Nämnden har, såvitt av protokollet må antagas, icke i första hand utgått från kostnaderna ens vid någon rote utan grundat sin uppskattning å tidigare beräkningar. Härvid har nämnden, såsom Koungens befallningshavande anført, icke utgått från de värden, som *bestämdes* 1909, utan de som då *föreslogos* av nämnden, ehuru dessa, 333 kronor 50 öre respektive 310 kronor 50 öre, av Kungl. Maj:t nedsattes till allenast 220 kronor. Utan närmare undersökning, vilka prestationer, som utgöras till soldaterna, måste varje procentuell höjning bliva synnerligen otillfredsställande. Somliga varor och tjänstbarheter hava stigit mer, andra mindre, och då soldaterna erhålla kontant lön i ett för allt, har ingen som helst stegring regelrätt ägt rum. Bestämmandet av höjningen till 50 procent slutligen finner ämbetet med hänsyn till motiveringen mindre lätt att förstå. Den såsom utgångspunkt härvidlag antagna grund är rågpriset. Detta utgjorde för 1 hektoliter enligt årliga markegången år 1909 9 kronor 41 öre och enligt samma markegång år 1918 — den vid tiden för nämndens sammanträde gällande — 29 kronor 6 öre. Detta pris har sålunda höjts med 208,82 procent. Att prisen å övriga angivna prestationer, vilka för övrigt tillmätts mindre betydelse, icke stegrats i ringare grad utan tvärtom kunna uppvisa väsentligt kraftigare höjning är allmänt känt. Enligt nyssnämnda markegång utgjorde prisen å en deciton hö och ett stavrum ved i kronor år 1909 4,47 respektive 13,52 samt år 1918 30,62 respektive 68,53, innebärande en höjning av 585 procent för hö och 406,88 procent för ved.

Är sålunda den uppskattning, som skett beträffande de 85 av rust- och rotehållen vid regementet, synnerligen otillfredsställande, saknas åter varje som helst utredning rörande de återstående 73. Av de vid dessa gällande kontrakt äro 7 kontantkontrakt.

Det förslag, Konungens befallningshavande framlagt, har befallningshavanden själv icke ansett tillförlitligt. Den uppgift, som lämnas rörande myckenheten av de i hemkallet ingående persedlar, återfinnes i en av de beräkningar, som föredes för nämnden 1898. Men huruvida denna kan anses normgivande för samtliga soldater vid regementet, därom finnes icke något uttalande vid tidigare uppskattningar. Den väsentligaste anmärkningen emot förslaget är emellertid densamma, som här ovan riktats mot nämndens, nämligen att förslaget icke grundats å kännedom om de kostnader, som besvärets utgörande för närvarande betingar.

Vid den uppskattning av besvären, som ämbetet haft för avsikt verkställa, har det av nämnden i Örebro län utförda arbetet ej kunnat vara till något gagn ens i fråga om rotarna i detta län, då ingen utredning om de växlande faktorer, varå kostnaden beror, förebragts. De av ämbetet infordrade kontrakten lämna nu visserligen fullständiga uppgifter om samtliga de prestationer, som rust- och rotehållare i varje särskilt fall utgöra till soldaterna. Så erfar man, att soldaterna i 46 fall avlönas med allenast kontanta förmåner. Medeltalet av dessa löner utgör omkring 230 kronor. Härjämte äro soldaterna i åtskilliga fall tillförsäkrade en mindre kontant summa efter vissa års tjänst. Men en beräkning av kostnaderna enligt naturakontrakten är icke lika lätt att verkställa, ty den kännedom man kan vinna av kontrakten om prestationerna är icke tillfyllest för att beräkna kostnaderna för desamma, då man ju för detta ändamål jämväl måste känna prisen å de varor och tjänstbarheter, som ingå i prestationerna. Och därom lämna kontrakten i regel icke något som helst besked. Upplysningar om värdet av vissa prestationer voro också för handen vid den första uppskattning, som verkställdes år 1899 av advokatfiskalsämbetet. Ämbetet meddelade nämligen vid redogörelsen för de grunder, efter vilka de olika löneförmånernas värde i regel beräknats, att ämbetet i fråga om värdet å mulbete, gärdselfång, skjuts till och från kompanisamlingsplats samt kvarnresor varit hänvisat till uppgifter i handlingarna i ärendet, där ej medelvärdet därå kunnat hämtas från markegångstaxorna för åren 1889—1898, samt att detsamma gällt beträffande nyttjanderätten till torpjorden, dragare till torpjordens brukning samt torpjordens skötsel under soldatens frånvaro. De tillämpade grundsatserna voro delvis desamma, som enligt vad ovan anförts begagnats i det Andersonska betänkandet. Samtliga de prestationer, om vars värde uppgifter sålunda tidigare förelegat, utgöras regelrätt enligt naturakontrakten. Och ej allenast beträffande kostnaderna för dessa prestationer erfordras ytterligare upplysningar utöver dem, kontrakten lämna. Såsom kostnader för torpets underhåll och nybyggnad uppförde nämligen advokatfiskalsämbetet år 1899 medeltalen av de i vederbörande läns markegångstaxor för de tio sistförflutna åren under rubrik vakansavgift därå förekommande värden. Möjlighet att begagna denna metod, därest den eljest skulle befinnas lämplig, saknas numera såväl för detta regemente som för flertalet övriga, enär angivna rubrik uteslutits ur markegångstaxorna för samtliga län med undantag av Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Älvsborgs, och Skaraborgs län.

Då uppgifter om värden saknas i nu föreliggande handlingar, har ämbetet haft under övervägande möjligheten att tillämpa de vid 1899 års beräkning lämnade. Ämbetet har emellertid ansett detta icke låta sig göra. En rättvis procentuell genomsnittshöjning av värdena vid de olika rusthållen och rotarna är

svår att genomföra, redan om höjningen blott skulle avse 1919 års prisläge å tjänstbarheter och varor och om kännedom funnes beträffande alla de å detta prisläge i de särskilda fallen inverkan faktorerna. Så mycket mindre tänkbart är genomförandet av en dylik höjning, då denna skulle hänföra sig till medelprisinivån 1920—1929 och varje kännedom om nyssnämnda förhållanden saknas.

Till de hinder för en uppskattning av besväret vid detta regemente, för vilka nu redogjorts, komma ytterligare följande. Prisuppgifter saknas för åtskilliga persedlar, som ej äro upptagna i markegångstaxorna. Detta är fallet med ris i Örebro län, malt, agnar, ris och stubbar i Västmanlands län, mjölk, vass och stubbar i Södermanlands län samt gödsel i Värmlands län. Vidare angives persedeln ved understundom såsom långved och kastved, medan markegångstaxan för Örebro län upptager persedlarna ved, slottsved och malmved. Ej sällan saknas begränsning av den myckenhet, vari persedlarna ved samt ris och stubbar utgå, varå till exempel må nämnas bestämningarna »erforderligt, till husbehov». Härtill kommer, att några mått äro mindre lätta att bestämma såsom storfamn, skogsfamn och dylikt, samt att soldaten själv skall hugga och hemforsla veden. I samtliga de hänseenden, som här berörts, borde nämnden hava verkställt utredning. Hade så skett, torde Kungl. Maj:t hava blivit satt i tillfälle pröva uppskattningen av kostnaderna för de olika prestationerna och därigenom det å besväret föreslagna värde.

Första livgrenadjärregementet.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 107, samtliga belägna i Östergötlands län.

Efter att hava erinrat, att nämnden år 1908 föreslagit värdet å besväret till 230 kronor, men att Kungl. Maj:t nedsatt detsamma till 190 kronor, anförde nämnden: »Ehuru värdet av de i legan ingående förmåner under den förflutna tioårsperioden högst väsentligt stegrats, beslöt nämnden — då ersättningen är avsedd att utgå för en längre följd av år och nu gällande dagspriser alltså ej lämpligen torde kunna läggas till grund för densamma samt med hänsyn jämväl till Kungl. Maj:ts förenämnda beslut — föreslå, att roteringsbesväret vid Kungl. första livgrenadjärregementet måtte bestämmas till 250 kronor för varje rotehåll.» Detta värde har tillstyrkts av landstinget, och Konungens befallningshavande i länet har förklarat sig ej anse värdet för högt.

Den utredning, nämnden presterat, är icke i någon mån vägledande för uppskattningen, främst beroende därpå, att nämnden icke verkställt någon närmare undersökning av kostnaderna för besväret. Av protokollet synes framgå, att endast kostnaderna enligt naturkontrakt varit föremål för uppskattning; nämnden torde sålunda icke hava gjort sig underrättad om att jämte naturkontrakten finnas kontantkontrakt. Antalet av dessa senare är 26, uppgående till ungefär fjärdedelen av samtliga kontrakt. Denna underlåtenhet borde givetvis, därest beräkningen av kostnaderna enligt naturkontrakten varit riktig, hava avsevärt sänkt medelvärdet av besväret. Såsom emellertid nämnden nu förfarit, torde fog icke saknas för påståendet, att det föreslagna värdet, trots att hänsyn icke tagits till kontantkontrakten, är för lågt. Ambetet stödjer sig härvidlag främst å nämndens förfarande att höja 1909 års värde 190 kronor till 250 kronor eller med 31,6 procent. Det anförda skälet, att dagspriserna icke borde läggas till grund för beräkningen, är givetvis riktigt. Men i stället för dessa pris skola sättas sådana, som kunna förväntas i genomsnitt bliva gällande under åren 1920

—1929. Det är nu visserligen omöjligt att kunna förutse de pris, som skola bliva gällande under en så lång tid som en tioårsperiod, då man ej känner de faktorer, som inverka å prisbildningen, synnerligast under nu rådande mycket vanskliga förhållanden. Markegångstaxornas pris sedan år 1909 peka dock alldeles bestämt i den riktningen, att en höjning av 1909 års värde med allenast 31,6 procent icke kommer att motsvara det värde, vartill naturakontraktens förmåner kunna beräknas i genomsnitt uppgå under åren 1920—1929. I detta avseende får ämbetet hänvisa till nedanstående tablå, utvisande A-prisen enligt markegångstaxan åren 1909—1919 å persedlarna råg, hö och ved, vilka äro de allmännast förekommande enligt naturakontrakten vid regementet.

	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
1 hektoliter råg.....	9 50	8 25	9 39	10 —	9 30	14 —	15 75	14 25	18 20	22 70	27 75
1 lass hårdvallshö om 3,4 deciton.....	13 60	14 —	18 —	16 50	16 50	22 —	23 —	22 —	51 —	74 80	40 80
1 lass ved om 1,256 kbn.....	5 —	4 80	4 80	5 25	5 40	5 50	6 50	10 —	14 50	14 50	14 50

Redan år 1914 är prisstegringen väsentlig å råg och hö och har sedan dess betydligt ökats. I procent utgör den från år 1909 till år 1917 å råg 91,6, å hö 275 och å ved 190 samt från år 1909 till år 1919 å råg 192,1, å hö 200 och å ved 190.

Ämbetet anser alltså, icke blott att metoden att höja 1909 års värde å besväret utan att äga kännedom om de i besväret ingående prestationer är förkastlig utan jämväl att metoden begagnats felaktigt. Det av nämnden föreslagna värdet synes därför efter ämbetets förmenande icke böra läggas till grund för Kungl. Maj:ts uppskattning av besväret. Med hänsyn emellertid till svårigheter av enahanda art, för vilka redogjorts här ovan vid Livregementets grenadjärer, har ämbetet icke varit i stånd att verkställa en ny uppskattning av besväret enligt naturakontrakten. Medeltalet av lönerna enligt kontantkontrakten utgör däremot omkring 185 kronor. De förmåner, som tillförsäkrats soldaterna i naturakontrakten, äro torp samt åtskilliga persedlar såsom råg, korn, havre, hö, ved m. m. och vissa tjänstbarheter. I de avseenden, där upplysning saknades för bedömningen av värdet utav besvären vid föregående regemente, hade jämväl nämnden i Östergötlands län bort förebbringa utredning. För beräkning av vissa prestationer kan markegångstaxan tjäna till ledning, men anlitaandet av mer eller mindre gissningsvis erhållna värden å sådana faktorer vid bestämningen av kostnaderna för besväret som nyttjanderätten till torpjorden och arbetsprestationer vid densamma brukning gör uppskattningen i dess helhet alltför otillförlitlig.

Andra livgrenadjärregementet.

Antalet rusthåll vid regementet, som är ett avsuttet kavalleriregemente, utgör 123, varav 117 synas belägna i Östergötlands län och 6 i Kalmar län.

Rörande den uppskattning av besväret, som verkstälts av nämnd i Östergötlands län, får ämbetet i huvudsak hänvisa till vad ämbetet anført vid föregående regemente. Härutöver får ämbetet påpeka det oegentliga i nämndens

tillvägagångssätt att utan närmare undersökning antaga värdet å besväret vara lika för Första och Andra livgrenadjärregementena. Detta är så mycket mindre riktigt, som nu förevarande regemente ursprungligen hört till kavalleriet, varest soldats avlöningssätt i allmänhet synes vara helt olika anordnat i jämförelse med förhållandet vid infanteriet, vari Första livgrenadjärregementet städse ingått. Hade nämnden gjort sig underrättad om de prestationer, som utgöras till soldaterna i det ena och andra fallet, hade resultatet måhända blivit ett annat än det är jämväl i nu förevarande hänseende. En granskning av naturakontrakten vid detta regemente giver nämligen vid handen, att soldaternas huvudsakliga löneförmån är torpet. Närmare uppgifter om torpets beskaffenhet lämnas icke. I olikhet mot vad fallet är vid föregående regemente åtnjuta soldaternas regelrätt icke härutöver andra naturaförmåner än bränsle, mulbete och vissa tjänstbarheter. Blott enligt några kontrakt lämnas hö och halm, varemot korn och råg aldrig förekomma. Vid betraktande av detta förhållande och utan ledning beträffande det nuvarande värdet å innehavet av torp har ämbetet ännu mindre möjlighet att uppskatta värdet av soldats förmåner enligt naturakontrakten vid detta regemente än vid Första livgrenadjärregementet. — Medeltalet av lönerna enligt kontantkontrakten, som uppgå till ett antal av 34 och utgöra mera än fjärdedelen av alla kontrakt, är omkring 190 kronor.

Västgöta regemente.

Antalet effektiva rusthåll och rotar vid regementet, som huvudsakligen utgör avsuttet kavalleri, är 116, varav 31 äro belägna i Älvsborgs län och 85 i Skaraborgs.

Nämnden i Skaraborgs län har uppskattat värdet till 300 kronor, vilket synts nämnden »närmast överensstämma med verkliga kostnaden». Detta värde beslöts efter tagen kännedom därom, att det av nämnden vid föregående tillfälle uppskattade värdet, 200 kronor, av Kungl. Maj:t nedsatts till 180 kronor, samt med ledning av från vederbörande truppförbands förvaltning inkommen uppgift angående indelta soldaters löneförmåner.

Vad nu anförts utgör den av nämnden åstadkomna utredningen rörande besväret, varför sådan uppskattning, som lagen tänkt sig, näppeligen synes hava skett. Värdet torde vara godtyckligt valt, då av protokollet att döma omedelbar kännedom icke tagits om de utgående löneförmånerna. Detta hade varit så mycket mer erforderligt, som nämnden synbarligen icke tillmätt uppgiften från regementsförvaltningen, närmare bestämt intendenten, nämnvärd betydelse. Denne har nämligen förklarat, att »medelbeloppet av den lön och övriga förmåner», som tillkomma de indelta soldaterna vid regementet enligt gällande kontrakt, utgör 180 kronor. Berörda uppgift synes icke hava varit till »ledning» vid uppskattningen, då denna resulterat i ett förslag å värdet till 300 kronor. Ehuru i nämndens protokoll allenast talas om regementsförvaltningens uppgift rörande löneförmånerna, har för nämnden varit tillgänglig en förteckning å kostnaderna att hålla soldat vid ett nummer av regementet, upprättad av en ledamot av nämnden. Kostnaden vid ifrågavande nummer uppskattades till 469 kronor 40 öre, vilket belopp alltså högst väsentligt skiljer sig från medelkostnaden enligt intendents uppgift. Även om vissa anmärkningar kunna göras mot några av de i

förteckningen upptagna poster, synes det ämbetet dock sannolikt, att medelkostnaden enligt naturakontrakten rör sig omkring denna summa.

Av ännu gällande 116 kontrakt hava 4 förkommit. Av återstående äro 54 naturakontrakt, 41 kontantkontrakt samt 17 sådana kontrakt, enligt vilka soldaterna till rust- och rotehållare utarrenderat torpen och allenast åtnjuta den kontanta arrendeavgiften. Högsta avtalade lönen enligt kontantkontrakten är 240 kronor och lägsta 125 kronor samt högsta och lägsta arrendeavgiften enligt sistnämnda kontrakt 190 kronor och 110 kronor. Medelkostnaden enligt samtliga de kontrakt, som berättiga soldaten till en kontant summa i ett för allt, vare sig lön eller arrendeavgift, utgör omkring 180 kronor. Intendenten synes hava grundat sin uppgift enbart å dessa kontrakt, fastän densamma angivits vara ett medelbelopp av de indelta soldaternas löneförmåner. Huru missledande den är, blir klart, då man betänker, att naturakontrakten dels representera ett betydligt högre penningvärde än övriga kontrakt, dels ock i antal föga understiga dessa.

Aven om protokollet icke antyder något om, att ovannämnda beräkning av kostnaderna enligt ett naturakontrakt beaktats vid uppskattningen, torde den dock hava varit av betydelse härför. Det synes nämligen icke uteslutet, att nämnden tagit ett jämkat medeltal av intendents och nämnda ledamots uppgifter. Medeltalet av de båda beloppen utgör nämligen 325 kronor. Om detta tal ansåges riktigt återgiva kostnaderna, vore nämndens värdering alltså icke väsentligt felaktig. Huru härmed än må förhålla sig, synes med hänsyn till vad ovan anförts dock finnas fog för ovan uttalade omdöme, att värdet icke torde grunda sig å någon verklig uppskattning utan vara godtyckligt valt.

Såsom vid Andra livgrenadjärregementet är jämväl här torpet soldatens huvudsakligaste lönetillgång. Ej heller här lämnas närmare besked om torpets beskaffenhet. Utom torp erhålla soldaterna huvudsakligen bränsle samt mulbete och vissa tjänstbarheter. Uppskattning av bränsleförmånen torde regelrätt kunna här verkställas, varemot värdering av torpet och övriga förmåner kräver närmare utredning i flera hänseenden. Möjligen skulle dock kunna göras gällande, att viss ledning vid en uppskattning stode till buds. Så erhålla soldaterna enligt kontrakten understundom i stället för vissa av nu angivna prestationer kontant ersättning, varjämte vakansavgift beräknas av markegångsdeputerade såväl i Skaraborgs som Älvsborgs län.

Vidkommande den första hjälpkällan får ämbetet anföras, att ersättningarna, som variera i de särskilda fallen och utgå till allenast ett mindre antal soldater, icke kunna vara avgörande för den nuvarande kostnaden, då de avtalade beloppen bestämts för tjugu år sedan eller ännu längre tillbaka i tiden samt de vanskligheter, som yppa sig vid en procentuell höjning, framtråda i lika hög grad här som ovan omförmäls vid Livregementets grenadjärer.

Vad åter angår vakansavgiften i markegångstaxorna, må erinras, att de grunder, enligt vilka markegångssättningen å soldatrotars prestationer bör verkställas, närmare äro angivna i kammarkollegii kungörelse av den 9 oktober 1835. Denna kungörelse har i ovanberörda underdåniga utlåtande den 29 december 1886 tolkats så, att markegångsdeputerade skola specifikt utföra hel rotes gemensamma kostnad på följande sätt:

avlöningen enligt innehållet av de för orten upprättade, av Kungl. Maj:t fastställda allmänna kontrakt samt övriga gällande stadganden;

legan till en tjugonedel av den i orten vanliga utgift till knektens städslande och legande;

hemkall, som knekten njuter, till värdet efter markegångspris av däri ingående spannmål, hö och halm;

torpets avkastning, sådant det efter ortens allmänna kontrakt bör bestå, till det av deputerade uppskattade värdet;

vedbrand och *mulbete* samt *torpets underhåll och nybyggnad* likaledes med det av deputerade uppskattade värdet, det sistnämnda fördelat per år och beräknat årligen, t. ex. till en hundraedel av byggnadskostnaden,

allt för varje län efter antagna grunder och gällande stadganden för rotationsbesvärets utgörande.

Föremålet för markegångsdeputerades uppskattning synes sålunda vara det besvär, som utgöres huvudsakligen enligt knektekontrakten. Markegångsdeputerades uppskattning grundar sig icke å någon kännedom om de kostnader, besväret enligt nu gällande kontrakt betingar. Enligt 1892 års lag är det emellertid dessa kostnader, vars värde skall uppskattas. Redan på grund härav böra de i vakansavgiften förekommande värden å olika prestationer icke komma till användning vid nu ifrågakommande uppskattning. Härtill kommer, att de av markegångsdeputerade bestämda vakansavgifterna i Älvsborgs och Skaraborgs län sinsemellan förete så betydliga skiljaktigheter, att riktigheten av desamma synes kunna sättas ifråga. För år 1919 utgör nämligen vakansavgiften i Älvsborgs län 507 kronor 51 öre och i Skaraborgs län 350 kronor. Att båda dessa avgifter motsvara rätta värdet av det kontraktensliga besväret synes osannolikt.

Karlskrona grenadjärregemente.

Antalet rusthåll vid regementet, som tidigare tillhört kavalleriet, utgör 42, varav 31 äro belägna i Jönköpings län och 11 i Kronobergs.

På grund av det ringa antalet rusthåll föreligger icke någon utredning rörande besväret av nämnd i någotdera länet. Enligt kontrakten vid regementet åtnjuta soldaterna i 26 fall allenast kontant lön, varierande mellan 100 och 160 kronor. Medeltalet av lönerna utgör omkring 150 kronor. Enligt naturakontrakten, innalles 16 stycken, är rätten till torp huvudförmån. Härjämte har soldaten rätt till vedbrand, sommarbete, gårdsle samt »strödja till gödselsamling», vartill kommer skyldighet för rusthållet att underhålla torpbyggnader och ombesörja torpets skötsel vid soldatens kommandering. Däremot håller sig soldaten så gott som undantagslöst med egna hästar vid torpets brukning. I saknad av utredning rörande värdet av soldaternas förmåner ser sig ämbetet ur stånd att verkställa en tillförlitlig uppskattning av besvären.

Upplands infanteriregemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet uppgår till 118, varav 100 äro förlagda i Uppsala län och 18 i Stockholms län. Utredning har verkställts av nämnd såväl i Uppsala som i Stockholms län.

Utredningen av nämnden i Uppsala län synes mycket fullständig. En av nämndens ledamöter har gjort en sammanställning av alla de löneförmåner, som enligt de vid tiden för utredningen gällande 106 kontrakten utgingo till solda-

terna, och i förekommande fall omsatt varor och tjänstbarheter till penningar. Det förslag till värde, nämnden framlagt på grundval härav, är 330 kronor.

Förutsättningen för att ernå ett riktigt medeltal av kostnaderna för besväret, varå värdet som nämnts bör grunda sig, nämligen att äga kännedom om desamma, är här sålunda i möjligaste mån för handen. Ämbetet vill emellertid i trots härav ifrågasätta riktigheten av detta nämndens resultat. Antalet kontantkontrakt utgör 11, och medeltalet av lönerna enligt desamma är omkring 195 kronor. Med hänsyn till de få kontantkontrakten och då soldats löneförmåner enligt naturakontrakten huvudsakligen bestå i, förutom torphus med täppa, en stor mängd persedlar såsom vete, råg, korn, ärtor, ved, hö, halm m. m., å vilka prisen väsentligt stegrats, synes värdet, som överstiger det år 1909 bestämda. 210 kronor, med 57,1 procent, vara väl lågt. Vid beräkningen tillämpade nämnden medelmarkegångsprisen 1908—1917. För att erhålla en uppfattning om storleken av den årliga markegången under åren 1909—1919 meddelar ämbetet nedanstående tabell, avseende råg, korn, hö och ved:

	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
1 hl. råg	8 86	7 82	9 10	9 08	8 35	12 31	14 —	14 10	20 34	27 30	26 97
1 hl. korn	7 08	6 90	7 86	7 60	6 89	9 93	11 —	12 31	16 07	21 45	18 31
1 deciton hö	4 92	4 79	7 46	5 —	4 95	6 99	7 50	6 92	13 15	30 —	17 —
1 famn tallved	11 50	11 92	12 08	13 09	14 04	14 74	16 45	22 98	31 05	41 78	42 —

Den enorma prisstegring, som sålunda inträtt sedan år 1909, synes hava nått sin kulmen 1918. Sänkningen år 1919 är emellertid, i de fall den förekommit, helt obetydlig. Priserna år 1919 utvisa en höjning i förhållande till 1909 års med följande procent, nämligen för råg 204,37, för korn 158,76, för hö 245,33 samt för ved 265,22. År 1919 äro prisen sålunda omkring 200 procent högre än år 1909. Visserligen kan prisnivån under kommande år — såsom redan nämnts — icke förutsägas, men med hänsyn till nämnda prisstegringar och då av allt att döma priserna icke skola väsentligen nedgå under de första åren av nästa tioårsperiod, vill det synas, som om nämnden ej träffat det rätta. För att nämndens beräkning skall hålla streck, fordras ju en högst betydande sänkning av prisnivån, en sänkning, som icke torde vara att förvänta. Till ytterligare belysning av, att den gjorda beräkningen är synnerligen låg, må anföras, att värdet av täppa upptagits till 10 kronor och av stuga med uthus till 30 kronor. Det senare beloppet fann nämnden väl lågt, varför det höjdes till 40 kronor. Täppan har enligt kontrakten i regel en storlek av omkring 8 à 10 ar, understundom dock väsentligt större. I ett av naturakontrakten, enligt vilket soldaten ej tilldelades någon täppa, bestämdes en ersättning härför av 2 hektoliter spannmål, hälften råg och hälften korn, motsvarande i penningar enligt 1919 års markegång 45 kronor 28 öre. Även om denna ersättning nu synes hög, torde man icke vara berättigad anse denna såsom en slags extra förmån till soldaten vid anställandet, ty då torde rotehållarna hava måst utfästa densamma för den mistade förmånen. För bedömandet av värdet utav stuga och uthus kan ämbetet icke åberopa någon motsvarande jämförelse. I kontantkontrakten lämnas dock vissa upplysningar

om det värde, »torp» ansetts äga. I allmänhet torde med torp avses såväl husen som täppan. Somliga av dessa kontrakt uppdelas nu de kontanta förmånerna i ersättning för hemkall och för torp. Så utgår sistnämnda ersättning med 35 kronor i två fall och 50 kronor i ett fall. Andra kontrakt berättiga soldaten till en kontant summa i ett för allt men förordna om visst avdrag därå vid erhållande av torp. Dylikt avdrag är bestämt i ettvart av tre kontrakt till 30 kronor, 40 kronor och 75 kronor, samt i fem kontrakt till 50 kronor. Då berörda kontrakt ingåtts år 1901 eller tidigare, skulle naturligen nämnda belopp blivit betydligt högre, därest avtal därom skett nu. Vid sådant förhållande torde ifrågavarande två poster böra avsevärt höjas.

Nämnden i Stockholms län har haft tillgång till specifika uppgifter om de förmåner, vilka soldaterna åtnjuta enligt 14 av kontrakten, vilka numera uppgå till 18, därav 1 kontantkontrakt. Om det material, som legat till grund för uppskattningen, alltså icke är av den fullständiga beskaffenhet som i Uppsala län, har nämnden dock genom de föreliggande uppgifterna kunnat erhålla en ganska god uppfattning om rotarnas prestationer. Råder sålunda en viss överensstämmelse härutinnan, äro olikheterna i övrigt så mycket större. Någon beräkning av värdet utav samtliga förmåner torde icke hava verkställts av denna nämnd. Ej heller hava medelmarkegångsprisen kommit till användning vid uppskattningen. Enligt protokollet tillämpades nämligen med hänsyn till det stegrade värdet å alla slags förnödenheter och den ringa utsikt, som förefanns att värdet å förnödenheterna skulle i nämnvärd mån nedgå inom de närmaste åren, icke medelmarkegångspriset utan *årspriset* enligt gällande markegångstaxa. Att detta uttalande i protokollet emellertid icke är med rätta förhållandet fullt överensstämmande, framgår därav, att årspris åsätts allenast råg, korn och smör, medan de persedlar, som soldaterna i allmänhet åtnjuta, äro råg, korn, ärter, vete, hö, halm, agnar, ved m. m. För bedömande av den grund, som tillämpats i fråga om de persedlar, som ej åsätts årspris, lämnar nämndens protokoll alltså icke någon ledning. Det värde, som nämnden på grundval av den utförda beräkningen föreslagit, är 700 kronor.

Enligt 3 § i 1892 års lag skall värdet å roteringsbesväret bestämmas till ett för varje rote vid samma regemente lika belopp. Då nämnderna i länet kommit till olika resultat, måste de föreslagna värdena jämkas till ett. Med hänsyn till att det ena är omkring 112 procent högre än det andra, måste jämkningen vara väsentlig. Såsom ämbetet redan påpekat, synes nämndens i Uppsala län förslag vara väl lågt. Angivandet av det omfång, vari en höjning härav skulle ske, förutsätter emellertid kännedom om kommande prisläge, vilken ju alldeles saknas. Vanskligheten i detta hänseende torde hava medverkat därtill, att nämndernas förslag var för sig utan någon invändning godtagits av vederbörande landsting och Konungens befallningshavande.

I detta sammanhang får ämbetet meddela, att ämbetet av en hos Kungl. Maj:t gjord framställning inhämtat, hurusom rotehållare vid sammanträde den 27 oktober 1917 i Enköping uttalat, att de värden, knektekontraktens naturpersedlar motsvarade, i allmänhet icke understege 600 kronor och därutöver varierade ända upp till 1,000 kronor per år. Enligt uppgift i protokollet styrktes dessa påståenden med specificerade beräkningar. Vid sammanträdet framhölls jämväl, att rotehållarna, på grund av den ringa ersättningen, under mer än 15 år uppburit och alltjämt vidkändes en ganska kännbar årlig tunga av roteringsbesväret, samtidigt som de voro underkastade allmän värnplikt. På

grund av olikheten skilda rotar emellan ansågs full rättvisa icke kunna ernås med höjning av statsbidraget, utan mötesdeltagarna hemställde om fullständig avlösning av besväret genom statsverkets övertagande av soldaternas avlöning.

Ehuru det är vanskligt att avgöra, i vad mån de i framställningen lämnade uppgifter äro riktiga, finner ämbetet det dock sannolikt, att rotehållarnas kostnader i allmänhet icke understigit 600 kronor år 1917. Om dessa rotehållare sålunda drabbats av en väsentlig tunga därigenom att ersättningen för besväret varit alldeles för liten i förhållande till kostnaden för detsamma, synes det icke förenligt med rättvisa och billighet att vid ny uppskattning av värdet tillmäta detta så, att den nya ersättningen täckte blott hälften av den verkliga utgiften. Detta skulle emellertid bliva följden, därest nämndens i Uppsala län förslag antoges.

Såsom i viss mån upplysande angående kostnaden för besväret får ämbetet ytterligare meddela, att vakansavgiften i markegångstaxorna för åren 1917—1919 utgör 351 kronor 40 öre, 509 kronor 35 öre och 464 kronor 69 öre respektive.

Skaraborgs regemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 142, samtliga belägna i Skaraborgs län.

Den av nämnden i länet verkställda uppskattningen av besväret vid detta regemente är av enahanda beskaffenhet som vid Västgöta regemente och har lett till samma förslag till värde å besväret, nämligen 300 kronor. Rörande nu förevarande uppskattning får ämbetet i tillämpliga delar hänvisa till vad ämbetet anfört under sistberörda regemente. Härjämte får ämbetet dels erinra om det otillfredsställande att utan närmare undersökning antaga värdet av besväret lika vid olika regementen, vilket här synes så mycket mindre riktigt, som Västgöta regemente tillhört kavalleriet, dels ock meddela, att intendenten uppgivit soldaterna åtnjuta i lön, »kontant eller natura», 225 kronor, samt att sådan förteckning här icke lämnats om kostnaderna för besväret enligt naturakontrakt som vid Västgöta regemente.

I fråga om möjlighet att härstädes verkställa en beräkning gäller vad ovan därom anförts. Medeltalet av de enligt kontantkontrakten, som äro 34 till antalet och utgöra fjärdedelen av samtliga kontrakt, nu utgående löner är omkring 207 kronor. Enligt naturakontrakten är huvudförmånen vid detta regemente i regel nyttjanderätten till torpen. I flera fall uppbära dock soldaterna härjämte råg, korn, hö och halm, vilka persedlar kunna beräknas med ledning av markegångstaxan. För värdering av nyttjanderätten till torpet samt övriga förmåner såsom rätt till mulbete, gårdselfång, ved, torvtäkt, lövtäkt, kvarnresor, ris, stubbar, dragare vid brukning av torpjorden, torpjordens skötsel vid frånvaro m. m. saknas erforderliga uppgifter. — Till den upplysning den i markegångstaxan förekommande vakansavgiften kan tjäna vid en uppskattning av besväret får ämbetet meddela, att densamma upptages i 1917—1919 års taxor till 300 kronor, 400 kronor och 350 kronor respektive.

Södermanlands regemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 110, samtliga belägna i Södermanlands län.

Nämnden i länet har verkställt utredning om samtliga de i besväret ingående förmåner och i protokollet för en var angivit dess värde, dock utan att i förekommande fall meddela närmare uppgift om värderingen. Beträffande naturaförmånerna ansåg nämnden, att nödig hänsyn måste tagas till de ofantligt ändrade värden, som dessa numera betingade. Därvid utgick nämnden ifrån, att de vid tiden för nämndens sammanträde den 13 juli 1918 uppdrivna priser under kommande tidsperiod skulle i någon mån gå tillbaka. Med dessa grundsatser fann nämnden 573 kronor 92 öre motsvara kostnaderna för besväret. Landstinget har »godkänt» förslaget. Konungens befallningshavande ansåg det i förslaget upptagna värdet väl i huvudsak motsvara nuvarande värdet å de avsedda prestationerna, uträknat med ledning i förekommande fall av årets markegång, men då detta värde måste anses vara betydligt högre än det, som under normala förhållanden skulle kunna antagas, ansåg befallningshavanden, att ifrågavarande ersättning icke kunde fastställas till det höga belopp, som nämnden föreslagit, utan till något lägre belopp, som skäligen syntes kunna beräknas komma att utgöra prestationernas årliga värde i medeltal för tioårsperioden 1920—1929. Någon fullt tillförlitlig ledning för en sådan värdering fann befallningshavanden givetvis icke kunna erhållas men höll före, att ett medeltal av det förslag, som avgavs år 1908, eller 230 kronor och det nu föreslagna 573 kronor 92 öre, eller alltså i jämnat tal 400 kronor årligen skulle utgöra fullt skäligen ersättning för besväret under kommande tioårsperiod.

Huruvida Konungens befallningshavandes kritik av nämndens förslag är befogad och i vad mån det av Konungens befallningshavande framlagda värdet är mera antagligt än nämndens, är vanskligt att avgöra, enär frågan ytterst är beroende av uppfattningen om prisnivån 1920—1929. Rörande nämndens förslag får ämbetet för egen del anföra följande. Hänsyn har icke tagits till kontraktkontrakten, men då dessa blott utgöra 8 av ämbetet tillhandakomna 108 kontrakt, kan denna omständighet icke väsentligen inverka å värdet av besväret. Största posten i nämndens förteckning å kostnaderna är värdet å hemkallet, upptaget till 258 kronor. Då detta värde icke är på annat sätt specificerat, än att det angivits bestå av spannmål, hö och halm, har det icke varit möjligt att närmare utleta nämndens beräkningsgrunder. Ämbetet har emellertid med ledning av kontraktens uppgifter verkställt en beräkning av hemkallets medelvärde. Då somliga persedlar bestämts efter vikt, andra efter rymd samt förhållandet mellan vikt- och rymdmått växlar allt efter varans beskaffenhet, har beräkningen blivit approximativ. Enligt densamma skulle emellertid till 100 soldater utgöras sammanlagt omkring 20 hektoliter vete, 260 hektoliter råg, 74 hektoliter korn, 10 hektoliter havre, 650 deciton hö och 360 deciton halm. Omsatt i penningar utgör värdet i runt tal av dessa persedlar enligt markegångstaxans A-pris år 1917 18,975 kronor, år 1918 32,110 kronor samt år 1919 21,670 kronor. Med hänsyn till dessa siffror synes ej osannolikt, att nämnden beräknat värdet å hemkallet väl högt. Flertalet av övriga beräkningar kan ämbetet icke tillförlitligt pröva. Säsom ämbetet antytt, har i regel allenast uppgivits, att förmånerna skattats till vissa värden, utan att samtidigt besked lämnats om den grund, efter vilken uppskattningen skett. Sälunda hava följande värden, uttryckta i kronor, åsatts dessa förmåner: mulbete 30, ved och gärdselfång 80, fria dragare till torpets brukning 40, biträde vid torpets brukning 10, kvarnskjutsar 10, nyttjanderätten till torpet 80, reparationer och nybyggnad 50. Utredning synes hava bort ske t. ex. för huru många kreatur betet i regel avsetts, antalet dagsverken för tjänst-

barheterna vid torpets brukning, antalet kvarnskjutsar samt storleken av torpet och antagen avkastning därav. I samtliga fall torde därjämte prisen hava bortuppgivas. Bedömda med hänsyn till kontraktens innehåll synas värdena i allmänhet icke för höga. Veden, som antagits uppgå till en myckenhet av 15 kubikmeter, betingar enligt markegångstaxan väsentligt högre pris än 80 kronor. I 1917 års taxa är 1 kubikmeter ved åsatt ett pris av 11 kronor 67 öre, i 1918 års 13 kronor och i 1919 års 14 kronor. Med tillämpning av 1917 års taxa — den gällande vid nämndens sammanträde — uppgår denna myckenhet ved till ett pris av 175 kronor 5 öre och enligt 1919 års till 210 kronor. Jämväl värdet å tjänstbarheterna synes knappt tillmätt, med hänsyn till den betydande stegringen av pris å arbetskraft. Värdet å 1 ökedagsverke och 1 drängedagsverke upptages sålunda i markegångstaxan 1917 till 12 kronor och 4 kronor respektive, 1918 till 16 kronor 80 öre och 5 kronor 60 öre respektive samt 1919 till 24 kronor och 8 kronor respektive. Posten reparationer och nybyggnad 50 synes däremot hög. Emellertid kunna naturligen förhållandena vara sådana, att kostnaden för de reparationer, som krävas, med nuvarande arbetspriser, kunna uppgå till denna summa.

Med hänsyn till vad nu anförts torde nämndens förslag äga fog för sig. Konungens befallningshavandes uppfattning om den kommande prisnivån kan ju vara riktig. Emellertid synes det sätt, på vilket Konungens befallningshavande tillvägagått vid sänkningen av värdet, föga välgrundat. Så har Konungens befallningshavande utgått från det av nämnden år 1908 föreslagna värde 230 kronor, ehuru det av Kungl. Maj:t bestämda värdet utgör 220 kronor. Att Konungens befallningshavande valt den tidigare nämndens värde till utgångspunkt torde förutsätta, att det av Kungl. Maj:t fastställda värdet är mindre riktigt än nämndens, en förutsättning, vartill skäl torde saknas. Och att grunda den prisnivå, som är att förvänta 1920—1929, å de av nämnderna åren 1908 och 1918 föreslagna värden synes godtyckligt.

Kronobergs regemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 115, samtliga belägna i Kronobergs län.

Nämnden har uppskattat värdet till 225 kronor. Detta värde beslöts »efter övervägande av värdet utav torp för soldat — — — — — samt prestationer och utgifter för övrigt, som efter vad erfarenheten under de senaste tio åren givit vid handen föranledas av roteringsbesväret» vid regementet. Protokollet synes närmast föranleda antagandet, att nämnden icke grundat sitt värde efter tagen kännedom om kontrakten vid regementet. Emellertid torde nämnden hava träffat ett medelvärde, som ej synes alldeles oantagligt. Vid detta regemente avlönas soldaterna i ej mindre än 99 fall med endast kontanta förmåner. Medeltalet av lönerna, som utgå oförändrade enligt dessa kontrakt, utgör omkring 150 kronor. Med hänsyn till detta låga medeltal och det stora antalet kontantkontrakt i förhållande till naturakontrakten, fordras ett ganska högt värde av besväret enligt de senare för att medelkostnaden ens skall uppnå det föreslagna. På grund av bristande kännedom om värdet å sådana förmåner, som soldaterna enligt naturakontrakten åtnjuta, såsom bete, lövtäkt, gårdselfång, dragare och framför allt nyttjanderätt till torpet, kan ämbetet icke verkställa någon tillförlitlig

uppskattning av besväret enligt naturakontrakten, även om ämbetet med ledning av markegångstaxan kan utrona värdet å råg och korn samt i viss mån ved, vilka samtliga jämväl i regel utgå. Antages emellertid värdet av besväret enligt naturakontrakten vara 500 kronor, utgör medelvärdet av besväret i dess helhet omkring 200 kronor, och med ett värde av 600 kronor utgör medelvärdet omkring 215 kronor. Även om förslaget alltså icke är oantagligt, torde utredning hava bort ske om de kostnader, som besväret betingar, samt redogörelse hava lämnats för densamma, varigenom tillfälle beretts till verklig prövning av uppskattningen. Till den upplysning, vakansavgifter i markegångstaxan kan tjäna, får ämbetet meddela, att den utgör år 1917 214 kronor 83 öre, 1918 268 kronor 84 öre och 1919 269 kronor 43 öre.

Jönköpings regemente.

Antalet effektiva rotar är 99, varav 98 äro belägna i Jönköpings län och 1 i Östergötlands län.

Yttrande föreligger av nämnd i Jönköpings län. Enligt protokollet uttalade nämnden såsom sin mening, att värdet å roteringsbesväret med hänsyn till skyldigheten för vissa rotehållare att till soldaten utgöra dagsverken och tillhandahålla ved skäligen borde höjas till 170 kronor. Det nu gällande värdet utgör 150 kronor.

Icke heller förevarande nämnd kan sägas hava grundat uppskattningen av värdet å kostnaderna för besväret, enär nämnden icke förskaffat sig kännedom om desamma. Med hänsyn till de prestationer, som betingat ökningen, samt den betydliga stegring, som priset därå undergått, synes denna ökning, tjugu kronor, anmärkningsvärt liten. En undersökning av de infordrade kontrakten giver emellertid vid handen, att de kontrakt, vari angivna persedlar avtalats, äro förhållandevis få. Av kontrakten äro allenast 32 eller ungefär $\frac{1}{3}$ av hela antalet naturakontrakt. Av de soldater, med vilka kontantkontrakten upprättats, innehava tre numera torp, en har erhållit 725 kronor mot avstående av rätten att begära torp och fyra hava gjort framställning att få torp. Härjämte hava lönerna i några fall höjts. Under den närmaste tiden skulle antalet naturakontrakt sålunda uppgå till något mera än $\frac{1}{3}$ av samtliga. Medeltalet av lönerna enligt för närvarande gällande 64 kontantkontrakt uppgår till i runt tal 150 kronor. Värdet av besväret enligt naturakontrakten låter sig svårigen beräknas, då huvudförmånen utgöres av torp och all upplysning saknas för bedömande av dess värde. Så mycket torde i varje fall kunna antagas, att då torpet jämte övriga förmåner på 1890-talet enligt då ingångna kontantkontrakt värderats till omkring 150 kronor, desamma vid en nu skeende underhandling mellan soldat och rotehållare skulle hava tillagts ett högst väsentligt ökat penningvärde. En verklig uppskattning förutsätter naturligen ytterligare utredning rörande de förmåner, som ingå i besväret. Utan en sådan torde ej heller med bestämdhet kunna avgöras, om och i vad mån nämndens förfarande att höja värdet från 150 kronor till 170 kronor i anledning av förändringarna i prisen å ved och arbetskraft är riktigt. Då emellertid denna omständighet är den enda, som enligt protokollet tillmätts betydelse vid uppskattningen, samt utredning i allt fall i avseende å nämnda prisförhållanden och den inverkan, desamma utöva å besväret, bör hava ägt rum, får ämbetet till belysning av prisförhållandena meddela nedanstående tabell, utvisande markegångsprisen å en kubikfamn tallved, ett drängedagsverke och ett ökedagsverke med ett par hästar och en karl, som öken åtföljer.

	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
1 kbm. tallved	4 —	3 78	3 61	3 86	4 —	4 83	4 90	6 30	9 11	11 59	11 80
1 drängedagsverke ...	2 25	2 25	2 25	2 25	2 50	2 50	2 76	3 —	3 97	5 21	6 72
1 ökedagsverke	6 50	6 50	6 50	6 75	7 —	7 62	8 19	9 66	14 27	25 —	28 95

Priserna hava sålunda stegrats synnerligen kraftigt. Höjningen från år 1909 till år 1917 utgör å ved 127,75 procent, å ett drängedagsverke 76,44 procent och å ett ökedagsverke 119,54 procent samt från år 1909 till år 1919 195 procent, 198,67 procent och 345,88 procent respektive. Myckenheten av nu angivna prestationer är synnerligen växlande och understundom svår att bestämma. Vedmängden varierar sålunda från 2 till 8 famnar, från 3 till 12 enbetslass o. s. v. I ett par kontrakt berättigas soldaten taga »erforderligt» bränsle. Rörande tjänstbarheter må nämnas, att rotehållare lämnar biträde vid torpets brukning samt ombesörjer torpets skötsel helt och hållet vid soldatens kommendering. Antalet dagsverken, som härför åtgå, är mindre lätt att angiva och växlar naturligen efter torpens beskaffenhet; per år torde antalet dock vara förhållandevis beaktansvärt. Även om ovan angivna siffror naturligen icke kunna läggas till grund för bedömningen av kostnaderna, synes dock kunna antagas, att den utredning, nämnden må hava verkställt i ovanberörda hänseenden, är mindre tillfredsställande. Visserligen är antalet naturkontrakt relativt obetydligt men ej så ringa, att de betydande prisförhöjningar, som enbart nu ifrågavarande persedlar undergått, icke skulle hava inverkat i större omfattning än nämndens förslag giver vid handen. Beaktas jämväl övriga prisstegringar, torde nämndens förslag till värde å besväret föga motsvara medeltalet av de kostnader, som besväret skäligen kan beräknas skola betinga.

Dalregementet.

Antalet effektiva rotar utgör 47, samtliga belägna i Kopparbergs län.

Såsom ämbetet inledningsvis påpekat, har nämnd icke utsetts för uppskattning av besväret. Faktiskt är ock en utredning av nämnd mindre behöfelig, om man äger tillgång till gällande kontrakt. Samtliga soldater avlönas nämligen med enbart kontant lön, vilken blott i ett fåtal fall undergått någon förändring. Medeltalet av nu utgående löner utgör omkring 190 kronor. Enligt 1909 års kungörelse är värdet å besväret satt till detta belopp, som alltså jämväl framgent torde motsvara kostnaderna för besväret.

Hälsinge regemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 56, alla belägna i Gävleborgs län.

Nämnden i länet synes hava verkställt en omsorgsfull utredning av besväret. Ordföranden i nämnden har nämligen från respektive kommuner infortrat ej mindre uppgift om antalet effektiva rotar än även avskrift av gällande soldatkontrakt samt av beslut eller överenskommelser om särskilda förmåner, som tillförsäkrats soldaterna. Samtliga kommuner utom två hava tillhandahållit de äskade

handlingarna. Med ledning av dessa och på grund av för nämnden i övrigt kända förhållanden beslöt nämnden, bland annat, att vid beräkningen följande värden skulle åsättas dessa förmåner: rotejord årligen per tunnland 20 kronor, vedbrand 50 kronor, gårdselfång och reparationer 10 kronor, mulbete 6 kronor, skjuts 5 kronor samt läkarevård och medicin 10 kronor, samt att övriga förmåner skulle uppskattas med ledning av den årliga markegången enligt 1917 års taxa, eller, där denna icke innehölle ifrågavarande persedlar, efter prövning i varje särskilt fall. Härefter verkställdes en uträkning av kostnaden enligt varje kontrakt vid då effektiva 65 rotar. Det medeltal, som därvid erhöles, nämligen 235 kronor, föreslog nämnden såsom värde å besväret.

Detta värde, som är lika med det år 1908 uppskattade och blott med 35 kronor överstiger den nu utgående ersättningen, synes knappt tilltaget. Förklaringen till det låga värdet torde vara att söka i det förhållandet, att soldaterna i flertalet fall avlönas med allenast kontanta förmåner. Av de 56 kontrakt, som för närvarande gälla vid regementet, äro 35 eller nära $\frac{2}{3}$ av hela antalet kontantkontrakt. Medeltalet av soldaternas årliga löner på grund av dessa kontrakt utgör omkring 210 kronor. Naturligen hava berörda penninglöner väsentligen nedtryckt medeltalet av kostnaderna för besväret enligt naturakontrakten. Härtill kommer, att fyra av naturakontrakten så till vida mera likna kontantkontrakten, som torp enligt desamma icke bestås soldaterna utan en jämförelsevis hög lön samt vissa naturaförmåner i stället utgå. Kostnaden enligt tre av kontrakten uppgår till omkring 250 kronor. Det fjärde kontraktet innehåller icke tillräckliga uppgifter om soldatens förmåner, för att värdet av desamma skall kunna uppskattas. För beräkningen av kostnaderna enligt naturakontrakten har nämnden, såsom ovan nämnts, tillämpat vissa grunder. De värden, som sålunda åsatts angivna prestationer, synas ämbetet snarare för låga än för höga. Härvidlag är emellertid att märka, att värdena hänföra sig till ett kommande prisläge, om vilket, såsom ämbetet förut nämnt, olika befogade meningar kunna råda, synnerligast under närvarande vanskliga förhållanden. Av värdena stämmer det av nämnden antagna arrendevärdet tämligen nära överens med en uppgift om arrendevärdet vid början av år 1918 å jord i Gävleborgs län, intagen i en i kungl. lantbruksakademiens handlingar och tidskrift för år 1919 publicerad uppsats. Däremot förefaller 50 kronor för vedbrand vara ett mycket ringa belopp. Dock må anmärkas, att soldaten blott äger rätt att taga sämre skog samt själv får ombesörja huggning och hemforsling. Värdena å gårdselfång och reparationer, mulbete, skjuts samt läkarvård och medicin, sammanlagt 31 kronor, torde vara alltför knappt tilltagna. Tillämpningen av 1917 års markegångstaxa i fråga om de persedlar, som där finnas upptagna, synes rimlig i belysning av 1918 och 1919 års markegångspris. Nämnden har icke i protokollet intagit en beräkning av kostnaderna enligt naturakontrakten, vid vilken nu nämnda värden tillämpats. Nämnden har allenast lämnat en sammanställning av de medelkostnader, besväret sockenvis uträknats betinga. I en socken, Årsunda, finnes emellertid blott en rote, och kostnaden för denna, 404 kronor, hänför sig synbarligen till ett naturakontrakt. Skulle angivna kostnad kunna anses typisk för naturakontrakten, bleve medelkostnaden för hela besväret omkring 270 kronor och överstege alltså med 35 kronor det av nämnden föreslagna värdet. Uppfattningen, att nämndens beräkning är låg, torde vinna ytterligare stöd av två omständigheter. Nämnden synes nämligen icke hava tagit i beräkning de betydande belopp rotehållare ej sällan haft att utgöra vid anskaffande av stugubyggnad till soldaterna; kostnaden

här för är svår att beräkna, då den förstädes är beroende av dagsverken och tillsläppande av materialier, men understundom har soldaten själv fått anskaffa stugubyggnad och för sådant ändamål av rotehållarna erhållit ett kontant belopp, i regel omkring 1,500 kronor. Vidare utgör den ersättning för torp och andra naturaförmåner, som avtalades omkring år 1900, i runt tal 200 kronor. Till följd av penningvärdets betydande fall komme en värdering nu av ifrågavarande förmåner sannolikt att belöpa sig till ett avsevärt högre belopp. Med hänsyn till vad sålunda anförts synes fog finnas för den meningen, att nämndens värdering, ehuru omsorgsfull, dock icke giver ett riktigt uttryck åt de av besväret föranledda kostnader.

Älvsborgs regemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 112, samtliga belägna i Älvsborgs län.

Nämnden har uppskattat roteringsbesväret till ett värde av 683 kronor 80 öre. I protokollet meddelas följande rörande den sålunda verkställda uppskattningen. Chefsämbetet vid regementet hade insänt en del soldatkontrakt, huvudsakligen upprättade åren 1900—1901. Av dessa framginge, att medeltalet av legan utgjorde 24 kronor och av lönen 178 kronor, samt att medeltalet av avdraget på kontanta lönen, därest soldaten påfordrade sitt torp, uppginge till 50 kronor. Av soldatkontrakt, upprättat år 1901 och avseende soldat, som innehade sitt torp, framginge, att legan utgjorde 5 kronor och kontanta lönen 50 kronor. Då roteringskyldigheten hårdast träffade de rotar, där soldaten innehade sitt torp och då varje soldat hade rätt till sådan förmån, hade nämnden gjort en beräkning över omkostnaden för roteringskyldigheten för sådant fall, varvid roteringsbesväret med hänsyn till de synnerligen stegrade material- och arbetskostnaderna uppskattats till ett värde av 683 kronor 80 öre.

Utredningen synes Konungens befallningshavande ej hava ansett tillräcklig, enär Konungens befallningshavande i sitt underdåniga utlåtande meddelar sig hava inhämtat, att till utgångspunkt för värdesättningen tagits de prisbestämningar av vakansavgiften för hel soldatrote, som åsatts vid 1918 års markegångsättning och vilka framginge av bifogad markegångstaxa för år 1918. Nämnden, som emellertid ansett, att något högre värden borde åsättas, hade beräknat respektive prestationer sålunda:

städsel och lega	kronor	30: —
lön i penningar	»	70: —
torpets avkastning	»	301: 80
årlig byggnadsskyldighet	»	60: —
brukskostnad m. m.	»	160: —
ved och gärdsle	»	62: —

eller tillhopa kronor 683: 80

Mot detta värde har Konungens befallningshavande icke haft något att erinra.

För egen del finner ämbetet nämndens grundsats att bygga uppskattningen på vakansavgiften i markegångstaxan icke kunna leda till en tillförlitlig bedömning av värdet å besväret. Såsom ämbetet förut framhållit, skall markegångsätt-

ningen å vakansavgiften avse besväret, sådant detta utgöres enligt ortens allmänna kontrakt och övriga gällande stadganden. Någon hänsyn tages sålunda icke till de förändrade förhållanden, som nu kunna råda. En höjning av de olika posterna utan att beakta nu gällande kontrakt måste naturligen bliva godtycklig.

Även om det icke varit principiellt oriktigt att grunda uppskattningen av besväret å vakansavgiften i markegångstaxan, synes nämndens beräkning mindre tillfredsställande ur två skilda synpunkter. Nämnden har nämligen förutsatt, att besväret i dess helhet skulle utgöras enligt naturakontrakten. Detta torde dock vara oriktigt. Av en undersökning utav kontrakten för samtliga rotar med undantag av tre, för vilka kontrakten förkommit, synes framgå, att 77 kontrakt äro kontantkontrakt och 32 naturakontrakt. Omkring $\frac{2}{3}$ av hela antalet soldater avlönas alltså med enbart kontant lön. Visserligen har det icke varit för nämnden obekant, att kontantkontrakt finnas. Men nämndens motivering för att allenast beakta naturakontrakten synes felaktig. Såsom nämnts, anför nämnden till stöd för sitt förslag, att roteringsskyldigheten hårdast drabbar de rotar, där soldaten innehar torp, samt att varje soldat har rätt att påfordra torp. Nämnden synes alltså förutsätta, att soldaterna skola göra framställning om erhållande av torp men har icke förebragt något skäl för sannolikheten härav. Hittills har flertalet soldater sedan 1890-talet uppburit sina löner enligt oförändrade kontrakt. Några hava efter år 1900 utbytt sina naturakontrakt mot kontantkontrakt, därav en så sent som 1918, men i intet fall hava de soldater, som ursprungligen haft kontantkontrakt, begärt att erhålla torp. Under sådana förhållanden synes det böra antagas, att soldaterna ej heller i framtiden skola göra framställning om erhållande av torp.

Vidare skulle emellertid roteringsbesväret, därest soldaterna erhöles torp, icke komma att utgöras på sätt nämnden antagit. Enligt kontantkontrakten erhålla nämligen soldaterna vid framställning i regel endast torp med planteringsland av omkring $\frac{1}{2}$ tunnlands storlek, medan markegångstaxan förutsätter, att torp skall vara av beskaffenhet att kunna avkasta 1,65 hektoliter råg, 1,65 hektoliter korn, 5,1 deciton hö och 5,1 deciton halm. Annan förändring av kontrakten sker i allmänhet ej än att visst avdrag, enligt härstädes verkställd beräkning i medeltal omkring 77 kronor, göres å den avtalade lönen. Det är sålunda allenast bostadsförmån, som soldaten komme att åtnjuta, medan övriga förmåner alltjämt skulle utgå i penningar. Någon mera avsevärd höjning av kostnaderna för besväret torde denna förändring icke komma att förorsaka.

Av det ovan anförda torde vara uppenbart, att nämndens beräkning av värdet å besväret är missledande. Enligt ämbetets förmenande böra kontantkontrakten tillerkännas samma betydelse som naturakontrakten vid uppskattningen. Medelkostnaden för besväret enligt kontantkontrakten utgör omkring 170 kronor. Då antalet kontantkontrakt utgör $\frac{2}{3}$, skulle rätta värdet, därest nämndens beräkning av kostnaderna enligt naturakontrakten vore riktig, betydligt understiga nämndens förslag. En uppskattning av värdet å besväret, grundat å kännedom om prestationerna enligt naturakontrakten åter, förutsätter övliga uppgifter om värdet å nyttjanderätten till torpet samt å de varor och tjänstbarheter, som utgöras till soldaterna. Vid detta regemente synes huvudförmånen vara torpet. Utom ved, rätt till mulbete samt vissa tjänstbarheter erhålla soldaterna nämligen regelrätt ingen årlig naturaförmån. Att märka är dock, att lönen i allmänhet synes något högre än vanligen är fallet. Den utgör i genomsnitt omkring 40 kronor. De tjänstbarheter, som bestås soldaterna, äro de vanligen

förekommande, såsom biträde vid brukning av torpet och torpets skötsel vid kommandering m. m. — Slutligen får ämbetet meddela, att vakansavgiften år 1918 — den vid tiden för nämndens sammanträde gällande — jämlikt av kungl. kollegium gjord ändring i markegångstaxan utgör 521 kronor 21 öre, icke såsom Konungens befallningshavande synes hava antagit 527 kronor 13 öre, och år 1919 507 kronor 51 öre.

Hallands regemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 94, varav 82 äro belägna i Älvsborgs län och 12 i Skaraborgs län. Förslag till uppskattning har avgivits av nämnd såväl i Älvsborgs som i Skaraborgs län.

Av det föregående framgår, att i båda nu nämnda län uppskattning ägt rum av rustnings- och roteringsbesvärerna vid olika regementen. I Skaraborgs län hava nämnderna uppskattat kostnaden att hålla soldat till lika belopp vare sig fråga varit om Västgöta, Skaraborgs och Hallands regementen eller Livregementets husarer. På likartat sätt hava nämnderna i Älvsborgs län förfarit beträffande Älvsborgs och Hallands regementen. Med anledning härav vill ämbetet erinra om vad ämbetet ovan uttalat, att det är oriktigt att utan närmare undersökning uppskatta besvärerna vid olika regementen till samma värde. Även om besvärerna vid skilda regementen, vars rotar ligga inom ett län, kunna förväntas vara av enahanda art, måste naturligen konstateras, huruvida så är fallet. Att denna förmodan icke alltid bekräftas, visar sig i fråga om rotarna i Älvsborgs län. Sådant besväret numera gestaltar sig, är nämligen detsamma för rotarna vid Hallands regemente oftast mera betungande än för rotarna vid Älvsborgs regemente. Såsom framgår av redogörelsen för sistnämnda regemente utgör nämligen antalet kontantkontrakt vid detsamma det övervägande flertalet, medan förhållandet vid Hallands regemente är det omvända. Vid den uppskattning, som är avsedd att äga rum enligt 1892 års lag, är denna omständighet av synnerlig betydelse, enär nuvarande kostnader för besvärets utgörande in natura äro väsentligt högre än då besväret omvandlats i penningar. Ju fler kontantkontrakt finnas vid ett regemente, desto mindre blir medeltalet av kostnaderna för besväret vid detsamma. Med hänsyn härtill bör rätta medeltalet av kostnaderna för besväret vid Älvsborgs regemente bliva väsentligt lägre än vid Hallands.

Nämnden i Älvsborgs län har byggt sitt förslag till värde å besväret, 683 kronor 80 öre, å samma grunder som vid Älvsborgs regemente. Hänsyn har sålunda icke tagits till de uppgifter om löneförmåner, som för nämnden tillgängliga kontrakt utvisade och rörande vilka nämnden verkställde utredning. Nämnden anför sålunda, att chefsämbetet vid regementet insänt en del soldatkontrakt, huvudsakligen upprättade åren 1899—1901, av vilka framginge, att medeltalet av handpenningen utgjorde 67 kronor, av legan 43,33 kronor och lönen 211,11 kronor samt att medeltalet av avdraget på kontanta lönen, därest soldaten påfordrade sitt torp, uppginge till 92,22 kronor. Av soldatkontrakt, upprättade åren 1900 och 1901 och avseende soldat, som innehade sitt torp, framginge, att medeltalet av handpenningen utgjorde 15 kronor, legan 28,33 kronor och kontanta lönen 80,83 kronor. — Rörande lämpligheten av nämndens tillvägagångssätt får ämbetet hänvisa till vad ämbetet anfört vid Älvsborgs regemente. Det resultat, vartill nämnden vid nu ifrågavarande regemente kommit, torde dock icke vara så otillfredsställande som vid Älvsborgs regemente med hänsyn till det ringa antalet

kontantkontrakten här. I Älvsborgs län är antalet kontantkontrakt allenast 16, varemot naturakontrakten utgöra ej mindre än 66. Även om kontantkontrakten här inverka i en helt annan omfattning å värdet av besväret än vid Älvsborgs regemente, synes dock uppskattningen på grund av vad ovan anförts vid Älvsborgs regemente vara alltför otillförlitlig för att läggas till grund för Kungl. Maj:ts bestämning av värdet.

Nämndens i Skaraborgs län förslag är så tillvida välgrundat, att detsamma avgivits först efter tagen kännedom om samtliga förmåner, sådana de av vederbörande regementsintendent uppgivits utgå till soldaterna. I detta avseende skiljer sig förslaget från de övriga av nämnderna i Skaraborgs län avgivna. Emellertid synes nämnden icke hava tillvaratagit de möjligheter, som sålunda funnos till en riktig uppskattning, ty av samma skäl, som anförts vid uppskattningen av besväret vid övriga regementen i länet, har värdet föreslagits till 300 kronor. Någon utredning av de förmåner, som utgingo enligt kontrakten, har sålunda ej, såvitt protokollet utvisar, verkställts, ehuru denna skulle hava varit av mindre vidlyftig beskaffenhet, då antalet kontrakt enligt uppgiften utgjorde 13, varav 7 kontantkontrakt. Numera har en av de soldater, för vilka kontantkontrakten gällt, fått avsked. I vad mån uppgifterna om kontrakten verkligen varit till ledning vid uppskattningen, såsom i protokollet anføres, är sålunda mindre klart. Såsom ämbetet såväl vid Västgöta som Skaraborgs regemente framhållit, synes uppskattning av den beskaffenhet, som här skett, icke böra godkännas.

Medelbeloppet av de kontanta förmåner, som utgå enligt de 22 kontantkontrakten vid regementet, utgör omkring 210 kronor. I fråga om möjlighet till uppskattning av besväret enligt naturakontrakten får ämbetet huvudsakligen åberopa vad ämbetet anført här ovan vid Älvsborgs regemente.

Vid den prövning av förslagen var för sig, som ämbetet verkställt, har ämbetet alltså icke funnit någotdera antagligt. En jämförelse visar ock en betydande skillnad i de föreslagna beloppen. Nämnden i Älvsborgs län har föreslagit ett värde, som är över 100 procent högre än nämndens i Skaraborgs län. Den jämkning av värdena, som är nödvändig, måste alltså vara betydlig. Då emellertid ämbetet icke varit i stånd att med någon säkerhet uppskatta värdena var för sig, kan ämbetet icke heller angiva, på vad sätt och i vad mån jämkningen bör ske.

Bohusläns regemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 92, samtliga belägna i Göteborgs och Bohus län.

Nämnden i länet har uppskattat värdet till 450 kronor. Av det hos nämnden förda protokollet framgår icke, att någon utredning verkställts av nämnden. Där anføres allenast, att nämnden »efter överläggning» beslutat uppskatta värdet till angivna belopp. Synbarligen på grund av protokollets knapphändighet fann Konungens befallningshavande i länet nödigt att av nämndens ledamöter begära utredning angående de beräkningsgrunder, som tillämpats vid förslagets avgivande. Tre av ledamöterna inkommo med specificerade uppgifter å de av dem föreslagna värden, slutande å 544 kronor 17 öre, 456 kronor och 490 kronor. Efter granskning av dessa handlingar sammanställde Konungens befallningshavande uppgifterna i en tabell av följande innehåll:

»Förslag å värdet å roteringsbesväret vid rotar, tillhörande Kungl. Bohus läns regemente inom Göteborgs och Bohus läns landstingsområde.

Soldattorpets arrendevärde	kronor 150:—
Ränta och amortering å kostnaden för byggnaderna, 5 % av byggnadernas värde kr. 1,500	» 75:—
Årligt underhåll av byggnaderna	» 30:—
Årlig kontant lön till soldaten	» 6:—
Soldatlegans amortering	» 15:—
Vedbränsle	» 90:—
Vårarbete å torpet	» 20:—
Höstplöjning å torpet	» 20:—
Körslor till mötesplats, kvarn m. m.	» 30:—
Mulbete	» 14:—
	<hr/>
	Kronor 450:—»

Mot det sålunda uppskattade värdet fann Konungens befallningshavande icke något att erinra, Utan annan ledning för bedömande av nämndens uppskattning än dess protokoll har landstinget tillstyrkt godkännande av nämndens förslag.

För egen del får ämbetet till en början erinra om betydelsen vid en uppskattning att äga kännedom om prestationerna enligt kontrakten. Nu ifrågasvarande värdering hänför sig uppenbarligen till naturakontrakten. Huruvida kontantkontrakt finnas eller icke, har nämnden icke undersökt. Hade detta skett, torde resultatet hava blivit ett annat. Av nu gällande 92 kontrakt äro icke mindre än 41 eller föga under hälften kontantkontrakt. Medeltalet av de löner, som utgå enligt dessa alltjämt oförändrade kontrakt, är omkring 205 kronor, alltså åtskilligt lägre än halva uppskattade värdet enligt naturakontrakten. Vore sistnämnda värde riktigt, skulle medeltalet enligt samtliga kontrakt utgöra omkring 340 kronor. Riktigheten av uppskattningen utav besväret enligt naturakontrakten torde emellertid med fog kunna dragas i tvivelsmål. Så har legan av två ledamöter antagits utgöra 500 kronor och av en ledamot 300 kronor. En av de förra meddelar ytterligare, att legan »vid de senaste legningarna utgjorde minst 500 kronor». En granskning av kontrakten å denna punkt giver vid handen, att högsta lega som utfästas i desamma är 300 kronor, att denna förekommer i två kontrakt, ingångna 1892 och 1897, att legan utgjort mellan 100 och 300 kronor i 28 fall, att legan understigit 100 kronor i 55 fall, samt att lega ej alls utgått i 7 fall. Medeltalet av de avtalade legobeloppen utgör allenast 72 kronor 56 öre. Legan har sålunda antagits uppgå till ett mångdubbelt högre belopp än den i verkligheten utgör. Har nämnden, såsom synes sannolikt, till grund för sitt antagande om legans belopp lagt legan vid de senast ingångna kontrakten, har jämväl en felaktighet i principiellt avseende förelupit. Ty en beräkning av medeltalet utav kostnaderna att hålla soldat torde icke i något hänseende böra ske på grundval allenast av de senast ingångna kontrakten. Såsom framgår av förestående sammanställning av kostnaderna, är nu ifrågasvarande post obetydlig och är därför icke av någon större betydelse för bestämningen av värdet. Men då uppskattningen i denna del är otillfredsställande, rubbas tilltron till uppskattningens tillförlitlighet jämväl i övrigt. Ämbetet har icke

samma möjlighet till prövning av övriga poster i beräkningen som av legan med hänsyn till svårigheten att bestämma prestationernas omfattning och värde. Så har torpets areal icke angivits i kontrakten, varför torpets arrendevärde, som representerar den största posten i beräkningen, redan på grund härav icke kan beräknas. Posten vedbränsle torde icke vara för högt upptagen, varemot ett par anmärkningar synas kunna göras mot beräkningen av ränta och amortering å kostnaden för byggnaderna. Dels torde ränta icke hava beräknats vid tidigare uppskattningar, dels synes beräkningen hava bort grundas å kostnaderna för byggnadernas uppförande, icke deras nuvarande värde. Med hänsyn till ovan anförda omständigheter, att uppskattningen helt och hållet avser kostnaderna för besväret enligt naturakontraften, ehuru dessa ej avsevärt överstiga antalet kontantkontrakt, samt att beräkningen av nyssnämnda kostnader torde vara mindre tillförlitlig, synes uppskattningen icke böra läggas till grund för Kungl. Maj:ts bestämning av värdet.

Västmanlands regemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 60, varav 58 äro belägna i Västmanlands län, 1 i Örebro län och 1 i Kopparbergs län.

Nämnden i Västmanlands län har föreslagit värdet å besväret till 460 kronor. Med hänsyn till penningvärdets minskning fann nämnden skäligt att till grund för beräkningen lägga medelvärdet av soldats förmåner av roten enligt markegångstaxan endast för de fyra senaste åren (1915—1918). Medelvärdet utgjorde i kronor 284,78, 275,53, 429,80 samt 826 respektive. Av dessa belopp erhöles medeltalet 454 kronor 3 öre. Nu utgående ersättning är 220 kronor.

Huruvida åter själva uppskattningen av medelvärdena är riktig, kan ämbetet icke avgöra med ledning av nämndens beräkning. Ty annan utredning ända den, för vilken här ovan redogjorts, har ej förebragts. Det skulle givetvis erbjudit stort intresse att hava fått del av den uppgift om soldats löneförmåner, som legat till grund för nämndens beräkning. Sådan har emellertid icke lämnats. Klart är dock, att vid beräkningen hänsyn endast tagits till naturakontraften. Emot detta förfarande torde någon mera befogad anmärkning knappast kunna göras, när av gällande 60 kontrakt, allenast 7 eller nära $\frac{1}{10}$ äro kontantkontrakt. För att få en föreställning om besväret enligt naturakontraften har ämbetet verkställt en beräkning av de persedlar, som allmännast förekomma: råg, korn, hö och halm. För närvarande utgå följande ungefärliga myckenheter, nämligen 273 hektoliter råg, 130 hektoliter korn, 343 deciton hö samt 390 deciton halm. Förvandlade i penningar enligt den årliga markegången 1917, den senast fastställda vid nämndens sammanträde, uppgå dessa persedlar till ett värde av omkring 14,815 kronor. Härjämte uppbära soldaterna enligt ifrågakvarande kontrakt penninglöner till ett sammanlagt belopp av omkring 925 kronor. Medeltalet av samtliga nu nämnda förmåner utgör per rote i runt tal 310 kronor. Medeltalet, grundat i tillämpliga delar å årliga markegången 1918, utgör omkring 410 kronor och å samma markegång 1919 omkring 340 kronor. Till de av ämbetet uppskattade förmånerna komma så rätt till bostad, planteringsland, bränsle, bete, gårdselfång, vissa tjänstbarheter såsom ökedagsverken, tillhandahållande av häst och vagn vid hemkörning av bränsle, resor till kvarn m. m. Uteslutet synes icke, att kostnaderna för utgörande av samtliga nu nämnda förmåner över-

stiga skillnaden mellan angivna medeltal och nämndens värde för år 1917 eller omkring 120 kronor. Värdet år 1918 torde vara väl högt, särskilt i jämförelse med 1917 års. Sin förklaring torde detta förhållande erhålla därav, att nämnden icke, såsom i protokollet angives, tillämpat 1918 års markegångspris av det skälet, att några sådana icke voro fastställda vid tiden för nämndens sammanträde i juli månad, utan i stället begagnat sig av dagsprisen, vilka troligen överstego de senare fastställda markegångsprisen.

Till jämförelse med ovan lämnade siffror rörande kostnaden för besväret får ämbetet redogöra för beräkningen av kostnaden vid en av rotarna vid regementet. En dylik beräkning har nämligen företetts i en till ämbetsverken för avgivande av underdånigt utlåtande överlämnad framställning av rotehållare för roten nr 102 om gottgörelse för de kostnader för roteringsbesvärets utgörande, som överstege den utgående ersättningen, i vilket ärende ämbetets yttrande infordrats. Beräkningen hänför sig till 1917 års lön för soldaten och grundar sig å den del av kostnaden för prestationerna i penningar vid roten, som kronan såsom en av rotehållarna utgjort till soldaten. Kronan har nämligen för prestationerna betalat tillhopa 68 kronor 2 öre. Då de hemman, varav roten är sammansatt, utgöra 372 penningland och kronan svarar för 40 penningland, äro de enskilda delägarnas sammanlagda andelar 9,3 gånger större än kronans. På grund härav skulle rotens hela kostnad för besväret utgöra 632 kronor 58 öre. För år 1918 har kostnaden angivits till 864 kronor. I syfte att få en uppfattning om förhållandet mellan kostnaderna för denna rotes prestationer och övrigas har ämbetet verkställt en beräkning av kostnaderna för enbart persedlarna råg, korn, hö och halm vid denna rote. Kronan skall i lösen härför år 1917 hava betalat 52 kronor 98 öre, vilket visar, att huvudparten av rotens kostnad faller å dessa persedlar. Prisberäkningen har dock skett efter åtskilligt högre norm än 1917 års markegång. För att ernå fullt jämförbara värden har ämbetet därför omräknat värdet av nämnda persedlar i enlighet med 1917 års markegång och därvid funnit, att rotens kostnad för dessa persedlar utgör 392 kronor 66 öre eller omkring 25 procent högre än det av ämbetet beräknade medeltalet av de kostnader, dessa persedlar i allmänhet kunna anses betinga. Under antagande, att kostnaden för roten nr 102 med omkring 25 procent överstiger medelkostnaden för besväret, har ämbetet höjt de av nämnden för åren 1917 och 1918 beräknade medelvärdena med dessa procent. Jämföras de erhållna värdena 537 kronor 25 öre respektive 1,032 kronor 50 öre med kostnaderna för roten nr 102, befinner det, att 1917 års värde något överstiger ovan beräknade kostnad år 1917, 532 kronor 52 öre, samt att 1918 års värde är väsentligt högre än kostnaden samma år, 658 kronor 7 öre, beräknad med ledning av 1918 års markegångspris å ovan berörda persedlar. Även med skälig hänsyn till de förändrade värdena å övriga prestationer år 1918 ävensom den approximativa beräkning av medelkostnaden för ovan nämnda persedlar, som här skett, synes det kunna ifrågasättas, att av nämnden beräknade värden stå i riktigt proportion till varandra.

Av det ovanstående torde framgå, att den av nämnden gjorda uppskattningen, även om den icke synes oantaglig, dock lämnar rum för vissa anmärkningar, vilka rubba dess tillförlitlighet, och framförallt att den skett på ett sådant sätt, att tillfälle till verklig prövning av tillämpade grunder vid beräkningen ej är möjlig.

Slutligen får ämbetet meddela, att genom Kungl. Maj:ts dom den 12 juni 1918 i mål angående bättre rätt till Västmanlands regementes knektelegomedelskassa fastslagits, att nämnda kassas tillgångar äro att anse såsom statsmedel, varå efter indelningsverkets upphörande rotehållarna icke vidare kunna göra an språk. Liksom tidigare skett, bör alltså den från kassan utgående knektelegan icke tagas i beräkning vid uppskattningen.

Norrbottnens regemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 45, samtliga belägna i Norrbottens län.

På grund av det ringa antalet kvarstående rotar har nämnd icke tillsatts i länet. Konungens befallningshavande har emellertid infortrat landstingets i länet yttrande rörande det värde, vartill besväret kunde uppskattas, och har landstinget i anledning härav föreslagit ett värde å 325 kronor. Konungens befallningshavande har funnit detta värde, innebärande en höjning av förra värdet, 260 kronor, med 65 kronor »väl avvägt, om man bortser från de nu under kristiden rådande särskilda förhållanden».

Förslaget, vilket sålunda icke grundats å kännedom om besväret i olika fall, lärer icke utan vidare böra godtagas. Ämbetet finner det här såsom i andra fall förkastligt att bestämma värdet å besväret utan att äga kännedom om kostnaderna för dess utgörande. Utredning rörande dessa synes alltså böra äga rum. Med tillhjälp av de av ämbetet införskaffade kontrakten vinnes upplysning om de olika förmåner, soldaterna åtnjuta. I 22 fall eller omkring hälften avlönas soldaterna med allenast kontant lön. Medeltalet av lönerna är omkring 245 kronor. Enligt naturakontrakten utgöres huvudförmånen av torp. Härjämte erhålla soldaterna regelrätt bränsle, virke, vissa dagsverken samt så kallad avskedsjord, d. v. s. rätt att vid undfånget avsked nyttja viss jord. I saknad av närmare utredning rörande värdet av dessa förmåner kan ämbetet icke verkställa någon tillförlitlig uppskattning av besväret. Ämbetet anser sig dock kunna uttala det omdömet, att det föreslagna värdet synes väl lågt. Även om kontantkontrakten tagas i beaktande, lärer en höjning från år 1909 av värdet å besväret med allenast omkring 25 procent icke vara tillräcklig. Konungens befallningshavandes tillvägagångssätt att helt och hållet bortse från nu rådande förhållanden torde vara oriktigt, då skäl till antagande synes föreligga, att dessa förhållanden skola bliva i viss mån konstanta.

Västerbottnens regemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 43, samtliga belägna i Västerbottens län.

Rörande värdet å besväret vid detta regemente finnes varken utredning av nämnd eller yttrande av landsting eller Konungens befallningshavande i länet. Emellertid torde en tämligen tillförlitlig uppskattning av besväret, sådant det för närvarande utgöres, kunna ske med ledning av kontrakten. Dessa hava oftast den form, att vederbörande rotehållare av soldaten arrendera hemkallet, vilket enligt begagnade tryckta formulär består av torp, åker, äng, bete, ved, tillgång till kvarn och badstuga, nödiga dragare med redskap ävensom vid tillträdet korn,

ko, får och gödsel, allt på sätt i kontraktet närmare anges. Arrendet kan uppsägas när som helst av soldaten, vilken då tillträder hemkallet å den laga fardag, som inträffar efter viss tids förlopp efter uppsägningen. Utöver hemkallet erhåller soldaten regelrätt lega, lön och nybruk. Enligt uppgift av regementschefen arrendera rotehållarna för närvarande hemkallet vid 39 av 43 rotar. I åtskilliga fall har viss mindre höjning skett i avtalade arrendeavgifter. Medelbeloppet av nu utgående arrendebelopp ävensom den lön, soldaterna erhålla, utgör omkring 185 kronor. — Att uppskatta värdet å besväret enligt de kontrakt, där soldaten själv innehar hemkallet, ställer sig däremot mera vanskligt. Huvudförmånen utgöres av torp med åker eller äng. Ämbetet saknar möjlighet att tillfredsställande bedöma värdet av denna liksom övriga förmåner. Med hänsyn emellertid till det obetydliga antalet av dessa kontrakt lär en approximativ uppskattning icke vara alldeles oantagbar. Av de fyra kontrakt, varom nu är fråga, hava två innehållit bestämmelser om arrende av hemkallet. Enligt dessa två, ingångna 1894 och 1896, utgöra arrendeavgifterna respektive 130 kronor och 110 kronor. En höjning av dessa avgifter, motsvarande den stegring av arrendet, som kan beräknas skola inträda under åren 1920—1929, torde nu kunna användas som hjälpmedel vid uppskattningen. För att erhålla en norm för höjningen har ämbetet begagnat sig av årsprisen å huvudpersedlarna i länet 1894, 1896 och 1919. Årsprisen hava tillämpats, enär dessa hänföra sig till prisen under en längre tidsperiod. De äro icke dagspriser utan ett medeltal av dylika. Medelmarkegångsprisen hava ej ansetts lämpliga, då de icke giva ett riktigt uttryck åt den under senare år inträdda betydliga förändringen i prisnivån. I följande tabell hava berörda pris sammanställts:

	1894		1896		1919	
	Kr.		Kr.		Kr.	
1 hl. råg	9	53	8	43	25	82
1 hl. korn.....	9	13	7	62	21	25
1 kg. sommarsmör.....	1	58	1	49	6	28
1 kg. renkött.....	0	59	0	55	4	36

Med hänsyn till denna betydliga stegring torde man kunna antaga en höjning med 200 procent äga fog för sig. Höjes då medeltalet av arrendeavgifterna. 120 kronor, med nämnda procent, skulle värdet av hemkallet kunna beräknas till 360 kronor, vartill kommer 10 kronor i lön eller tillhoppa 370 kronor. Detta innebär en ökning av det år 1909 bestämda värdet, 190 kronor, med omkring 100 procent. I vad mån denna ökning kommer att motsvaras av prisläget under den kommande tioårsperioden är ju omöjligt att förutse. För närvarande torde man dock räkna med minst denna höjning av den blivande prisnivån i förhållande till 1909 års. Med detta värde å besväret enligt nu angivna kontrakt skulle besväret i sin helhet kunna uppskattas till i runt tal 200 kronor.

Kalmar regemente.

Såsom ämbetet inledningsvis påpekat, föreligger icke någon utredning av nämnd rörande besväret vid detta regemente, ehuru antalet rotar överstiger 50. Med hänsyn härtill får ämbetet inskränka sig till följande meddelanden.

Antalet rotar vid regementet utgör 149, varav 73 äro belägna i Kalmar län, 48 i Jönköpings och 28 i Kronobergs län. Av kontrakten äro 114 eller omkring $\frac{3}{4}$ av hela antalet kontantkontrakt. Medeltalet av lönerna enligt dessa utgör omkring 157 kronor. Naturkontrakten, 24 i Kalmar län, 6 i Jönköpings och 5 i Kronobergs län, tillförsäkra soldaterna såsom huvudförmån torp samt härjämte vissa årliga prestationer.

Värmlands regemente.

Antalet rotar vid regementet utgör 97, samtliga belägna i Värmlands län. Nämnden i länet har beräknat medelvärdet av soldats årliga förmåner sålunda:

1,70 hektoliter råg à 17:61 enligt medelmarkegångspriset för åren 1908—1917 med 50 % förhöjning	kronor	29: 94
3,85 hektoliter havre enligt samma beräkningsgrund	»	35: 48
17,391 kilogram kött och fläsk à 3 kronor	»	52: 17
Vedbrand och gårdsle, 21,08 lass à 7 kronor	»	147: 56
Torp: plan, åker, bete och foderhjälp (i vissa fall)	»	75: —
Nybyggnadsskyldigheten	»	50: —
Underhållsskyldigheten	»	75: —
Brukning av torpet	»	80: —
D:o vid kommanderingar	»	20: —
Sjukvård samt extra kostnader, såsom skjutsar till kvarn m. m.	»	15: —

Summa kronor 580: 15

Till ledning vid uppgörande av förestående förslag har nämnden haft tillgång till samtliga vid tiden för nämndens sammanträde gällande soldatkontrakt, 104 till antalet. Nämnden meddelar i fråga om kontrakten, att soldats avlöning enligt 55 av dem utginge på sätt berörda uppskattning visade, att soldaterna enligt 15 av kontrakten ägde såsom avlöning uppbära den rotehållarna tillkommande rotelindringsersättningen 220 kronor, samt att årliga avlöningen enligt återstående 34 kontrakt utginge med bestämda kontanta belopp, vilkas medeltal utgjorde 200 kronor 73 öre. Nämnden ansåg icke »nödigt att yttra sig därom, i vad mån sistnämnda 49 kontrakt må komma i betraktande vid slutliga bestämmandet av rotelindringsersättningen». Emot detta uppskattningsförslag har landstinget förklarat sig icke hava något att erinra. Konungens befallningshavande har däremot anfört följande: »Då enligt nådiga kungörelsen den 31 december 1909 ersättningen för nu löpande 10-års period utginge med 220 kronor för hel soldatrote, innefattar det för ifrågavarande period av nämnden till 583 kronor 49 öre uppskattade värde den betydande ökningen av 165 procent. Även med hänsyn till nu gällande abnorma pris å varor och arbetslöner måste en sådan ökning anses alltför hög, men synes Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande å andra sidan vanskligt under rådande förhållanden finna ett värde, som under en

längre tid framåt komme att skäligen svara mot verkliga prisläget. Någon ledning från förr förekommande utbyten av torpkontrakt mot kontant penningelön finnes nu ej heller för handen, då dylika utbyten under senare åren ytterst sällan ägt rum. Det kunde härav antagas, att soldaten funne med sin fördel mera förenligt att själv bruka torpet än att taga den från statsverket utgående roteringsersättningen.

Prisstegringens sannolika omfattning finge därför sökas från andra källor, och Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande har i detta hänseende ansett de årliga markegångstaxorna för länet innebära god grund för frågas bedömande, då de huvudsakliga i roteringsbesvaret ingående prestationer däri varit föremål för prissättning. Markegångstaxorna för Värmlands län åren 1909 och 1917 upptaga sålunda följande pris:

	1909		1917	
	Kr.		Kr.	
Råg per hektoliter	9	65	19	59
Havre d:o	5	06	10	85
Kött per d:o	1	03	2	40
Fläsk " "	1	13	2	99
Ved, stavrum	12	67	25	56
Dagsverke	2	25	4	04
Ökedagsverke	4	85	7	47
Summa	36	64	72	90

utvisande en ökning i medeltal av omkring 100 procent. Då prisstegringen kunde antagas något lägre å landsbygden, syntes kunna slutas, att nämnda medeltal, som avse både stad och land, skäligen bör betraktas såsom maximigräns.

På grund av vad sålunda anförts får Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande underdånigst hemställa, att ifrågavarande ersättning måtte för kommande tioårsperiod sättas till ett belopp ej överstigande 440 kronor för varje rote».

Den av nämnden verkställda utredning rörande de förmåner, som ingå i besvaret, synes i huvudsak tillförlitlig. Vid en beräkning, som härstädes verkstälts, av den myckenhet, vari persedlarna råg, havre, kött, fläsk och ved i genomsnitt utgå, hava nämndens antagna siffror bekräftats. Till belysning av de av nämnden tillämpade pris får ämbetet åberopa nedanstående tabell, utvisande nämndens pris samt den årliga markegången 1917—1919.

	Nämndens pris		Årliga markegången					
			1917		1918		1919	
1 hektoliter råg	17	61	19	59	25	55	26	58
1 " havre	10	59	10	85	13	58	13	97
1 kilogram fläsk	3	—	2	99	4	11	4	77
1 " kött	3	—	2	40	4	78	4	43

Priset å ved hänför sig i markegångstaxan till stavrum, medan det här använda måttet är lass. År 1908 antog nämnden priset å ett lass till 3 kronor. Det nu tillämpade priset är alltså omkring 133 procent högre. Markegångstaxans pris å 1 stavrum ved utgjorde i kronor 1908 12,95, 1917 25,56, 1918 40,24 samt 1919 39,11. Under beaktande därav, att nu berörda pris av nämnden tillämpats vid dess sammanträde i juli 1918, då alltså de i gällande 1917 års markegångstaxa upptagna pris väsentligt höjts, synes nämnden hava begagnat antagliga pris vid uppskattningen. Av övriga poster i nämndens beräkning vill det synas, som om nybyggnadsskyldigheten 50 kronor, underhållsskyldigheten 75 kronor och brukning av torpet sammanlagt 100 kronor upptagits till väl höga belopp. Nybyggnadsskyldighet läser icke annat än undantagsvis komma i fråga vidare, då indelningsverket är avskaffat. Av samma skäl torde reparationer inskränkas så mycket som möjligt. Rörande kostnaden för brukningen av torpet må till jämförelse nämnas, att dessa poster upptagits av nämnden för Södermanlands regemente till 50 kronor, och av nämnden för Bohusläns regemente till 40 kronor.

Såsom nämnden själv angivit, är beräkningen helt och hållet grundad på naturakontrakten. Antalet av dessa är numera 45, medan kontantkontrakten uppgå till 52. De senare äro sålunda det övervägande flertalet. Emellertid är att märka, att lönen jämlikt uppgift från regementet i ej mindre än 32 av de senare kontrakten är bestämd till den ersättning, som rotehållarna uppbära av staten. Fråga uppstår då, vilken betydelse dessa löner skola anses äga. Föremålet för uppskattningen äro ju rotehållarnas prestationer under kommande tioårsperiod, men dessa äro i nu nämnda fall just det värde, vartill prestationerna skattas. Då lönerna för soldaterna torde hava bestämts till ersättningsbeloppet bland annat med tanke på, att dessa skulle erhålla den ersättning Kungl. Maj:tt å varje tid funne motsvara de verkliga kostnaderna samt dessa vid tidigare uppskattningar torde hava ansetts lika enligt kontant- och naturakontrakt, kunde fog finnas för den uppfattningen, att nu berörda kontrakt likställdes med naturakontrakt. Härför talar jämväl, att kontrakten tillkommit huvudsakligen åren 1900—1910, då förmånerna enligt de båda slagen av kontrakt voro likvärdiga. Under senare tid hava däremot utbyten av gamla kontrakt skett mera sparsamt: 1 år 1915, 2 år 1918 och 1 år 1919; i samtliga dessa fall hava dock de till rotehållarna utgående ersättningarna bestämts såsom löner, ehuru det åtminstone de två sistnämnda åren måst hava varit uppenbart, att ersättningarna icke täckt värdet av naturaförmånerna. Då emellertid nu ifrågavarande löner äro bestämda på ett sådant sätt, att hänsyn icke kan tagas till dem, sådana de nu utgöras, vid beräkningen av kostnaderna för prestationerna, synes det riktigtast att ifrågavarande kontrakt lämnas helt och hållet ur räkningen vid uppskattningen. Medeltalet av de löner, som utgå till bestämt belopp enligt övriga 20 kontrakt, utgör omkring 200 kronor. Väsentlig hänsyn torde böra tagas till dessa kontrakt. Nämndens uttalande i denna fråga synes mindre klart vid det förhållandet, att värdet å besväret har karaktären av ett medelvärde. Med en skälig jämkning av det av nämnden beräknade medelvärdet å besväret enligt naturakontrakten till 500 kronor utgör medeltalet av förmånerna enligt de kontrakt, vari bestämda förmåner avtalats, omkring 400 kronor. Detta tal understiger alltså både det av nämnden och Konungens befallningshavande föreslagna. Förklaringen härtill är att söka i den omständigheten, att Konungens befallningshavande antagit höjningen av värdet vara lika för alla kontrakt, vilket är oriktigt, enär kontantkontraktens löner icke ökats. I vad mån den av Konungens befallningshavande antagna höjningen av

1909 års prisnivå med 100 procent kommer att motsvaras av verkligheten, kan ju icke förutsägas. Ämbetet anser sig emellertid böra meddela, att markegångstaxan för såväl 1918 som 1919 företer väsentligt högre pris än 1909 års pris med 100 procents förhöjning. Under hänvisning till ovanstående tabell rörande råg, havre, fläsk och kött samt vad i samband härmed anförts i fråga om ved får ämbetet meddela, att prisen å ett jordeboksdagsverke och ett ökedagsverke utgjorde i kronor år 1918 5,57 och 11,99 respektive samt år 1919 6,24 och 14,10 respektive. Ökningen av priserna å nu nämnda persedlar och tjänstbarheter utgör med tillämpning av Konungens befallningshavandes beräkningssätt från 1917 till 1918 omkring 189 procent och från förstnämnda år till 1919 omkring 198 procent. Vore den av Konungens befallningshavande antagna grunden för värderingen riktig, skulle värdet nu böra uppskattas till i runt tal 650 kronor.

Jämtlands fältjägerregemente.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 12, samtliga belägna i Jämtlands län.

De 12 kontrakten utfästa regelrätt en ganska avsevärd kontant lön samt, därest soldaten så önskar, husrum och vedbrand i enlighet med knektekontraktet för Jämtland. I några fall utgår härjämte en viss mängd korn. Med en förvandling i penningar av kornet enligt 1919 års B-pris utgör medeltalet av de årliga förmånerna utom husrum och vedbrand omkring 175 kronor. Förmånen av husrum och vedbrand är däremot mindre lätt att uppskatta. Enligt knektekontraktet skall rotehållare, då soldaten icke erhåller torp, antingen härbärgera honom eller öka åt honom upplåta sådant boningshus, som bör finnas å torp. Detta skall innehålla, bland annat, en stuga med spis ävensom en timrad förstugukammare. I vedbrand utgå enligt knektekontraktet årligen 16 lass. Veden hugges av soldaten och hemköres med rotens ökar. För en uppskattning av dessa förmåner står föga ledning till buds. I ett år 1901 ingånget kontrakt är dock förmånen beräknad hava ett värde av 30 kronor. Vid den uppskattning, som föregick 1899 års kungörelse angående värdena, beräknades förmånen till 27 kronor. År 1908 uppskattades icke förmånen för sig. Med beaktande av penningvärdets fall i allmänhet samt den starka stegringen av vedpriset synes en höjning av värdet å förmånen till 75 kronor vara befogad. Under sådana omständigheter skulle värdet å besväret skäligen kunna skattas till i runt tal 240 kronor, vilket innebär en förhöjning av gällande värde med 60 kronor.

Norra Skånska infanteriregementet.

Antalet effektiva rotar utgör 66, varav 40 synas belägna i Kristianstads län och 26 i Malmöhus län.

Såsom ämbetet redan påpekat, har utredning icke verkställts av nämnd. ehuru antalet rotar i juli 1918 uppgått till 50. Av ämbetet tillhandakomna 65 kontrakt äro alla utom tre kontantkontrakt; ett kontrakt har genom eldsvåda förkommit. Medeltalet av lönerna enligt kontantkontrakten utgör omkring 160 kronor. Dock är att märka, att lönerna enligt uppgift från regementet höjts genom avtal vid sidan av kontrakten. Av billighetsskäl synas dessa ändringar.

varom ämbetet saknar närmare kännedom, böra beaktas. Uppskattningen av besväret enligt naturakontrakten bör föregås av utredning rörande de kostnader, besvärets utgörande enligt desamma betingar. I de två naturakontrakt, vartill ämbetet haft tillgång, är den egentliga förmånen nyttjanderätt till torp. Härutöver erhålla soldaterna icke annat än bidrag till torpets brukning 36 och 25 kronor respektive. I ett av kontrakten är arealen av torpet angiven och utgör 8 tunnland. I förenämnda uppsats om arrendevärdet å jord i olika län hade uppgifter från Malmöhus län icke avlämnats. Någon ledning är sålunda icke där att hämta.

Södra skånska infanteriregementet.

Ämbetet har inledningsvis påpekat, att någon utredning icke föreligger rörande besväret vid detta regemente, ehuru antalet rotar överstiger 50. Vid detta förhållande får ämbetet inskränka sig till följande meddelanden.

Antalet effektiva rotar vid regementet utgör 93, varav 68 synas belägna i Malmöhus län och 25 i Kristianstads län. Samtliga kontrakt utom ett äro kontantkontrakt. Medeltalet av de enligt dessa kontrakt utgående löner med däri vidtagna smärre höjningar utgör i runt tal 165 kronor.

Livregementets dragoner.

Antalet rusthåll vid regementet utgör 42, varav 27 äro belägna i Stockholms län, 14 i Uppsala län och 1 i Gävleborgs län. Å samtliga rusthåll finnes karl, å några härjämte häst. Enligt meddelande av regementschefen beräknas rusthållshästarna kvarstå till hösten 1920. Utredning har verkställts av nämnd såväl i Stockholms som Uppsala län.

Nämnden i Stockholms län har uppskattat besväret till 1,025 kronor, därav kostnaden att hålla karl till 700 kronor. För uppskattningen hava anförts samma skäl, som ovan angivits vid Upplands infanteriregemente. Kostnaden att hålla karl har uppskattats till samma värde som roteringsbesväret vid berörda regemente. Emellertid har nämnden här icke haft tillgång till några kontrakt utan grundat värderingen å inom nämnden meddelade upplysningar rörande de i besväret ingående prestationer.

Nämnden i Uppsala län har förklarat sig anse, att kostnaden för dragon borde uppskattas lika som för soldat samt uttryckligen till grund för värdet lagt beräkningen av kostnaden utav besväret vid Upplands infanteriregemente och sålunda icke verkställt någon självständig beräkning.

Av kontrakten hava 11 förkommit. Av återstående äro allenast 2, ett i vartdera länet, kontantkontrakt. En undersökning av naturakontrakten visar nu, att de äro av tämligen lika beskaffenhet som de vid Upplands infanteriregemente. Sålunda utgöres torpet vid båda regementena i allmänhet av allenast bostad med täppa och bereder ej möjlighet till drivande av jordbruk. I bägge fallen bestå lönerna huvudsakligen av de årliga prestationerna av vete, råg, korn, åker, hö, halm, ved m. m. De myckenheter, vari dessa varor utgå, förete ej heller avsevärda skiljaktigheter. Vid sådant förhållande synas nämnderna härutinnan hava förfarit riktigt, och får ämbetet rörande nämndernas uppskattning åberopa vad ämbetet anført här ovan vid Upplands infanteriregemente.

Kostnaden att hålla häst hava nämnderna uppskattat till tämligen lika belopp: i Stockholms län 325 kronor och i Uppsala län 350 kronor. Medan kostnaden att hålla karl uppskattats till väsentligt högre belopp av nämnden i Stockholms län, har sålunda kostnaden att hålla häst beräknats högre av nämnden i Uppsala län; skillnaden mellan de båda förslagen är dock härutinnan oväsentlig. Vid den av advokatfiskalsämbetet år 1899 verkställda uppskattningen antogs den i markegångstaxan förekommande dygnrationen lämpligen kunna läggas till grund. Då denna metod alltjämt synes praktisk, får ämbetet meddela, att dygnrationen åren 1917—1919 beräknats i Stockholms län till kronor 1,30, 1,89 och 1,71 respektive samt i Uppsala län till kronor 1,31, 2,05 och 1,57 respektive. Under antagande att hästen underhålles å rusthållet omkring 320 dagar av året och med tillämpning av medelprisen å ovanberörda dygnrationer, 1 krona 63 öre och 1 krona 64 öre respektive, skulle underhållet betinga 521 kronor 60 öre och 524 kronor 80 öre respektive. Då emellertid den nytta, rusthållarna kunna anses äga av hästen, enligt uppgift från regementet torde kunna värderas till omkring 200 kronor, synes nämndens i Stockholms län förslag vara att förorda.

Livregementets husarer.

Antalet karleffektiva rusthåll vid regementet utgör 32, varav 15 äro belägna i Örebro län och 17 i Skaraborgs. Inga hel- eller hästeffektiva rusthåll finnas. Utredning föreligger av nämnd såväl i Örebro län som i Skaraborgs.

Nämnden i Örebro län har uppskattat värdet till 465 kronor 75 öre. I fråga om grunden till och lämpligheten av denna uppskattning, som är gemensam för Livregementets grenadjärer och husarer samt avser allenast kostnaden att hålla soldat, får ämbetet hänvisa till vad ämbetet anfört här ovan vid förstnämnda regemente.

I Skaraborgs län har nämnden föreslagit värdet å hela rustningsbesväret till 700 kronor, och å skyldigheten att hålla karl till 300 kronor. Rörande nämndens förslag i sistnämnda hänseende får ämbetet i tillämpliga delar återopa vad ämbetet anfört vid Västgöta, Skaraborgs och Hallands regementen. Den i protokollet berörda uppgiften från vederbörande truppförband återfinnes ej bland handlingarna. Belysande för tillförlitligheten av uppskattningen är, att kostnaden att underhålla häst beräknats, ehuru rusthållshästar icke funnits sedan år 1915.

Då nämndernas förslag, vart för sig bedömda, icke äro av den art, att ett tillförlitligt värde å besväret kan grundas å någotdera, är det även omöjligt att avgöra, i vad mån jämkning skall äga rum för att erhålla ett för varje rusthåll vid regementet lika belopp. För sådant ändamål vore en helt och hållet ny uppskattning erforderlig, grundad å gällande kontrakt. Allenast till den del besväret utgöres enligt kontantkontrakt är en sådan uppskattning möjlig. Av de 32 kontrakten äro 6 kontantkontrakt. Medeltalet av lönerna enligt dessa utgör omkring 200 kronor. Huvudförmånen enligt naturakontrakten är torpet. Härjämte åtnjuta soldaterna en mindre lön, ved, vissa tjänstbarheter och i några fall råg, havre m. m.

Smålands husarregemente.

Antalet karleffektiva rusthåll vid regementet utgör 24, varav 14 äro belägna i Jönköpings, 3 i Kronobergs och 7 i Kalmar län. Varken hel- eller hästeffektiva rusthåll finnas numera vid regementet.

På grund av det ringa antalet rusthåll föreligger icke utredning av nämnd i någotdera länet. Ej heller hava Konungens befallningshavande eller landsingen yttrat sig angående värdet. Av gällande kontrakt äro 15 eller nära $\frac{2}{3}$ kontantkontrakt. Lägsta lönen enligt dessa är 150 kronor och högsta 170 kronor. I ett fall utgår den av staten betalade ersättningen för besväret såsom lön. Medeltalet av lönerna utgör omkring 155 kronor. Naturakontrakten tillförsäkra husarerna främst rätt till torp. Därjämte lämnas huvudsakligen vedbrand och vissa tjänstbarheter, varemot ingen årlig lön utgår.

Skånska husarregementet.

Antalet karleffektiva rusthåll vid regementet utgör 13, varav 8 äro belägna i Kristianstads och 5 i Malmöhus län. Varken hel- eller hästeffektiva rusthåll finnas numera.

Såsom ämbetet ovan erinrat hava nämnder för uppskattning av besvären icke tillsatts vare sig i Kristianstads eller Malmöhus län. För detta regementes vidkommande har sådan nämnd ej varit erforderlig, enär antalet rusthåll understigit 50. Sådan utredning är ock mindre nödvändig, då man äger tillgång till gällande kontrakt. Enligt samtliga dessa utgår allenast kontant lön. För några soldater har mindre höjning i lönen skett. Högsta lönen är 180 kronor och lägsta 125 kronor. Medeltalet av de löner, husarerna nu åtnjuta, är omkring 150 kronor. Nu utgående ersättning är 160 kronor. Under sådana förhållanden skulle en sänkning av ersättningen äga fog för sig.

Skånska dragonregementet.

Antalet karleffektiva rusthåll vid regementet utgör 3, varav 2 äro belägna i Kristianstads län och 1 i Malmöhus län. Inga hel- eller hästeffektiva rusthåll finnas numera.

Av kontrakten hava 2 förkommit. Enligt det tredje kontraktet, för nr 13 Krantz, utgör lönen 125 kronor. Enligt under hand meddelad uppgift från regementet skulle de tre dragonerna uppbära 150 kronor i nummerlön samt Krantz därjämte arvode såsom korpral med 120 kronor:

Norrlands dragonregemente.

Enligt meddelande från regementschefen finnas icke längre några effektiva rusthåll vid regementet.

Av de föregående redogörelserna framgår, att utredning av nämnd icke skett rörande rustnings- eller roteringsbesväret vid Karlskrona grenadjärrege-

mente, Dalregementet, Norrbottens regemente, Västerbottens regemente, Kalmar regemente, Jämtlands fältjägerregemente, Norra skånska infanteriregementet, Södra skånska infanteriregementet, Smålands husarregemente, Skånska husarregementet samt Skånska dragonregementet, att de av nämnd verkställda utredningar rörande rustnings- och roteringsbesväret icke synas tillfredsställande vid Livregementets grenadjärer, Första livgrenadjärregementet, Andra livgrenadjärregementet, Västgöta regemente, Skaraborgs regemente, Jönköpings regemente, Älvsborgs regemente, Hallands regemente, Bohusläns regemente och Livregementets husarer, att utredningen av nämnd rörande besväret vid Kronobergs regemente och Västmanlands regemente samt av nämnd i Stockholms län beträffande besväret vid Upplands infanteriregemente och Livregementets dragoner icke bereder möjlighet till prövning av föreslagna värden, att vad nu anförts i viss mån även gäller utredningen av nämnd vid Södermanlands regemente, att utredningen av nämnd i Värmlands län rörande besväret vid Värmlands regemente synes i visst hänseende principiellt mindre riktig, att väl låga värden torde hava föreslagits av nämnderna i Uppsala län å besväret vid Upplands infanteriregemente och Livregementets dragoner, att nämnden i Gävleborgs län även synes hava föreslagit ett väl lågt värde å besväret vid Hälsinge regemente, att ingen nämnd tagit hänsyn till den tid, kontrakten kunnat beräknas bliva gällande, samt att ämbetet i regel icke varit i tillfälle att verkställa en ny uppskattning.

Anledningarna till att resultatet av uppskattningarna blivit det anförda torde vara många. I första hand kan anmärkas, att nämnderna i allmänhet icke synas hava varit lämpliga organ att handhava det grundläggande arbetet för bestämmandet av värdet å besvären. Ej ens de av rust- och rotehållarna valda ledamöterna torde alltid hava varit måna om ernående av riktiga förslag. Ämbetet har sålunda uppmärksammat, hurusom dessa ledamöter enligt protokollet icke haft något att invända mot förslagen till värde å besväret vid Första och Andra livgrenadjärregementena, vid Jönköpings regemente, och av nämnden i Uppsala län vid Upplands infanteriregemente, med flera, vilka värden syntas låga. Sistnämnda omständighet torde sammanhänga med rust- och rotehållares till synes svaga intresse för valet av ledamöter i nämnden. Så hava Konungens befallningshavande i Östergötlands och Jönköpings län — vilka äro de enda, som uttalat sig om valet av ledamöter — meddelat, att val i åtskilliga kommuner icke ägt rum, emedan röstberättigade icke kommit tillstädes eller ock avstått från att rösta. Detta synes antyda, att nämnden är mindre lämplig som organ för ifrågavarande utredning jämväl ur den synpunkten, att rust- och rotehållares intressen icke därigenom tillvaratagas. — De nämnder, som verkställt en omsorgsfull utredning, hava mött en betydande svårighet, som orsakas av bestämmelsen, att värdet skall bestämmas till ett för varje rote eller rusthåll vid regementet lika belopp. Medan kontantkontrakten förut kunnat betraktas likvärdiga med naturakontrakten, råder nu dem emellan en betydande skillnad. Läget vid en uppskattning kan hava varit det, att lönen enligt kontantkontrakten i genomsnitt uppgått till 200 kronor och att förmånerna enligt naturakontrakten kunnat värderas till 600 kronor. Hade i sådant fall antalet av båda slagen kontrakt varit lika, torde rätta värdet å besväret hava bort sättas till 400 kronor. Följden härav hade blivit, att alla rotehållare, som hade kontantkontrakt med sina soldater, skulle hava gjort en direkt vinst å 200 kronor, medan de, som hade naturakontrakt, lidit en förlust å samma belopp. Orättvisan och det ohållbara i en sådan bestämmelse synes ligga i öppen dag. — Vidare har bestämmelsen om

uppskattning av besväret för tio år vållat olösliga svårigheter till ernående av ett tillförlitligt värde. — Härtill kommer slutligen stadgandet, att utredning av nämnd icke erfordras, då antalet rusthåll eller rotar inom ett landstingsområde understiger 50. Bestämmelsen, liksom hela 1892 års lagstiftning, avsåg indelningsverket under dess bestånd. Skälet till stadgandet angives i särskilda utskottets utlåtande vid 1892 års urtima riksdag (nr 8 sid. 4) så, att yttrande av nämnd beträffande ifrågavarande rusthåll eller rotar icke vore erforderligt, då det uppskattade värdet av ifrågavarande rusthålls eller rotars prestationer icke skulle kunna utöva något nämnvärt inflytande på den siffra, som för regementet i dess helhet komme att fastställas, och att kostnaden för en särskild värdering därför borde undvikas.

Nu anförda förhållanden synas med nödvändighet påkalla ändring av gällande bestämmelser i ämnet. Häremot kunde den invändningen göras, att det vore mindre praktiskt nu, då indelningsverket sedan lång tid vore ställt på avskrivning, börja vidtaga förändringar i bestämmelser rörande detsamma. Frånsett nödvändigheten av nya bestämmelser, därest en rättvis ersättning för besväret skall kunna lämnas, är att märka, att indelningsverket, trots dess avskrivning, alltjämt är och kan antagas under ännu ganska lång tid bliva av betydelse. Härutinnan får ämbetet återopa bifogade tabell (bil. 1). Vid uppställningen av denna tabell har ämbetet antagit soldaterna i enlighet med kungl. kungörelsen den 29 september 1911 i regel erhålla avsked vid 55 års ålder. Enligt kungörelsen äger emellertid å ena sidan soldat erhålla avsked när som helst och å andra sidan regementschef behålla soldat i tjänst efter fyllda 55 år. Dessa omständigheter ävensom möjligheten av soldats avgång genom dödsfall hava icke beaktats. Att möjligheten för soldaten att kvarstå i tjänst över 55 års ålder kan förrycka beräkningen, visas därav, att antalet överåriga soldater den 1 januari innevarande år utgjorde 177. Av tabellen framgår nu bland annat, att den 1 januari 1930 — efter förloppet av nästa tioårsperiod — antalet soldater skulle utgöra ej mindre än 1,071, samt att ännu under år 1939 soldater, som icke fyllt 55 år, kunna antagas kvarstå i tjänst. På grund av vad sålunda anförts torde med fog kunna göras gällande, att behovet av förändrade bestämmelser bör tillgodoses jämväl av praktiska skäl.

Rörande innehållet av de nya bestämmelser, som sålunda synas böra meddelas, får ämbetet anföra följande.

Vidkommande först frågan om annat organ för utredning rörande besväret än nämnd, föreställer sig ämbetet, att en utredning av ifrågavarande slag, som, rätt bedriven, torde kräva längre tid än nämnd bör anslå för densamma, lämpligast handhaves av en myndighet. Den myndighet, som härvid närmast torde kunna komma i fråga, är Konungens befallningshavande. Skulle utredningen uppdragas åt denna myndighet, synes det jämväl böra tagas under övervägande, om icke bestämmandet av värdena skulle kunna överflyttas å densamma från Kungl. Maj:t. Det torde nämligen få antagas, att en av Konungens befallningshavande ombesörjd utredning och ett på grundval därå bestämt värde skall bliva tillförlitligt, vid vilket förhållande skäl måhända icke föreligga, att en centralmyndighet bestämde värdena. Såväl kronans som den enskildes rätt kunde tillgodoses genom den besvärsmätt, som komme att finnas mot beslutet. Besvärsmätt kunde tänkas ordnad på samma sätt, som enligt lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor, d. v. s. rätt till besvär inom 60 dagar från beslutets dag. I sadant fall synes föreskrift böra meddelas om delgivning

av Konungens befallningshavandes beslut med advokatfiskalsämbetet. — Rörande omfattningen av det arbete, dylika bestämmelser komme att medföra för Konungens befallningshavande, får ämbetet åberopa bil. 2, varav i stort sett framgår dels antalet effektiva rusthåll och rotar länsvis vid de olika regementena och fördelningen av gällande kontrakt i kontantkontrakt och naturakontrakt, dels och samtliga inom varje län förekommande rusthåll och rotar samt nyssberörda fördelning. Av tabellen inhämtas, att Konungens befallningshavande i Skaraborgs och Östergötlands län med föreslagen anordning komme att bliva mest betungade.

Vidkommande därefter frågan om ersättning för bestämmelsen, att värdet skall fastställas till ett för varje rusthåll eller rote vid regemente lika belopp, torde icke syftet — bestämmande av ett värde, som motsvarar de verkliga kostnaderna för besväret — kunna uppnås med mindre värdet kommer att fastställas till ett belopp för varje rote eller rusthåll. Möjligen skulle det kunna finnas tillräckligt att fastställa ett värde, som är lika i alla de fall, där soldaterna avlönas med endast kontant lön, och ett för övriga fall. En sådan lösning torde emellertid vara mindre lycklig med hänsyn till olikheten i kostnaderna vid skilda rotar, såväl vid dem, där endast kontanta förmåner utgå, som vid övriga. Lönerna kunna variera betydligt enligt kontantkontrakten; största skillnaden torde dock föreligga mellan kostnaderna vid rotar, där naturakontrakt gälla. I detta avseende får ämbetet hänvisa till följande tabell, uppgjord av ovanberörda, år 1867 tillkallade kommitterade och avseende högsta och lägsta kostnaden vid roterade infanteriet enligt naturakontrakt.

	Kr.		Kr.	
Första livgrenadjärregementet	604	85	90	01
Upplands regemente	330	15	92	25
Skaraborgs regemente	370	19	94	91
Södermanlands regemente	299	98	52	47
Kronobergs regemente	361	74	56	25
Jönköpings regemente	513	04	65	97
Dalregementet	182	05	62	45
Hälsinge regemente	199	—	58	48
Älvsborgs regemente	400	65	62	54
Västgöta-Dals regemente	486	60	93	30
Bohusläns regemente	358	—	58	77
Västmanlands regemente	320	83	106	87
Norrbottnens fältjägarkår	150	46	64	30
Västerbottnens fältjägarkår	256	10	102	75
Kalmar regemente	353	76	73	88
Närkes regemente	367	30	64	54
Värmlands regemente	354	45	110	72
Jämtlands fältjägarkår	155	—	37	44
Norra skånska infanteriregementet	281	48	82	08
Södra skånska infanteriregementet	232	86	77	62

Vid kavalleriet och berustade infanteriet förefunnos jämväl liknande skiljaktigheter. Ovan angivna siffror kunna dock icke anses exakt återgiva de verkliga olikheterna, då ju uppskattningen av förmåner, som måhända icke varit alltför skiljaktiga, skett helt olika. — Att skillnaden i kostnader vid olika rotar och rusthåll varit betydlig, har starkt framhållits i ovanberörda underdåniga utlåtande den 29 december 1886. Det torde ock ligga i sakens natur, att kostnaderna för besvärets utgörande äro olika, då desamma berott eller bero på skiljaktiga förhållanden å olika orter, torpens beskaffenhet, växlande rekryteringsmöjligheter m. m. Ämbetet har ock i fråga om nu gällande kontrakt bemärkt, att avsevärda olikheter förekomma. Med hänsyn härtill synas särskilda värden å besväret böra bestämmas för varje rusthåll och rote. Denna anordning har tidigare varit ifrågasatt, men icke ansetts lämplig med hänsyn bland annat till kostnaderna för en uppskattning. Emellertid är att märka, att antalet effektiva rotar är väsentligt mindre nu än förr och ständigt minskas, varför denna synpunkt icke vidare torde böra utgöra ett hinder. Till belysning härav får ämbetet åberopa *dels* bil. 3 utvisande antalet effektiva rusthåll och rotar, enligt i kungl. statskontoret upprättade längder, den 1 januari 1901 — sista året för beståndet av indelningsverket i dess helhet — och den 1 januari 1910 — början av nu snart tilländalupna tioårsperiod — *dels* bil. 1, utvisande antalet nu kvarstående soldater och deras beräknade avgång, *dels* ock bil. 2, varav framgår, att antalet kontantkontrakt i riket, enligt vilka besväret är enkelt att uppskatta, utgör 1,061 eller föga mindre än hälften av samtliga kontrakt.

Med hänsyn till de växlande prisförhållandena torde uppskattningarna böra ske oftare än vart tionde år. Det vill synas, som om giltighetstiden för ett värde å besväret icke lämpligen borde sättas längre än till 3 år och att uppskattningarna följaktligen borde återkomma vart tredje år. Kostnaden för uppskattningarna torde icke bliva avsevärd med undantag av den för den första. Vid de senare torde huvudsakliga arbetet komma att bestå i en omräkning av värdet enligt gällande pris. Varken hos Konungens befallningshavande eller, eventuellt, advokatfiskalsämbetet skulle avsevärd tid härför behöva tagas i anspråk.

Det skäl, som tidigare gjort uppskattning onödig inom de landstingsområden, där antalet rotar eller rusthåll understigit 50, finnes icke vidare, då samtliga rusthåll eller rotar vid ett regemente efter indelningsverkets avskaffande kunna understiga nämnda tal. Bestämmelsen bör därför numera bortfalla.

Rörande innehållet i övrigt av 3 § i 1892 års lag får ämbetet allenast tillägga, att hörande av landsting, innan Konungens befallningshavande skulle bestämma värdet, icke synes böra komma i fråga.

Till vinnande av en enhetlig uppskattning torde vid tillämpning av de nya bestämmelserna vissa gemensamma grundsatser böra följas. Främst lärer böra erinras, att föremålet för uppskattningen är den *kostnad*, som besvärets utgörande kan anses förorsaka. Med ständig hänsyn till denna huvudregel torde följande böra iakttagas. Gällande kontrakt torde läggas till grund för uppskattningen och i desamma angivna förmåner specifikt värderas. Sådana engångskostnader, som betingats av lega, städsel, utsäde å torp m. m., synas icke vidare böra komma i fråga till ersättning. Dessa utgifter hava nämligen vid tidigare uppskattningar ansetts återkomma vart tjugonde år, och värdet å besväret har bedömts med hänsyn härtill. Då nu ifrågavarande utgifter regelrätt förekommit för över tjuu år sedan, torde de därför huvudsakligen vara gottgjorda genom redan lämnade ersättningar. Betydligare utgifter däremot, t. ex. sådana som ovan nämnts vid

Hälsinge regemente, torde däremot möjligen efter prövning i varje särskilt fall alltjämt kunna bliva föremål för ersättning. — Lönen upptages enligt kontraktet. Huruvida en eventuell höjning av lönen skall medräknas, torde böra bero på särskild omprövning och i regel allenast komma i fråga, då höjningen skett före meddelande av nya bestämmelser. I annat fall skulle statsverket kunna tillskyndas betydliga kostnader genom höjningar, som överenskommits, sedan det blivit känt, att staten utbetalade ersättning för desamma. En viss garanti härför erbjuder ju dock det godkännande av ändringar i kontrakt, som torde lämnas av Konungens befallningshavande och vederbörlig militär myndighet. — Hemkallet om-sättes i penningar med ledning av markegångsprisen. — Uppgifterna i kontrakten om torp, vedbrand, tjänstbarheter vid torpets brukning och skötsel, gärdselfång, kvarnresor och dylikt kompletteras i förekommande fall med de upplysningar, som äro nödvändiga för en beräkning av den kostnad, utgörandet av nu angivna prestationer förorsakar rust- och rotehållare. Rörande torpet erfordras sålunda uppgift om arealen i olika ägoslag, om avkastningen m. m. Härvid är att märka, att torp understundom uppodlats å kronoallmänning, i vilka fall rotehållare icke synas äga anspråk på ersättning, motsvarande torps arrendevärde. — I fråga om kostnaderna för torps nybyggnad är att märka, att sådana sannolikt icke annat än undantagsvis ifrågakommit efter indelningsverkets upphörande. Vid sådant förhållande torde ersättning härför i regel icke behöva utgå. Reparationer av byggnader torde ock hava inskränkts så mycket som möjligt. Uppskattningen av de kostnader, som kunna komma i fråga härför, synes icke kunna ske annorledes än på grundval av därom lämnade uppgifter. — Då rusthållshästar allenast finnas vid Livregementets dragoner, samt uppskattning av rustningsbesväret i denna del ej synes erbjuda större svårigheter, lära några föreskrifter icke behöva ifrågakomma.

Vidkommande förfarandet må nämnas, att en förberedande undersökning av kontrakten synes böra ske å landskontoret för att bestämma, i vilka hänseenden utredning erfordras. Insamlande av erforderliga upplysningar torde därefter lämpligen böra ske genom landsfiskalernas försorg, vilka jämväl torde yttra sig över inkomna uppgifter. Rörande själva uppskattningen torde sådana uppgifter böra lämnas, att tillfälle till verklig prövning lämnas av Konungens befallningshavandes beslut.

Uppskattningen enligt de nya bestämmelserna torde, därest så kan ske, böra slutföras så tidigt, att de nya värdena skola kunna förväntas vinna laga kraft nästkommande år och utbetalning av ersättningarna kunna ske i vanlig ordning. Försiktigheten synes emellertid bjuda, att Kungl. Maj:t innevarande år fastställer de värden, vartill besväret skall uppskattas, för den händelse hinder möter att före nästkommande års utgång erhålla laga kraft ägande beslut rörande de nya värdena. Skillnaden mellan sistnämnda värden och dem, vars bestämmande nu ifrågasatts, torde kunna utbetalas samtidigt med den nya ersättningen. Under förhandenvarande omständigheter torde värdena böra bestämmas att gälla allenast, intill dess nya värden fastställts. Ämbetet har haft under övervägande lämpligheten att förlänga giltigheten av de genom kungl. kungörelsen den 31 december 1909 bestämda värden, med undantag av dem, som avse hela rustningsbesväret samt skyldigheten att hålla karl vid Norrlands dragonregemente, i vilka delar nya värden huvudsakligen äro obehövlige, enär berörda besvär i stort sett upphört. Då emellertid värdet vid en individuell uppskattning i åtskilliga fall torde kunna beräknas skola sättas lägre än nu utgående ersättning, synes

denna utväg mindre lämplig. En annan möjlighet vore att begagna sig av minsta kontanta lön, som för närvarande utgår vid varje regemente. Då emellertid detta värde blott i ett eller annat fall skulle motsvara den verkliga kostnaden, synes det praktiskt att bestämma *ett* värde å rustnings- och roteringsbesvärerna vid samtliga regementen, vilket, då lägre lön än 100 kronor icke torde vara i något fall avtalad, synes kunna bestämmas till detta belopp. Undantag härifrån lär emellertid böra göras i fråga om rustningsbesväret vid Livregementets dragoner. Då nämligen rusthållshästar som ovan anförts alltjämt finnas vid detta regemente samt den av nämnden i Stockholms län verkställda uppskattningen av kostnaden att hålla häst synts kunna godkännas, torde det av berörda nämnd föreslagna värde, 325 kronor, jämte den här antagna kostnaden att hålla soldat, 100 kronor, böra fastställas såsom värde å rustningsbesväret vid regementet att gälla ovan berörda tid.

Under återopande av vad ovan anförts får ämbetet alltså värdsamt föreslå, att ämbetsverken måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville *dels* avlåta proposition till riksdagen med förslag till ändring av 3 § i lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna, åsyftande uppskattning av besvärerna vid varje rusthåll och rote, *dels ock* i nådig kungörelse, jämte förklarande, att Kungl. Maj:t hade för avsikt för riksdagen framlägga förslag till ändrade grunder för uppskattningen av rustnings- och roteringsbesvärerna, förordna, att vid uppskattning av rustnings- och roteringsbesvärerna prestationerna för varje rusthåll eller rote skola, intill dess nya värden fastställts, bestämmas till ett värde av 100 kronor, dock att vid Livregementets dragoner värdet å hela rustningsbesväret skall utgöra 425 kronor och å skyldigheten att hålla karl 100 kronor.

Till memorialet hörande bilagor, samtliga i ärendet remitterade handlingar jämte åtskilliga inkomna skrivelser ävensom härstädes upprättade sammanställningar av de enligt gällande soldatkontrakt utgående prestationer överlämnas härjämte.

Stockholm den 4 december 1919.

e. f.

OLOF ALSÉN.

Bil. 1. Antal effektiva rotar och rusthåll.

Antal effektiva rotar

Regementen.	Antal soldater, som den 1/1 1919 uppnått 55 års ålder och kvarstå i tjänst.	Beräknat antal soldater, som icke									
		1919.	1920.	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	1926.	1927.	1928.
Livreg:s grenadjärer	14	144	141	134	127	124	121	116	108	105	97
Första livgrenadjärreg.	6	101	98	96	91	86	85	79	74	68	63
Andra livgrenadjärreg.	—	123	120	119	115	110	107	102	98	90	87
Västgöta reg.	10	106	104	102	98	95	92	86	82	77	74
Karlskrona grenadjärreg.	2	40	39	38	36	35	35	32	30	26	23
Upplands infanterireg.	9	109	102	96	84	80	77	70	66	61	54
Skaraborgs reg.	28	114	109	101	96	85	80	73	70	63	56
Södermanlands reg.	1	107	104	104	100	98	96	91	86	74	69
Kronobergs reg.	3	112	111	110	110	105	101	98	95	89	82
Jönköpings reg.	3	96	94	92	90	84	81	80	77	71	66
Dalreg.	3	44	44	42	40	39	38	36	34	29	28
Hälsinge reg.	5	51	51	51	48	46	46	44	42	41	40
Älvsborgs reg.	5	107	104	103	98	96	96	92	86	80	72
Hallands reg.	15	80	76	71	66	63	57	55	49	44	43
Bohusläns reg.	2	90	84	80	79	77	75	75	71	68	62
Västmanlands reg.	13	47	47	43	40	39	39	36	32	31	27
Norrbottnens reg.	5	40	38	38	36	34	33	30	26	25	23
Västerbottnens reg.	2	43	42	42	42	40	39	38	36	32	30
Kalmar reg.	16	133	132	127	121	119	114	110	107	92	86
Värmlands reg.	9	88	84	83	78	73	70	64	64	60	56
Jämtlands fältjägarreg.	2	10	10	10	10	10	10	10	10	9	9
Norra skånska infanterireg.	2	64	63	62	62	58	55	53	52	51	49
Södra skånska infanterireg.	10	83	83	83	82	80	78	74	69	64	61
Livregementets dragoner	5	37	37	34	29	27	22	20	19	18	15
Livregementets husarer.	5	27	27	26	22	20	20	19	15	12	10
Smålands husarreg.	1	23	22	22	20	20	19	19	18	16	14
Skånska husarreg.	1	12	12	11	10	9	8	7	6	6	1
Skånska dragonreg.	—	3	3	2	2	2	2	2	2	2	—
Summa	177	2,034	1,981	1,922	1,832	1,754	1,696	1,611	1,524	1,404	1,292

Bil. 1.

och rusthåll.

uppnått 55 års ålder den $\frac{1}{1}$ nedannämnda år.											Summa.	Anmärkingar.
1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.	1938.	1939.		
88	84	67	58	50	45	34	26	19	7	—	158	
59	53	49	48	44	34	26	15	7	4	—	107	
79	66	56	55	50	37	19	14	7	2	—	123	
69	62	51	44	39	33	17	15	11	3	—	116	
21	19	16	15	14	14	11	4	—	—	—	42	
48	42	39	37	32	28	22	15	6	1	—	118	
55	50	44	39	35	32	26	17	7	5	*1	142	* Född 1884.
63	50	42	32	28	20	13	10	2	—	—	108	{ Åldersuppgift saknas för två soldater.
74	70	63	54	44	38	23	16	8	4	—	115	
61	55	51	46	37	35	23	14	8	3	—	99	
26	22	21	18	18	17	15	10	6	—	—	47	
39	38	34	31	26	23	19	8	5	—	—	56	
66	60	52	42	30	22	18	9	4	1	—	112	
41	36	33	32	28	24	20	15	8	1	1	95	{ En soldat har fått avsked d. $\frac{7}{11}$ 1919.
59	55	50	42	37	27	22	12	4	3	—	92	
26	25	25	24	23	18	16	10	8	3	—	60	
20	17	14	14	13	11	7	4	3	3	—	45	
25	22	17	14	12	12	10	5	2	1	—	45	{ Två soldater hava fått avsked d. $\frac{11}{11}$ resp. d. $\frac{13}{11}$ 1919.
78	69	59	51	43	31	18	11	6	2	1	149	
51	44	39	30	28	26	17	12	9	3	*2	97	* Födda resp. 1884 och 1885.
9	8	6	4	3	2	2	2	1	1	—	12	
47	43	38	34	29	23	20	15	7	4	*2	66	* Född 1884.
57	51	47	39	35	26	24	14	9	3	—	93	
13	11	10	6	4	4	4	1	—	—	—	42	
9	8	7	7	7	6	4	2	—	—	—	32	
14	11	11	10	9	8	4	1	1	—	—	24	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	
1,197	1,071	941	826	718	595	434	272	148	54	7	2,211	

Antal kontantkontrakt och naturakontrakt.

Tab. A. Antal kontrakt vid varje regemente, fördelade länsvis.

Regementen och län.	Kontantkontrakt.	Naturakontrakt.	Summa.	Anmärkingar.
<i>Livregementets grenadjärer.</i>				
Stockholms län	—	1	1	
Södermanlands län	—	20	20	
Värmlands län	—	18	18	
Örebro län	39	46	85	
Västmanlands län	7 46	27 112	34 158	
<i>Första livgrenadjärreg.</i>				
Östergötlands län	26	81	107	
<i>Andra livgrenadjärreg.</i>				
Östergötlands län	34	83	117	
Kalmar län	— 34	6 89	6 123	
<i>Västgöta reg.</i>				
Älvsborgs län	16	15	31	Fyra kontrakt saknas.
Skaraborgs län	42 *58	39 54	81 112	* Härav 17 kontrakt, enligt vilka rust- eller rotehållare arrendera soldattorpet.
<i>Karlskrona grenadjärreg.</i>				
Jönköpings län...	17	14	31	
Kronobergs län	9 26	2 16	11 42	
<i>Upplands infanterireg.</i>				
Stockholms län	1	17	18	
Uppsala län	11 12	89 106	100 118	
<i>Skaraborgs reg.</i>				
Skaraborgs län	34	108	142	
<i>Södermanlands reg.</i>				
Södermanlands län	8	100	108	Två kontrakt saknas.
<i>Kronobergs reg.</i>				
Kronobergs län	99	16	115	
Transport	343	682	1,025	

Regementen och län.	Kontant-kontrakt.	Natura-kontrakt.	Summa.	Anmärkingar.
Transport	343	682	1,025	
<i>Jönköpings reg.</i>				
Östergötlands län	—	1	1	
Jönköpings län	66	32 33	98 99	
<i>Dalregementet.</i>				
Kopparbergs län	47	—	47	
<i>Hälsinge reg.</i>				
Gävleborgs län	35	21	56	
<i>Älvsborgs reg.</i>				
Älvsborgs län	77	32	109	Tre kontrakt saknas.
<i>Hallands reg.</i>				
Älvsborgs län	16	66	82	
Skaraborgs län	6 22	6 72	12 94	
<i>Bohusläns reg.</i>				
Göteborgs och Bohus län	41	51	92	
<i>Västmanlands reg.</i>				
Örebro län	—	1	1	
Västmanlands län	6	52	58	
Kopparbergs län	1 7	— 53	1 60	
<i>Norrbottnens reg.</i>				
Norrbottnens län	22	23	45	
<i>Västerbottnens reg.</i>				
Västerbottnens län	39	4	43	
<i>Kalmar reg.</i>				
Jönköpings län	42	6	48	
Kronobergs län	23	5	28	
Kalmar län	49 114	24 35	73 149	
Transport	813	1,006	1,819	

Regementen och län.	Kontant- kontrakt.	Natura- kontrakt.	Summa.	Anmärkingar.
Transport	813	1,006	1,819	
<i>Värmlands reg.</i>				
Värmlands län	52	45	97	
<i>Jämtlands fältjägarreg.</i>				
Jämtlands län	—	12	12	
<i>Norra skånska infanterireg.</i>				
Kristianstads län	39	—	39	Ett kontrakt saknas.
Malmöhus län	26	65	26 65	
<i>Södra skånska infanterireg.</i>				
Kristianstads län	25	—	25	Elva kontrakt saknas, samtliga rö- rande rusthåll i Stockholms län.
Malmöhus län	67	92	1 68 93	
<i>Livregementets dragoner.</i>				
Stockholms län	1	15	16	
Uppsala län	1	13	14	
Gävleborgs län	—	2	1 29	
<i>Livregementets husarer.</i>				
Skaraborgs län	5	12	17	
Örebro län	1	6	14 26	
<i>Smålands husarreg.</i>				
Jönköpings län	9	5	14	
Kronobergs län	2	1	3	
Kalmar län	4	15	3 9	
<i>Skånska husarreg.</i>				
Kristianstads län	8	—	8	
Malmöhus län	5	13	—	
<i>Skånska dragonreg.</i>				
Kristianstads län	2	—	2	
Malmöhus län	1	3	—	
	1,061	1,128	2,189	

Tab. B. Antal kontrakt vid armén, fördelade länsvis.

L ä n.	Kontant- kontrakt.	Natura- kontrakt.	Summa.
Stockholms län	2	33	35
Uppsala län	12	102	114
Södermanlands län	8	120	128
Östergötlands län	60	165	225
Jönköpings län	134	57	191
Kronobergs län	133	24	157
Kalmar län	53	33	86
Kristianstads län	74	—	74
Malmöhus län	99	1	100
Göteborgs och Bohus län	41	51	92
Älvsborgs län	109	113	222
Skaraborgs län	87	165	252
Värmlands län	52	63	115
Örebro län	40	61	101
Västmanlands län	13	79	92
Kopparbergs län	48	—	48
Gävleborgs län	35	22	57
Jämtlands län	—	12	12
Västerbottens län	39	4	43
Norrbottnens län	22	23	45
Summa	1,061	1,128	2,189

Antal effektiva rusthåll och rotar $\frac{1}{2}$ nedannämnda år.

Regementen.	Antal effektiva rusthåll och rotar		Anmärkningar.
	$\frac{1}{2}$ 1901.	$\frac{1}{2}$ 1910.	
Livregementets grenadjärer.....	1,378	315	
Första livgrenadjärreg.	918	172	
Andra livgrenadjärreg.	906	254	
Västgöta reg.	860	281	
Karlskrona grenadjärreg.	352	123	Tidigare kallat Smålands grenad.-kår.
Upplands infanterireg.	904	188	
Skaraborgs reg.	910	273	
Södermanlands reg.	904	307	
Kronobergs reg.	904	334	
Jönköpings reg.	904	203	
Dalregementet	904	164	
Hälsinge reg.	904	161	
Älvsborgs reg.	1,809	366	
Hallands reg.	909	226	Tidigare kallat Västgöta-Dals reg.
Bohusläns reg.	904	295	
Västmanlands reg.	904	169	
Norrbottnens reg.	307	69	
Västerbottens reg.	381	65	
Kalmar reg.	1,215	374	
Värmlands reg.	904	189	
Jämtlands fältjägarreg.	488	97	
Norra skånska infanterireg.	904	172	
Södra skånska infanterireg.	904	225	
Livregementets dragoner	445	218	
Livregementets husarer	440	185	
Smålands husarreg.	440	295	
Skånska husarreg.	372	65	
Skånska dragonreg.	368	71	
Norrlands dragonreg.	—	2	Uppgift saknas för år 1901.
Livreg. till fot.	562	—	
	23,004	5,858	